

**ORTAOKUL YEDİNCİ SINIF
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ CIPP MODELİNE
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Kübra KIVRAK DEMİR
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Eray EĞMİR
Ekim, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL YEDİNCİ SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ CIPP
MODELİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Kübra KIVRAK DEMİR

Danışman

Doç. Dr. Eray EĞMİR

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Ortaokul Yedinci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Cıpp Modeline Göre Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25/10/2024

İmza

Kübra KIVRAK DEMİR

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Kübra KIVRAK DEMİR
	Numarası	210628120
	Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Programı	Eğitim Programları ve Öğretim
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Ortaokul Yedinci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Cıpp Modeline Göre Değerlendirilmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	25.10.2024	
Tez Savunma Sınav Saati	15.30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

ORTAOKUL YEDİNCİ SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ CIPP MODELİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kübra KIVRAK DEMİR

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Ekim, 2024

Danışman: Doç. Dr. Eray EĞMİR

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Stufflebeam'in Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün Modeli temelinde öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'e bağlı ortaokullarda görev yapan 30 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninden oluşmaktadır.

Araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır ve veriler doküman analizi ile görüşme tekniği aracılığıyla sağlanmıştır. Çalışmada MEB tarafından hazırlanan 2018 ve 2024 yılları 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programları incelenmiştir. Ayrıca 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri ile araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Programın bağlam boyutunda; öğretim programının felsefi dayanaklar bakımından uygun şekilde tasarlandığı fakat bu tasarımın uygulamaya geçirilemediği, amaçların öğrenci özelliklerine ve güncel gelişmelere uygun olduğu ayrıca öğrenci ihtiyaçlarını karşıladığı, öğretmen ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alma noktasında gözden geçirilmesi gerektiği, bireyin tüm yönleriyle gelişimini sağladığı, uygulama süresinin yeterli olduğu, sonuçlarına ulaşılmıştır.

Girdi boyutunda; program kazanımlarının birey-toplum-konu alanı ihtiyaçlarını karşıladığı, kısmi anlamda tutarlı olduğu ve daha çok bilişsel alana yönelik olduğu, öğrenci davranışına dönük olduğu, ortaokul kademesi ve öğretim programı genel amaçları ile uyumlu olduğu şeklinde sonuçlar elde edilmiştir. Öğretim programının içeriğine yönelik ise program hedeflerine uygun olduğu, kısmen aşamalı olduğu, öğretim programı amaçlarıyla uyumlu olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin kendilerini programı uygulama konusunda yeterli gördüğü, ders kitabının programın amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik tam olarak yeterli olmadığı, programda yer alan kavram ve terimlerin gözden geçirilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Süreç boyutunda; programın uygulanması esnasında öğretmenlerin sunuş yolu stratejisi ve yöntem olarak da anlatım yöntemini tercih ettikleri, etkinlik olarak çoğunlukla araştırma, drama ve ayet-hadis bulma etkinliklerini uyguladıkları, kazanımları süreçte öğrencinin merkezde olmasını, sure-dua ve ibadet öğretiminde sesli materyallere

başvurulmasını vurguladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, programın içeriğinden, materyal kullanımı eksikliğinden ve sınıf mevcudunun fazla olmasından kaynaklı çeşitli sorunların yaşanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ürün boyutunda; programın değerlendirme türlerinin ve ölçme araçlarının tam olarak etkili olmadığı, öğrencilere özellikle peygamberlerin hayatına dair bilgiler, problem çözme ve eleştirel düşünme becerisi, çeşitli değerler, kültürel farkındalık yetkinliği ve olumlu tutum kazandırdığı, öğretmen ve öğrencilerin beklentilerini karşılama konusunda yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca programın içeriğine yönelik öğretmenlerin çeşitli önerilerde bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Programı, 2018 7.sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı, Program Değerlendirme, CIPP Program Değerlendirme Modeli.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE SECONDARY SCHOOL SEVENTH GRADE RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS COURSE TEACHING PROGRAM ACCORDING TO THE CIPP MODEL

Kübra KIVRAK DEMİR

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES**

October, 2024

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Eray EĞMİR

This study aims to evaluate the 7th grade Religious Culture and Moral Knowledge Course Curriculum, published and put into effect by the Ministry of National Education in 2018, in the context of teachers' opinions based on Stufflebeam's Context-Input-Process-Product Model. The study group of the research consists of 30 Religious Culture and Moral Knowledge teachers working in secondary schools affiliated with the Ministry of National Education (MEB) in Afyonkarahisar province in the 2022-2023 academic year.

In the research, case study design was used, and the data provided through document analysis and interview techniques. In the study, the 2018 and 2024 7th grade Religious Culture and Ethics course curriculum prepared by the Ministry of Education were examined. Besides, interviews were held with the 7th grade Religious Culture and Ethics course teachers using a semi-structured interview form developed by the researcher.

In the context dimension of curriculum, it was concluded that the curriculum was designed appropriately in terms of philosophical foundations but this design could not be put into practice, its aims were in line with student characteristics and current developments and also met student needs, it should be reviewed to take into account the individual differences of teachers and students, it provided the development of the individual in all aspects, the implementation period was sufficient.

In the input dimension; the curriculum's achievements met the needs of the individual-society-subject area, it was partially consistent and more oriented towards the cognitive area, it was oriented towards student behavior, it was compatible with the general objectives of the secondary school level and the general objectives of the curriculum. Regarding the content of the curriculum; it was concluded that the curriculum is suitable for its objectives, it is partially phased, and it is compatible with the curriculum objectives. In addition, it was concluded that the teachers consider themselves sufficient to implement the curriculum, the textbook is not fully sufficient to achieve the objectives of the curriculum, and the concepts and terms in the curriculum should be reviewed.

In the process dimension; it was determined that during the implementation of the curriculum, the teachers mostly applied the strategy of presentation and the method of narration, they mostly applied research, drama and verse-hadith finding activities as activities, they emphasized that the student should be at the center in the process, and

that audio materials should be used in teaching surahs, prayers and worships. In addition, it was concluded that various problems were experienced due to the content of the curriculum, lack of material use and large class sizes.

In the product dimension; it was concluded that the evaluation types and measurement tools of the curriculum were not fully effective, that it provided students with information especially about the lives of the prophets, problem solving and critical thinking skills, various values, cultural awareness competence and positive attitudes, and that it was not sufficient to meet the expectations of teachers and students. It was also observed that teachers made various suggestions regarding the content of the curriculum.

Keywords: Curriculum, 2018 7. classroom Religious Culture and Moral Knowledge Program, Program Evaluation, CIPP Program Evaluation Model.

ÖN SÖZ

Öğretim programları eğitim yaklaşımlarında, bireysel ve toplumsal yaşamdaki değişimler ve ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmektedir. Din öğretimi programlarına da bu gelişmeler ve değişimler tesir etmekte ve yenilenmektedir. Bu doğrultuda DKAB Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı 2018 yılında güncellenmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Bu öğretim programına yönelik alanyazında çeşitli çalışmalar yer almaktadır fakat 7. sınıf DKAB öğretim programını değerlendirmeye yönelik herhangi bir çalışma olmaması sebebiyle bu çalışma yapılmıştır.

DKAB Dersi 7. sınıf Öğretim Programı'nın CIPP değerlendirme modeline göre değerlendirildiği bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın hem DKAB öğretmenlerine yol göstereceği hem de çeşitli araştırmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın başlangıcından bitimine kadar beni yönlendiren ve destekleyen, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Eray EĞMİR'e teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamın veri toplama aşamasında vakit ayırıp görüşlerini belirten öğretmen arkadaşlarıma yaptıkları katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca, yalnızca bu araştırma süresi boyunca değil, hayatın tüm zorluklarında bana güvenen, bana her konuda destek olan annem Medine KIVRAK'a, babam Mehmet KIVRAK'a ve eşim Muhammed Emir DEMİR'e gönülden teşekkür ediyorum.

Kübra KIVRAK DEMİR
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU, ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ, VARSAYIMLAR, SINIRLILIKLAR, SAYIL TILAR VE TANIMLARI

1. PROBLEM DURUMU	3
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
4. VARSAYIMLAR.....	6
5. SINIRLILIKLAR	6
6. TANIMLAR.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. EĞİTİM PROGRAMI	8
2. ÖĞRETİM PROGRAMI.....	8
3. PROGRAM DEĞERLENDİRME	9
3.1. PROGRAM DEĞERLENDİRME TANIMLARI	9
3.2. PROGRAM DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI VE MODELLERİ	10
3.2.1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli.....	10
3.2.2. Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli.....	10
3.2.3. Provus'un Farklar Yaklaşımı ile Değerlendirme Modeli	11
3.2.3. Eisner'in Eğitsel Eleştiri Değerlendirme Modeli.....	11
3.2.4. Stake'in Uygunluk-Olasılık Modeli	11
3.2.5. Stufflebeam'in Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün Değerlendirme Modeli	11
3.2.5.1. Bağlam Değerlendirme (Context Evaluation)	12
3.2.5.2. Girdi Değerlendirme (Input Evaluation)	13
3.2.5.3. Süreç Değerlendirme (Process Evaluation)	13
3.2.5.4. Ürün Değerlendirme (Product Evaluation).....	14
4. ORTAOKUL DKAB ÖĞRETİM PROGRAMLARINA GENEL BAKIŞ	16
4.1. 1982 DİN VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI.....	16
4.2. 1992 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI....	16
4.3. 2000 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI....	17
4.4. 2006 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI....	17
4.5. 2010 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI....	18

4.6. 2018 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	19
4.6.1. Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları.....	19
4.6.2. Programın Vizyonu	19
4.6.3. Programın Uygulanmasına/Kitap Yazımına İlişkin İlke ve Açıklamalar	19
4.6.4. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu.....	21
4.7. 2024 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	21
4.7.1. Programın Özel Amaçları.....	22
4.7.2. Programın Vizyonu	22
4.7.3. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları.....	23
4.7.3.1. Melek ve Ahiret İnancı Ünitesi.....	23
4.7.3.2. Hac, Umre ve Kurban Ünitesi	23
4.7.3.3. İslam Düşüncesinde Yorumlar Ünitesi	24
4.7.3.4. Peygamber Olarak Hz. Muhammed Ünitesi.....	25
4.7.3.5. Yaşayan Dünya Dinleri Ünitesi	26
4.8. 2024 DKAB ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN HUSUSLAR.....	29
4.8.1. İçerik Çerçevesi.....	29
4.8.2. Öğrenme Çıktıları Çerçevesi	30
4.8.2.1. Kavramsal Beceriler	30
4.8.2.2. Fiziksel Beceriler	31
4.8.2.3. Eğilimler	31
4.8.2.4. Alan Becerileri.....	33
4.8.3. Programlar Arası Bileşenler.....	33
4.8.3.1. Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri.....	33
4.8.3.2. Değerler	34
4.8.3.3. Okuryazarlık Becerileri	35
4.8.4. Öğrenme Kanıtları ve Ölçme Değerlendirme	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	38
2. ÇALIŞMA GRUBU	38
3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	40
4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	40
5. VERİLERİN ANALİZİ	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR	42
2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	58
3. ARAŞTIRMANIN ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR	71
4. ARAŞTIRMANIN DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	85

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	104
KAYNAKÇA.....	125

EKLER DİZİNİ.....	130
--------------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Kazanım Sayıları ve Kazanımların İşlenişi İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre.	21
Tablo 2. 2018 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Kazanım Sayıları ve Kazanımların İşlenişi İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre.	26
Tablo 3. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Öğrenme Çıktı Sayıları ve Öğrenme Çıktılarının İşlenişi İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre.	27
Tablo 4. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ünitelerin İçerikleri.	29
Tablo 5. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ünitelerde Yer Alan Kavramsal Beceriler.	31
Tablo 6. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Eğilimler	32
Tablo 7. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Almakta Olan Alan Becerisi.	33
Tablo 8. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Almakta Olan Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri	34
Tablo 9. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	35
Tablo 10. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Okuryazarlık Becerileri.	35
Tablo 11. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Kanıtları	36
Tablo 12. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	39
Tablo 13. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programında Benimsenen Felsefeye Dair Öğretmen Görüşleri	43
Tablo 14. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Öğrenci Özelliklerine Uygunluğuna Dair Görüşleri	45
Tablo 15. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Güncel Gelişmelere Uygunluğuna Dair Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 16. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşılamasına Dair Görüşleri	47
Tablo 17. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının, Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Bireysel Farklılıklarını Dikkate Alması ve Bireyin Tüm Yönleriyle Gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) Sağlamasına Dair Öğretmen Görüşleri	48
Tablo 18. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının, Bilimsel, Toplumsal, Ekonomik Gerçeklikle Çelişmeyecek Bir Şekilde Uygulanabilirliği ile Türkiye'nin Her Bölge ve Okulunda Uygulanabilirliğine Dair Öğretmen Görüşleri	50
Tablo 19. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Uygulanabilme Süresine Dair Öğretmen Görüşleri	52
Tablo 20. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Uygulanabilmesi İçin Okullardaki Fiziksel Koşullara (oturma düzeni, sınıf mevcudu vb.) Dair Öğretmen Görüşleri	53
Tablo 21. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Güçlü ve Zayıf Yönlerine Dair Öğretmen Görüşleri	55
Tablo 22. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşleri	59

Tablo 23. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının İçeriğine Dair Öğretmen Görüşleri	62
Tablo 24. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının, Ortaokul Kademesi Genel Amaçları ile Uyumunu ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Genel Amaçları ile Uyumuna Dair Öğretmen Görüşleri.....	65
Tablo 25. 7. sınıf DKAB Dersi İçeriğinin; Programın Amaç ve Hedefleri ile Uyumuna Dair Öğretmen Görüşleri.....	66
Tablo 26. Programın Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmenlerin Kendi Hazırbulunuşluk Düzeyine ve Programı Uygulayabilecek Yeterliğe Sahip Olma Durumlarına Dair Görüşleri.....	67
Tablo 27. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programını Uygulamak için Size Sunulmuş Olan Kaynaklar ve Materyallere (ders kitabı) Dair Öğretmen Görüşleri.....	68
Tablo 28. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kavramlar ve Terimlerin Öğrencilerin Düzeyine Uygunluğuna Dair Öğretmen Görüşleri.....	70
Tablo 29. 7. sınıf DKAB Dersinde Kullanılması Gereken Strateji, Yöntem ve Tekniklere Dair Görüşleri.....	71
Tablo 30. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinde Kullanmayı Tercih Ettikleri Strateji ve Yöntemler	73
Tablo 31. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinde Yaptıkları Etkinlikler.....	75
Tablo 32. 7. sınıf DKAB Dersinde Öğretim Programı Uygulama Sürecinin Nasıl Olması, Kazanımların Nasıl İşlenmesi, Ünite Sonunda Yer Alan Sure-duaların Nasıl İşlenmesi ve İbadetlerin Öğretiminin Nasıl Olması Gerektiğine Dair Öğretmen Görüşleri	76
Tablo 33. 7. sınıf DKAB Dersinin Uygulama Sürecinden Memnun Olma Durumuna Dair Öğretmen Görüşleri.....	82
Tablo 34. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinin Uygulama Aşamasında Karşılaştıkları Zorluklara Dair Görüşleri	83
Tablo 35. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Türleri (formatif-summatif değerlendirme) ve Ölçme Araçlarının Etkililiğine Dair Öğretmen Görüşleri.....	85
Tablo 36. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilere Kazandırdığı Bilgi, Beceri ve Yetkinliğe Dair Öğretmen Görüşleri.....	87
Tablo 37. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilere Kazandırdığı Tutumlara (olumlu-olumsuz) Dair Öğretmen Görüşleri	91
Tablo 38. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Eğitimin Toplumsal İşlevlerine Yaptığı Katkıya Dair Öğretmen Görüşleri	92
Tablo 39. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Temel Becerileri Kazandırmaya Dair Öğretmen Görüşleri.....	94
Tablo 40. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğretmenlerin Beklenti ve İhtiyaçlarını Karşılamasına Dair Öğretmen Görüşleri.....	96
Tablo 41. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilerin Beklenti ve İhtiyaçlarını Ne Ölçüde Karşıladığına Dair Öğretmen Görüşleri.....	98
Tablo 42. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programıyla İlgili Öneriler...	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Stufflebeam’ın Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (CIPP) Değerlendirme Modeli .12	
Şekil 2. CIPP Modelinin Temel Bileşenleri ve Programlar ile İlgili İlişkileri (Stufflebeam, 2003b).....	15
Şekil 3. Bulguların Aktarılması.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

&: ve

CIPP: Context, Input, Process, Product (Bağlam, Girdi, Süreç, Ürün Modeli)

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

DKAB: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

f: Frekans

Hız: Hazreti

LGS: Lise Giriş Sınavı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

S.A.V: Sallallahu Aleyhi Vesellem

TDK: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Ülkemiz eğitim sisteminin temel öğelerinden birisi öğretim programlarıdır. Öğretim programları, geçmişten bu yana farklı ölçütler esas alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Program değerlendirme elzem bir uygulamadır. Program değerlendirme sayesinde programın işe yararlığı test edilmiş olur. İlköğretim müfredatını oluşturan bütün derslerin öğretim programlarında olduğu gibi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi için de çeşitli çalışmalar yapıldığı ve birtakım yeniliklerin programa dâhil edildiği görülmektedir. Ancak alanyazın tarandığında Stufflebeam'in geliştirmiş olduğu CIPP program değerlendirme modeli ile yapılmış 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı değerlendirme çalışmasına ulaşılamamıştır. Yapılan bu çalışma ile Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı değerlendirilmiştir.

CIPP program değerlendirme modeli, Türkiye eğitim literatüründe geniş şekilde yer bulmuştur. Değerlendirme; bağlam, girdi, süreç ve ürün olmak üzere dört öğeyle yapılır. Model; Bağlam (Context), Girdi (Input), Süreç (Process), Ürün (Product) kelimelerinin İngilizce baş harflerinin kodlanmasıyla CIPP modeli şeklinde isimlendirilmiştir. Bağlam değerlendirme, kararları planlamayı; girdi değerlendirme yapılandırmayı; süreç değerlendirme uygulamayı ve ürün değerlendirme yeniden değerlendirmeyi sağlamaktadır (Yücel, 2008: 42).

Öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde programın ne ölçüde anlaşıldığı, uygulanabilme durumu, programın hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiği, programın avantajları, varsa eksiklikleri etkili bir şekilde değerlendirilebilir. Bu çalışmada, öğretim programının etkili bir şekilde uygulanmasında sorumluluğu olan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın program değerlendirme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda hem programın uygulayıcıları olan öğretmenlere yol gösterici olacağı hem de çeşitli araştırmalara zemin hazırlayacağı ve öğretim programının bütün yönleriyle anlaşılmasına ve uygulanmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

DKAB Dersi 7. sınıf Öğretim Programı'nın CIPP değerlendirme modeline göre değerlendirildiği bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıklar ve varsayımlar ele alınmıştır. İkinci bölümde; eğitim programı, öğretim programı, program değerlendirme tanımları ve modelleri,

Ortaokul DKAB öğretim programlarına yönelik bilgiler yer almaktadır. Özellikle 2018 ve 2024 7. sınıf DKAB öğretim programları kapsamlı olarak ele alınmıştır. Üçüncü bölüm; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı verilerin analizi yer almaktadır. Dördüncü bölüm; araştırmanın “bulgular, sonuç ve tartışmalar” bölümüdür. Bu bölümde görüşme teknikleriyle elde edilen verilerin analizi doğrultusunda ulaşılan bulgulara, tartışmalara, sonuçlara ve bu çerçevede bazı önerilerle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU, ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ, VARSAYIMLAR, SINIRLILIKLAR, SAYILTILAR VE TANIMLARI

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar, sayıltılar ve tanımlara yer verilmiştir.

1. PROBLEM DURUMU

Öğretim programlarının fert ve toplum ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için değişen hayat şartlarına göre düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte görülen eksikliklerin de program geliştirme çalışmaları ile düzeltilmesi, öğretim programlarının verimli olabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Öğretim programlarının geliştirilmesi eğitim-öğretimin kalitesini arttıracaktır. İlköğretim müfredatına dâhil bütün derslerin öğretim programlarında olduğu gibi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programlarının geliştirilmesi için de belli aralıklarla çalışmalar yapıldığı ve birtakım yeniliklerin programa dâhil edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda 1982 yılından itibaren zorunlu dersler arasına giren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programları zaman içerisinde revize edilmiştir (Tosun, 2003; Doğan, 2003; Er, 2002; Altaş, 2002; Kaymakcan, 2007a; Kaymakcan, 2007b; Ev, 2010b:143; Yürük, 2011).

Bir öğretim programı ilk olarak öğretmenleri harekete geçirmelidir; eğer program, programın uygulayıcısı olan öğretmenleri etkilemiyorsa öğrenciler üzerinde de etkili olamayacaktır (Bruner, 1977). Bu sebeple öğretim programlarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin görüşlerinin bilinmesi ve dikkate alınması gereklidir. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda programın ne ölçüde anlaşıldığı, uygulanabilme durumu, programın hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiği, programın avantajları, varsa eksiklikleri etkili bir şekilde değerlendirilebilir. Bu çalışmada, öğretim programının etkili bir şekilde uygulanmasında sorumluluğu olan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın program değerlendirme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesinin 6. fıkrasının (a) bendi hükmü gereğince güncellenen Ortaokul ve İmam

Hatip Ortaokulu (5-8. Sınıflar) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (7. sınıf) araştırmanın amacına göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme modeli olarak Stufflebeam'in geliştirmiş olduğu CIPP değerlendirme modelinin izlenmesine karar verilmiştir. Genel değerlendirme yaklaşımlarından yönetim yönelimli değerlendirme yaklaşımlarına dâhil olan CIPP değerlendirme modeli diğer değerlendirme modellerinden ayrıdır. CIPP modeli, program geliştirme ve eğitim sistemlerinin “bağlam”, “girdi”, “süreç” ve “ürün” boyutunu değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu modelin, diğer değerlendirme modellerine göre daha kapsamlı oluşu ve çok yönlü bir değerlendirmeyi gerektirmesi sebebiyle yapılan araştırmada kullanılması tercih edilmiştir. Hedef topluluğun tanımlaması, ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, hedeflerin ihtiyaçlara cevap verip vermediğinin incelenmesi, stratejilerin, bütçelerin tanımlanması ve değerlendirilmesi, uygulanmasında kullanılan işlemlerin değerlendirilmesi, programın hedefine ulaşılma durumunun değerlendirilmesi ile ayrıntılı bir değerlendirilme işlemi yapılabilecektir.

Bu araştırmanın temel problemi şu şekildedir: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının bağlam, girdi, süreç, ürün boyutlarına ilişkin değerlendirmeleri nelerdir?

Araştırmanın bu temel problemine bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının bağlam boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının girdi boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının süreç boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının ürün boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın genel amacı, Ortaokul 7. Sınıf “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi öğretim programının CIPP (Context-Input-Process-Product/Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün) değerlendirme modeli kullanılarak öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesidir. Bu yolla 2018 yılından itibaren uygulanmakta olan Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının değerlendirilmesi ve programın yeterliliklerinin sınanması sağlanmaya çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırmada 2018 yılı 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının incelenmesinin hem programın aktif uygulayıcısı olan öğretmenlere yol gösterici olması hem de konu ile ilgili yeni araştırma alanlarına zemin hazırlaması bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda 2018 yılı 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının hedefleri, kazanımları, içerikleri, yöntem ve teknikleri, ölçme ve değerlendirme kriterlerinin uygulamadaki verimlilik ve yeterliliklerine dair elde edilen bulguların, bu alanda yapılan program geliştirme çalışmalarına yol göstermesi açısından yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları, uygulanmakta olan programın sorunlarının tespit edilerek hem program geliştirme hem de programı uygulama açısından gerekli tedbirlerin alınmasında yardımcı olacaktır. Program etkililiği konusunda programı hazırlayanlara ve programla ilgili gruplara önemli veriler sağlayacaktır.

Bu araştırmanın;

- 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın kazanım, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutlarının birbiriyle tutarlılığı hakkında bilgi sahibi olunması,
- 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda öğretmenlerin öğrenci başarı durumunu değerlendirmek ve başarıları hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla değerlendirme araçları hakkında bilgi sahibi olunması açısından önemlidir.

Ayrıca bu araştırma ile toplanacak verilerin;

- 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nı hazırlayan kişileri düşündüreceği ve tartışma yaratacağı,
- 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nı uygulamakta olan öğretmenlerin yeterlilikleri konusunda düşündüreceği ve tartışma yaratacağı,
- Öğretim programının bütün yönleriyle anlaşılmasına ve uygulanmasına yardımcı olacağı,

- Öğretmenler, programcılar ve öğretim programı açısından programın kullanılabilirliğine yönelik olumlu sonuçlar ortaya çıkaracağı,
- Bu konu üzerinde yapılacak yeni araştırmalar için zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

4. VARSAYIMLAR

Katılımcı öğretmenlerin programın dört boyutuna hakim olacak kadar programı uygulamış oldukları varsayılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, görüşme sorularını samimi bir şekilde objektif olarak yanıtlamışlardır.

5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma;

- 2018 Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının değerlendirilmesiyle sınırlıdır.
- 2022-2023 öğretim yılında 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programını uygulayan 30 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile sınırlıdır.
- Elde edilen veriler yarı-yapılandırılmış görüşme formunun kapsamıyla sınırlıdır.
- Program değerlendirme modelleri arasından Stufflebeam'in Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Değerlendirme Modeli ile sınırlıdır.

6. TANIMLAR

- Öğretim programı: Bireye okul veya okul dışında kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri içeren düzeneğe denilmektedir (Demirel, 2020).
- Program Değerlendirme: Geliştirilmiş olan bir programın; doğruluğu, etkililiği, yeterliliği, başarısı, uygunluğu, verimliliği, gerçekçiliği, yararlılığı ve uygulanabilirliği gibi herhangi bir özelliği hakkında sistemli bir şekilde veri toplamayı ve analizini temel alan bilimsel araştırma süreçleri aracılığı ile karar verme sürecidir (Uşun, 2012).
- Program Değerlendirme Modelleri: Programın kalitesi, verimliliği ya da etkililiği hakkında karar verilmesini sağlayan, programın değerlendirilmesine rehberlik eden ve değerlendirme sürecini yöneten adımları içeren bir kavramdır (Karataş, 2007).

- CIPP Değerlendirme Modeli: İsmi modelin temel kavramları olan Context (Bağlam), Input (Girdi), Process (Süreç) ve Product (Ürün) (CIPP-BGSÜ) kelimelerinin baş harflerinden alan bu model 1960'lı yılların sonunda Amerikan okul programlarının değerlendirilmesi için geliştirilmiştir (Stufflebeam, 2003:31). Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün değerlendirme modelinde Bağlam boyutu ile hedeflerin belirlenmesi için ihtiyaçlar, fırsatlar ve problemler değerlendirilir. Girdi boyutu ile uygulama için öngörülen yaklaşımlar, iş planları ve bütçe değerlendirilir. Süreç boyutu ile süreç izlenir, faaliyetler ve olaylar izlenir, belgelendirilir, aksayan yönler belirlenir ve değerlendirilir. Ürün boyutu ile kısa-uzun vadeli, amaçlanan ve istenmeyen sonuçlar belirlenerek değerlendirilir (Stufflebeam & Shinkfield, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. EĞİTİM PROGRAMI

Bu kavram, Latince curriculum kavramıyla tanımlanmış olup Romalı askerler tarafından koşu pisti anlamında kullanılmaktaydı. Süreç içerisinde soyut bir kavram halini almış olup “izlenen yol” anlamında izlen kelimesi kullanılmıştır. Bazı düşünürler de yetişek kelimesini kullanmışlardır günümüzde genellikle eğitim programı kavramı kullanılmaktadır (Demirel, 2020). Bu kavram, ilk defa Bobbit tarafından kullanılmıştır. Bobbit’e göre eğitim programı belirli hedeflerin çocuk ve gençlere kazandırılabilmesi için gerekli olan yaşantıları kapsamaktadır (Akpınar ve Aydın, 2009: 5). Öğretim sürecinin en önemli unsurlarından biri eğitim programıdır. Bu program çerçevesinde sınıf ve okuldaki tüm faaliyetler yürütülür. Bu anlamda eğitim programı, okuldaki tüm eğitsel aşamalara rehberlik eder.

2. ÖĞRETİM PROGRAMI

Ülkemiz eğitim sisteminin ana öğelerinden birisi öğretim programlarıdır. Öğretim programı, yönetmeliklerle düzenlenmiş olan eğitsel etkinlikler ve kulüp faaliyetleri, rehberlik hizmetleri, sanatsal faaliyetler, geziler ve kültürel çalışmaların tamamını kapsamaktadır (Küçükahmet, 1997:5-6). Alanyazına bakıldığında öğretim programı kavramına yönelik farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Oliva’ya (2005) göre öğretim programı, farklı kavramları çağrıştırmaktadır bu kavramlar; öğrencilere okulda öğretilenler, derslerin sıralanması, materyaller, içerik ve çalışma programıdır. Öğretim programı, hedeflere erişebilmek maksadıyla oluşturulan planlar, okul içi ve dışı planlanmış tüm tecrübeler, düzenli konular bütünü, okul personeli tarafından hazırlanan kendine özgü kuralları ve kuramları olan çalışma alanı, derslerin sıralanması ve konuların oluşturulmasıdır (Ornstein ve Hunkins, 2004). Ornstein (2004)’e göre programın dört temel ögesi vardır. Bu öğeler amaçlar-hedefler, içerik, öğrenme deneyimleri (öğrenme-öğretme süreci) ve değerlendirmedir.

Öğretim programı, öğretmenlerin öğrencilere rehberlik etmeleri sonucunda öğrencilerin edindikleri tecrübelerdir (Dewey, 1938; akt. Arık, 2007). Ertürk (1975) öğretim programını “yetişek” olarak adlandırmıştır. Varış (1978) ise, öğretim

programını bir eğitim kurumunun milli eğitim tarafından oluşturulan amaçlara ulaşılması için planladığı ve uyguladığı çalışmaların tamamı olarak isimlendirilmektedir.

3. PROGRAM DEĞERLENDİRME

Bu kısımda, program değerlendirme tanımlarına ve program değerlendirme modellerine yer verilmiştir.

3.1. PROGRAM DEĞERLENDİRME TANIMLARI

Literatürde program değerlendirme kavramına yönelik birçok farklı tanım yer almaktadır. Program değerlendirmenin kurucusu olarak bilinen Scriven (1969) program değerlendirmeyi “bir şeyin değerini ya da iyi taraflarını belirlemek” olarak tanımlamıştır. Program değerlendirme kavramıyla ilgili alanın uzmanları çeşitli tanımlamalar yapmıştır.

Aşağıda bazı program değerlendirme tanımları sıralanmıştır:

- Demirel’e (2010) göre, programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir.
- Erden’e (1998) göre, çeşitli ölçme araçları ile eğitim programının etkililiğine ilişkin veri toplama, toplanan verileri yorumlama ve programın etkililiğine yönelik bir karara varma sürecidir.
- Ertürk’e (1994) göre, eğitim hedeflerinin hangi ölçüde gerçekleştirildiğinin saptandığı bir aşamadır.
- Uşun’a (2012) göre, programın; doğruluğu, yararlılığı, etkililiği, yeterliliği, verimliliği, uygunluğu, uygulanabilirliği gibi herhangi bir özelliği hakkında sistematik bir şekilde veri toplamayı ve çözümlenmesini temel alan çeşitli bilimsel araştırma aşamalarıyla karar verme sürecidir.
- Yüksel ve Sağlam’a (2014) göre, sadece programın uygulamasından sonra değil, program geliştirme sebebiyle veri toplama ve toplanan veriler aracılığıyla bir yargıya ulaşma sürecidir.
- Ornstein ve Hunkins’e (2004) göre, “bir şeyi kabul etmek, değiştirmek ya da sonlandırmaya karar vermeye yardımcı olacak veriyi toplamak için kişilerin uyguladığı süreç ya da bir dizi süreç”tir.
- Sanders ve Sullin (2006) ise program değerlendirmeyi “bir programın kalitesini sistematik olarak belirleme ve nasıl iyileştirebileceğini belirleme süreci” olarak tanımlamaktadır.

Öğretim programlarının belirlemiş olduğu hedeflere ne derece ulaşmış olduğuna yönelik bilgi edinebilmek, programın uygulanması sürecinde beliren eksikleri ve aksaklıkları giderebilmek amacıyla programların değerlendirilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2009). Değerlendirme, öğretim programları için elzem bir uygulamadır. Öğretim programının değerlendirilmesi, bir anlamda programın işe yararlığının test edilmesidir. Program değerlendirme sayesinde öğretim programının eksik ve zayıf yanları tespit edilerek iyileştirmeye gidilir (Tunç, 2010). Bir öğretim programının etkililiğinin tespit edilebilmesi için süreç ile birlikte sonuç da değerlendirilmelidir, yani program değerlendirme bir süreçtir (Çankaya, 2015). Program değerlendirmeyle programın sürekliliği sağlanmaya çalışılır. Saracaloğlu'na (2015) göre programın değerlendirilmesiyle program geliştirmede devamlılık sağlanabilir. Program geliştiriciler, değerlendirme yoluyla elde ettikleri bilgiler ışığında uygulanmakta olan programı devam ettirip ettirmemeye, gözden geçirmeye ya da yeni bir safhaya geçmeye karar verebilirler.

3.2. PROGRAM DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI VE MODELLERİ

Değerlendiriciler, bir programı değerlendirirken farklı yaklaşımlar benimseyebilirler. Bunun nedeni, değerlendiricilerin program değerlendirmede farklı inanç ve felsefeleri benimsemesidir. (Erden, 1995). Araştırmacılar, program değerlendirme araştırması yaparken amaç ve şartlara uygun olan modeli seçebilir ya da bu modellerden yararlanıp yenilenmiş bir model geliştirebilirler (Erden, 1998, 11).

3.2.1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli

Tyler tarafından 1933-1941 yılları arasında geliştirilen bu model birçok değerlendirme modeline kaynaklık etmiştir. Hedefler, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme olmak üzere programın üç temel ögesi vardır. (Uşun, 2012) Hedefler, öğrencilerden program sonunda kazanmaları beklenen istendik davranışlardır. Öğrenme yaşantısı, istendik davranışları kazanabilmeleri için öğrencilerin geçirdiği yaşantı ve etkinliklerdir. Değerlendirme, belirlenen hedeflere ulaşma durumunu belirlemek amacıyla yapılan etkinlikleri kapsar (Demirel, 2020).

3.2.2. Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli

Bu model Metfessel ve Michael tarafından Tyler'in değerlendirme modelinden etkilenilerek geliştirilmiştir ve sekiz aşamadan oluşmaktadır. Değerlendirme, hedeflere

göre olmalıdır ve bu sürece bütün paydaşlar katılım sağlamalıdır (Stufflebeam ve Shinkfield, 1984).

3.2.3. Provus'un Farklar Yaklaşımı ile Değerlendirme Modeli

Bu model Malcolm Provus tarafından geliştirilmiş olup değerlendiricilere farklar yaklaşımı kullanılarak her aşamada değerlendirme yapabilme imkânı sunmaktadır (Karataş, 2007). Modelin temelini Tyler'ın program değerlendirme modeli oluşturmaktadır (Yüksel ve Sağlam, 2012).

3.2.3. Eisner'in Eğitsel Eleştiri Değerlendirme Modeli

Eğitsel eleştiri değerlendirme modeli, Eliot Eisner tarafından 1977 yılında geliştirilmiştir. Eisner, kendinden önce geliştirilmiş olan değerlendirme modellerinden ayrı olarak değerlendirmeyi oldukça kapsamlı işlevleri olan bir aşama olarak tanımlamıştır (Eisner, 1985). Bu model, hem akademik olarak yetenekli hem de sanatta yetenekli olan öğrencilere yöneliktir (Eyiol, 2019).

3.2.4. Stake'in Uygunluk-Olasılık Modeli

Bu model Robert Stake tarafından Tyler'in hedefe dayalı değerlendirme modeli temel alınarak geliştirilmiştir. Program değerlendirmede paydaş kararları ve katılımı çok önemlidir. Bu doğrultuda uygunluk-olasılık modeli tanımlama ve yargılama olmak üzere iki önemli temel üzerine kurulmuştur (Aygören ve Er, 2021).

3.2.5. Stufflebeam'in Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (CIPP) Değerlendirme Modeli

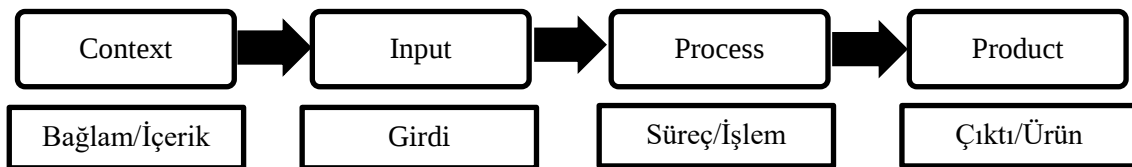
Bu modeli Daniel Stufflebeam, 1966 yılında devlet tarafından kırsal bölgelerde bulunan okulların öğretim programlarını değerlendirme amacıyla geliştirmiştir. Zamanla bu model, Amerika ve bazı ülkelerde askeri, işletme ve sağlık alanlarında da örnek alınıp uygulanmıştır (Yüksel ve Sağlam, 2014). Model, aynı zamanda Türkiye eğitim literatüründe de geniş şekilde yer bulmuştur. Değerlendirme; bağlam, girdi, süreç ve ürün olmak üzere dört ögeyle yapılır (Aslan ve Uygun, 2019). Model; Bağlam (Context), Girdi (Input), Süreç (Process), Ürün (Product) kelimelerinin İngilizce baş harflerinin kodlanmasıyla CIPP modeli şeklinde isimlendirilmiştir. Stufflebeam, değerlendirmenin devamlılığı olan döngüsel bir süreç olması nedeniyle planlı ve düzenli bir şekilde yapılması gerektiğini söylemektedir. CIPP modeli, kanıtlamayı değil devamlılığı hedeflemektedir. Bu nedenle model, zamanla okul programlarının yanı sıra sağlık,

sosyal ve askeri alanlardaki programları da değerlendirmede tercih edilmeye başlanmıştır (Yıldırım, 2018).

CIPP modeli temel alınarak yapılan eğitim programlarını değerlendirme, hiyerarşik ve aşamalı verilerle program geliştirmeye hizmet eder (Ünal, 2001). Programın her evresini geniş bir şekilde değerlendirme imkanı sağlar. Model sayesinde öğretim programının bağlamı, girdileri, süreçleri ve ürünleri ayrıntılı bir şekilde analiz edilir. Böylece programların etkin bir şekilde planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine olanak sağlanır. Ayrıca bu model, program değerlendirmede sistemli bir yaklaşım ortaya çıkarır. Bu durum, program yöneticilerinin ve karar vericilerin programın güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmelerine, program etkinliğini artırmalarına veya programın geleceğini planlamalarına olanak sağlar. CIPP modeli vasıtasıyla, programın genel amaçları, planları, kaynakları, faaliyetleri ve sonuçları değerlendirilir (Stufflebeam, 2003; Zhang et al., 2011). Oliva (2009)'nın da söylediği gibi, ayrıntılı ve kapsamlı modellerden biridir. Değerlendirme yapılırken öğretim süresinde ve neticesinde olanlara odaklanması aynı zamanda programın uygulanacağı çevreden çıktısı olan ürüne kadar çok fazla unsurun değerlendirilmesi sebebiyle tercih edilmektedir (akt. Dinçer, 2013: 46- 47).

Bağlam değerlendirme, kararları planlamayı; girdi değerlendirme yapılandırmayı; süreç değerlendirme uygulamayı ve ürün değerlendirme yeniden değerlendirmeyi sağlamaktadır (Yücel, 2008: 42).

Şekil 1. Stufflebeam'in Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (CIPP) Değerlendirme Modeli

3.2.5.1. Bağlam Değerlendirme (Context Evaluation)

Bağlam değerlendirme, CIPP modelinin ilk boyutudur. Program değerlendirmenin plan yapma aşaması olarak kabul edilir. Bir anlamda, programın temelini değerlendirmek anlamına gelir. Ayrıca bu boyut, çevre değerlendirmesi olarak da bilinir ve ihtiyaç analizine karşılık gelmektedir. Bu aşamada 'proje ne düzeyde önemlidir?' ve 'ne/neler yapmalıyız?' sorularına cevap aranır. Programın amaçları ve kazanımlarını belirlemek amacıyla sebeplerin veya dayanakların ortaya çıkarılmasıdır.

Bağlam değerlendirmede, programın uygulanacağı çevre ve bu çevreye dair bütün unsurlar değerlendirilip unsurlar tanımlanır (Yıldırım, 2018).

Bağlam değerlendirme esnasında cevap aranacak çeşitli sorulardan bazıları şunlardır (Stufflebeam, 2002):

- Programın uygulama süresi yeterli mi?
- Önemli dış faktörler nelerdir?
- Dersler birleştirilmiş ya da ayrıştırılmış mı olmalı?

3.2.5.2. Girdi Değerlendirme (Input Evaluation)

CIPP değerlendirme modelinin ikinci boyutu girdi değerlendirmedir. Bu aşamada bağlam değerlendirmeyle çevresi ve bu çevrenin unsurlarının değerlendirildiği program gözden geçirilir. Böylece programın amaçlara ve kazanımlara ulaşabilme durumu tespit edilmiş olur. Bu safhada öğretim programı için ‘nasıl yapmalıyız?’ sorusunun cevabı aranır. Program ve alt öğeleri dar kapsamlı olarak girdi değerlendirmeyle analiz edilir.

Burada öğrencilerin ilgili öğretim programıyla ilişkili ön hazırlık durumları, bu dersle ilgili öğretmenlerin bahse konu öğretim programını uygulama ehliyetleri, buna dair kaynakların durumu, araç-gereç ve malzemelerin yeterliliğinin hepsi bu adımda ortaya konulması gereken verilerdir. Girdi değerlendirme esnasında cevap aranacak çeşitli sorulardan bazıları şunlardır (Stufflebeam, 2002):

- Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve yetenekleri nedir?
- Öğrencilerin sahip olduğu materyaller nelerdir?
- Öğrencilerin yaşantıları nasıldır?
- Program içeriği bireysel farklılıklara göre hazırlanmış mı?
- Program planı net olarak hazırlanmış mı?
- Öğretmenlerin yeterlik düzeyi nedir?

3.2.5.3. Süreç Değerlendirme (Process Evaluation)

CIPP değerlendirme modelinin üçüncü boyutu süreç değerlendirmedir. Bu aşamada, program uygulanırken yapılan etkinlikler değerlendirilir. ‘Planlandığı gibi yapıyor muyuz?’ sorusuna cevap aranır. Programın uygulanma aşaması temel alınarak değerlendirme yapılır. Bu aşamada planlanan ile ortaya çıkan hal arasındaki uyuma

bakılır. Süreç değerlendirme aşamasının temel amacı, uygulama anında geri dönüt alabilmektir.

Süreç değerlendirmede yapılan plana ne kadar uyum sağlandığı, uygulama aşamasında programın başarısına etki eden ne tür sorunların ortaya çıktığı araştırılır ve tespit edilir. Süreç değerlendirme, programın devamlılığına karar verilmesinde çok önemlidir. Programın etkinliğine ve sürdürülebilirliğine karar verebilmek adına sürecin değerlendirilmesi son derece önemlidir. Süreç değerlendirme esnasında cevap aranacak çeşitli sorulardan bazıları şunlardır (Karataş, 2007):

- Öğrencilerin çalışma yükü nedir?
- Öğretime dair sorun var mıdır?
- Öğrenmeye dair sorunlar var mıdır?
- Öğrenci ile öğretmen arasındaki işbirliği nasıldır?
- Öğrenciye bilgi sadece aktarılıyor mu yoksa öğrenciler bilgiyi kendileri mi inşa ediyor?
- Programın uygulanmasında öğrencilerin katılımı ne düzeydedir?

3.2.5.4. Ürün Değerlendirme (Product Evaluation)

CIPP modelinin son boyutu ürün değerlendirmedir. Ürün değerlendirmenin amacı programın başarısını analiz etmektir. Ürün boyutu değerlendirmesi esnasında programın çıktılarına ilişkin çeşitli bilgiler elde edilir, beklentilerle ulaşılanlar arasında kıyaslama yapılır. Ürün değerlendirmede, programa dair üç durumdan söz edilebilir. Bunlar;

- Öğretim programının değiştirilmesi,
- Telafi edilemeyecek aksaklıklardan dolayı programın iptal edilmesi,
- Aksaklıkların düzeltilip, programa devam edilmesi.

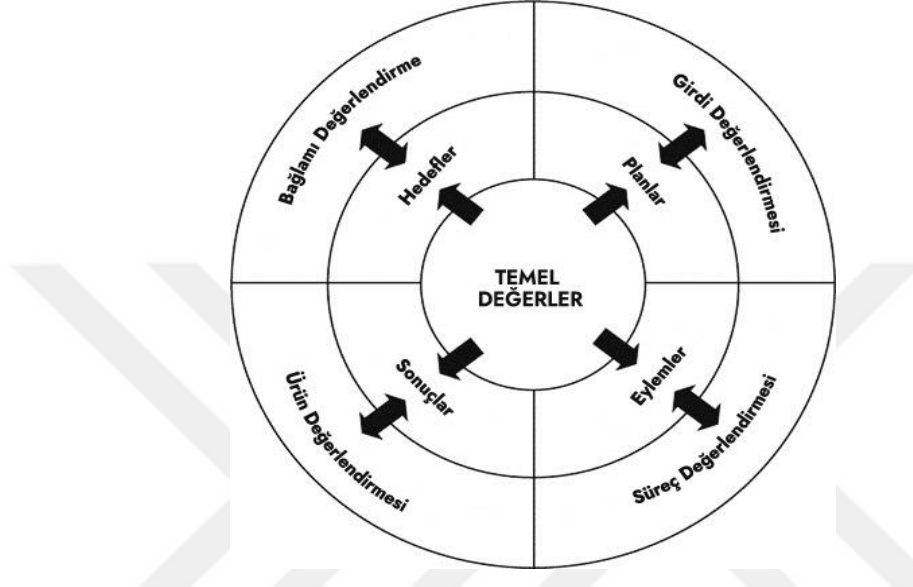
Girdi değerlendirme esnasında cevap aranacak çeşitli sorulardan bazıları şunlardır (Stufflebeam, 2002):

- Bir dönemde kaç tane sınav yapılmaktadır? Yapılan sınavlar tüm süreci değerlendirecek nitelikte midir?
- Öğretim programı, uygulama sonucunda öğrencilere neleri kazandıracaktır?
- Öğrenciler öğrendikleri bilgileri nasıl kullanıyor?

Ünal (2001: 89), programların CIPP modeli temel alınarak değerlendirilmesinin program geliştirmeye döngüsel ve düzenli verilerle hizmet ettiği görüşündedir.

Şekil 2’de CIPP modelinin ana unsurları üç çember olarak ve bu çemberlerin birbirleriyle olan bağları verilmiştir.

Şekil 2. CIPP Modelinin Temel Bileşenleri ve Programlar ile İlgili İlişkileri (Stufflebeam, 2003b)

Stufflebeam (2003), CIPP modelinin ana öğelerini üç adet iç içe geçmiş çemberle göstermiştir. En içte bulunan çember bireyi değerlendirmede zemin olan temel değerlerdir. İkinci çember; hedefler, planlar, eylemler ve çıktılar şeklinde programla ilgili dört kısma ayrılmıştır. Sonda bulunan çember, bu dört kısmın her birine hizmet eden değerlendirme çeşidini gösterir. Bunlar; bağlam, girdi, süreç ve ürün değerlendirmesidir. Çift taraflı oklar ise, iki öğenin arasında olan karşılıklı bağ olduğunu göstermektedir. İlk boyut olan bağlam değerlendirmede amaçlar temel alınarak çeşitli sorular sorulur ve bu sorular doğrultusunda elde edilen cevaplarla amaçların geçerliği ispatlanır ya da yeniden gözden geçirilmesine ya da geliştirilmesi gerektiğine karar verilir. İkinci boyut olan girdi değerlendirme ile planlama arasındaki bağ ise, planlamanın girdi değerlendirmenin temelini oluşturmasıdır. Girdi değerlendirme sonucunda planlamaya yönelik veriler elde edilir. Üçüncü boyut olan süreç değerlendirmenin temelini ise eylemler oluşturur. Süreç değerlendirmeyle eylemlerin etkililiğine yönelik sonuçlar elde edilir. Son boyut olan ürün değerlendirmenin temelini ise çıktılar oluşturmaktadır. Ürün değerlendirmeyle, programın başarı ve başarısızlık durumuna yönelik sonuçlar elde edilir (Yüksel, 2010).

4. ORTAOKUL DKAB ÖĞRETİM PROGRAMLARINA GENEL BAKIŞ

4.1. 1982 DİN VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 08.12.1981 gün ve 213 sayılı kararı ile kabul edilen temel eğitim ve ortaöğretim “Din Bilgisi” ders programları 18.02.1982 gün ve 30 sayılı kararı ile yürürlükten kaldırılmış olup Din Bilgisi ve Ahlak dersleri “Din ve Ahlak Bilgisi” dersi adı ile bir program bütünlüğü içerisinde birleştirilip yeniden hazırlanmış olup 29.03.1982 tarihinde tebliğler dergisinde yayınlanmıştır.

Programda ilk olarak din ve ahlak öğretiminin genel amacı amacı tek bir cümleyle ifade edilmiştir. Programın amaçları sınıflar gruplandırılarak açıklanmıştır. 4. ve 5. sınıflardaki amaçlar 7 madde olarak açıklanmıştır. Her iki sınıfın amaçları tek bir maddede ifade edilmiştir. 6, 7 ve 8. sınıfların amaçları da sınıf düzeylerine göre düzenlenmeden verilmiştir. 14 amaç 6, 7 ve 8. sınıfı kapsamaktadır.

Bu programda İslâm dininin özellikle akılcı yönü vurgulanmış olup birçok ünite, bu yönde hazırlanmıştır. Bu üniteler aracılığıyla başkalarının inancına ve düşüncelerine hoşgörü becerisi kazandırılmak hedeflenmiştir. Ayrıca temizlik, iyilik, doğruluk gibi bazı değerlere vurgu yapılmıştır. Vatan, millet, bayrak gibi milli değerler de programda vurgulanmıştır. Programın uygulanmasına ilişkin yani öğrenme-öğretme süreciyle ilgili açıklamalar yer almamaktadır. Ölçme ve değerlendirmeye yer verilmemiştir.

7.sınıf DKAB dersi öğretim programına bakıldığında içeriğin dokuz üniteden oluştuğu görülmektedir. Programda bu dokuz ünitenin başlıklarına ve alt başlıklara yer verilmiştir. Bu üniteler şu şekildedir: 1. Ünite: Allah’ a İman, 2. Ünite: Meleklerle İman, 3. Ünite. Kitaplara İman, 4. Ünite: Peygamberlere İman, 5. Ünite: Ahiret Gününe İman 6. Ünite: Kader ve Kazaya İman, 7. Ünite: Türkler ve Müslümanlık, 8. Ünite: Temizlik, 10. Ünite: Laiklik ve İslamlık üniteleridir. Programın uygulama süresi haftada iki saattir.

4.2. 1992 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.02.1992 gün ve 47 sayılı kararı ile kabul edilen öğretim programıdır. Bu öğretim programının genel amacı 1982 Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla aynıdır.

7.sınıf DKAB dersi öğretim programına bakıldığında içeriğin, 1982 7.sınıf DKAB öğretim programı ile aynı olduğu herhangi bir değişiklik olmadığı

görülmektedir. Aynı şekilde programın uygulama süresinde de değişiklik olmayıp iki saat olarak aynı kalmıştır.

4.3. 2000 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.09.2000 gün ve 373 sayılı kararı ile kabul edilen öğretim programıdır. Programın amaçları diğer öğretim programlarına göre genişletilmiştir. Genel ve özel amaçlar yeniden ele alınmış, program yeniden hazırlanmıştır. Genel amaçlar, 26 maddeden oluşmakta olup bireysel, toplumsal, ahlaki, kültürel ve evrensel açıdan gruplandırılarak sıralanmıştır. Her sınıf düzeyi için özel amaçlar bulunmaktadır. Program, 1982 ve 1992 öğretim programlarına göre daha kapsamlı ve farklı bir formatta hazırlanmıştır. Akılcı ve eleştirel yaklaşım, sorgulamaya dayalı yaşam boyu öğrenme, öğrenci merkezli yaklaşım, diğer dinlerin de amacının iyi insan yetiştirmek olduğu anlayışı ilk defa bu programda yer almıştır. Program uygulanırken öğretmenlere kolaylık olması açısından dersin işlenişine ve ölçme değerlendirmeye yönelik çeşitli örnekler ve ipuçları verilmiştir. Örnek ders işlenişlerinde öğretme-öğrenme sürecinde tercih edilebilecek yöntem ve tekniklere, ölçme ve değerlendirmede hangi ölçütlerin kullanılacağına dair bilgilerin verilmesi ilk defa bu programda görülmektedir. Müstakil olarak “ölçme ve değerlendirme” başlığında bir bölüme yer verilmemiştir.

7.sınıf DKAB dersi öğretim programına bakıldığında programın içeriğinde yedi adet ünite yer almaktadır. Bu ünite başlıkları şu şekildedir: 1. Ünite: Kuran-ı Kerim’i Tanıyalım, 2. Ünite: Din Güzel Ahlaktır, 3. Ünite: Hac ve Kurban, 4. Ünite: Melekler ve Diğer Görünmeyen Varlıklar, 5. Ünite: Ahiret İnancı, 6. Ünite: Ailemiz ve 7. Ünite: Dinleri Tanıyalım adlı ünitelerdir.

4.4. 2006 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.12.2006 gün ve 410 sayılı kararı ile kabul edilen öğretim programıdır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlamış olup bu yıla mahsus olmak üzere ders kitabı yerine Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan öğretim materyalleri kullanılmıştır. Genel amaçlar; Bireysel, Toplumsal, Ahlaki, Kültürel, Evrensel açıdan 5 başlıkta 28 maddeyle açıklanmıştır. Özel amaçlar, her sınıf düzeyinde açıklanmıştır. Programda “Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar” başlığında eğitim durumlarına ilişkin bazı maddelere yer verilmiştir. Dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak

İslam'ın temel değerleri çerçevesinde mezheplerüstü bir anlayış benimsenmiştir. Ayrıca yapılandırmacı öğrenme yaklaşım ve öğrenci merkezli eğitim-öğretime vurgu yapılmıştır. Programda öğrenme alanlarına yer verilmiş olup İnanç, İbadet, Hz.Muhammed, Kur'an ve Yorumu, Ahlak, Din ve Kültür şeklinde gruplandırılmıştır. Öğretim programının uygulanması sürecinde gerekli olan beceri, bilgi ve kavramların kazanımında kullanılabilecek ve etkinliklere temel oluşturabilecek bazı uygulamalar da programda yer almıştır. Ayrıca kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalar kısmında kazanımlara göre hangi etkinliğin, strateji ve tekniğin kullanılacağı yönünde açıklamalar bulunmaktadır. Bu programda “ölçme ve değerlendirme ” bölümüne yer verilmiştir (Erol, 2014).

7.sınıf DKAB dersi öğretim programına bakıldığında programın içeriğinde altı ünite yer almaktadır. Bu ünite başlıkları şu şekildedir: 1. Ünite: Melek ve Ahiret İnancı, 2. Ünite: Ramazan Ayı ve Oruç İbadeti, 3. Ünite: Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed, 4.Ünite: Kur'an'da Akıl ve Bilgi, 5. Ünite: İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar ve 6. Ünite: Kültürümüz ve Din adlı ünitelerdir.

4.5. 2010 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.12.2010 yılında kabul edilen öğretim programıdır. Bu öğretim programı, 2018-2019 eğitim-öğretim yılına kadar uygulanmıştır. Program, Eğitim bilimsel ve Din bilimsel yaklaşım olmak üzere iki temel yaklaşıma dayanmaktadır. Bu program, önceki programlara göre kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde hazırlanmış olup programda Öğrenme Alanlarına, Kazanımlara, Etkinliklere, Açıklamalara, Öğrencilere Kazandırılacak Temel Becerilere, Kavramlara ve Değerlere her bir ünite baz alınarak ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

7.sınıf DKAB dersi öğretim programına bakıldığında programın içeriğinde altı adet ünite yer almaktadır. Bu ünite başlıkları şu şekildedir: 1. Ünite: Melek ve Ahiret İnancı, 2. Ünite: Oruç İbadeti, 3. Ünite: Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed, 4.Ünite: İslam Düşüncesinde Yorumlar, 5. Ünite: Din ve Güzel Ahlak, 6. Ünite: Kültürümüz ve Din adlı ünitelerdir.

4.6. 2018 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

MEB tarafından hazırlanmış olup 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ilkokul 4. sınıf ve ortaokul/imam hatip ortaokulu 5-8. sınıflarda uygulanmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programıdır.

4.6.1. Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programıyla; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri” ne uygun olarak öğrencilerin;

- Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları,
- Dinin sosyal hayat, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları,
- Farklı inanç ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları,
- Çevresindeki dinî davranış, yorum, tutum ve deneyimlerin farkında olmaları,
- Ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri,
- İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları,
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları,
- İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları,
- Bazı dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla tanımaları,
- İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

4.6.2. Programın Vizyonu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın Vizyonu; Dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevi ve ahlaki değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018).

4.6.3. Programın Uygulanmasına/Kitap Yazımına İlişkin İlke ve Açıklamalar

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda “Ünite Açıklamaları” bölümünde konu başlıklarına yer verilmiştir. Konu alt başlıkları, kazanım ve açıklamalarından hareketle yazarlar tarafından oluşturulur.
- Öğretim Program'ında yer alan, alana özgü kelime, kavram ve tanımların yazım ve telaffuzunda “TDK Yazım ve İmla Kılavuzu” esas alınır. Ancak yazım

ve telaffuzda tutarlılığı gözetmek kaydıyla Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) yazım ve imlası da tercih edilebilir.

- Öğretim Programı; beceri temelli olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede kazanımlar işlenirken öğretim programında yer alan temel becerileri gerçekleştirmeye; dinî ve ahlaki kavramları kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilir.
 - Gerek farklı din ve inançların öğretiminde gerekse İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumların öğretiminde olgusal bir yaklaşım benimsenir; bu bağlamda dinler, inançlar ve İslam düşüncesinde yer alan yorumlar, kendi metinleri, kaynakları ve kabulleri esas alınarak öğretime konu edilir.
 - İslam dininde yer alan ibadetlerin öğretiminde (abdest, gusül, teyemmüm, namaz, vb.) mezheplerin farklı anlayış ve uygulamalarıyla ilgili bilgiler ihtiyaç duyulması hâlinde öğretmenler tarafından açıklanır.
 - Ünite ve konuların özelliğine göre hedeflenen kazanımların gerçekleşmesi için çevre şartları ve imkânları elverdiği ölçüde öğrencilerin dinî, tarihî ve kültürel mekânları yerinde tanımaları sağlanır.
 - Ünite sonlarında yer alan sure ve dualar işlenirken öğrencilerin sure ve duaların içeriğini ve verdiği mesajı kavramaları esas alınır; bu bağlamda sure ve dualarla ilgili kısa açıklamalara ve bunların içeriğini tanıtan metinlere yer verilir.
 - Öğrenciler; konularda geçen ayet ve hadisler ile ünite sonlarında yer alan sure ve duaları ezberlemeye zorlanmaz.
 - Din, vicdan ve düşünce özgürlüğünü zedeleyici yaklaşım, tutum ve davranışlardan uzak durulur. Bu bağlamda öğrenciler dinî duygu ve düşüncelerini açıklamaya, bilgi ve kültür sahibi oldukları dinî pratikleri yerine getirmeye zorlanmaz.
 - Ünite konularının özelliğine göre ayet ve hadislerden, yazılı ve sözlü edebiyatımızdan (hikâye, şiir, beyit, vecize, deyiş, nefes vb.) örnek okuma metinlerine yer verilir.
 - Sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendiren; vatan, millet, bayrak, şehitlik, gazilik gibi millî birlik ve beraberliği pekiştiren değerlerin öğrencilerin zihninde güçlü bir şekilde yer etmesine özen gösterilir.
- (12) Dersin ünite ve konuları birbiriyle ilişkili olarak işlenir. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla

birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.

- Kazanımlarla ilgili etkinlikler; bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa, basitten karmaşığa, somuttan soyuta vb. öğretim ilkeleri çerçevesinde tasarlanır.
- Öğrenme öğretme etkinliklerinde EBA ortamında hazırlanan, kazanımlara uygun materyallerden yararlanılır.
- Öğrenme öğretme etkinliklerinde çevre faktörlerine, eğitim ortamına, öğrencilerin gelişim düzeylerine, genel kültür ve dinî bilgi seviyelerine göre onları aktif kılan yöntem, teknik ve stratejiler kullanılır.
- Öğrenciler insana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana ve kültürel mirasa saygı çerçevesinde davranmaya teşvik edilir (MEB, 2018).

4.6.4. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu

Programdaki kazanımlar; öğrencilerin gelişim düzeyleri, programın amaçları ve içeriği dikkate alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2018). 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda bulunan üniteler, kazanım sayıları ve kazanımların işleniş için ayrılacak yaklaşık süre Tablo 1'de verilmiştir (MEB, 2018).

Tablo 1. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Kazanım Sayıları ve Kazanımların İşleniş İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi
1	Melek ve Ahiret İnancı	7	16	22,24
2	Hac ve Kurban	6	14	19,44
3	Ahlaki Davranışlar	5	12	16,66
4	Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed	3	16	22,24
5	İslam Düşüncesinde Yorumlar	4	14	19,44
	Toplam	25	72	100

4.7. 2024 DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Bu bölümde MEB tarafından 2024 yılında hazırlanmış ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılından itibaren ilkokul ortaokul/imam hatip ortaokulu 5. sınıflarda uygulanmaya başlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ele alınacaktır. 2024 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı mevcut

dönemde uygulanmamaktadır. Bu kısımda 2024 7. sınıf öğretim programı ele alınacak olup 2018 7. sınıf DKAB öğretim programı ile karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

4.7.1. Programın Özel Amaçları

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri” ne uygun olarak öğrencilerin;

- İslam hakkında doğru bilgi edineceği yolları ve kaynakları belirlemeleri
- İslam'ın temel inanç, ibadet ve ahlak esaslarını kavramaları
- İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki etkisi hakkında çıkarımda bulunmaları
- Hz. Muhammed'in (sav) hayatını tanımaları
- Hz. Muhammed'in (sav) örnek ahlakını kendi hayatına yansıtmaları
- Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerini ve Müslümanlar için değerini fark etmeleri
- Belirlenen dua ve surelerin muhtevasını yorumlamaları
- Ahlaki değerleri davranışlarına yansıtmaları
- Millî, dinî ve ahlaki değerler ile kavramlar hakkında temel düzeyde çıkarımlar yapmaları
- Çevresindeki dinî yorum ve tecrübelerin farkında olmaları
- Farklı dinleri, inançları ve dinî yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları
- Müslümanların bilim, kültür ve medeniyet alanına sundukları katkıyı değerlendirmeleri
- Dinin sosyal hayatla, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini gözlemlemeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2024).

2018 DKAB öğretim programında genel amaçlar yer almaktaydı. 2024 DKAB öğretim programında ise özel amaçlara yer verilmiştir.

4.7.2. Programın Vizyonu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı'nın vizyonu, dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevi ve ahlaki değerleri benimseyen; dinler ve inançlar hakkında doğru bilgi sahibi; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektir (MEB, 2024). Bu programın vizyonu belirtilirken, 2018 DKAB öğretim programının vizyonuna aynı şekilde yer verilmiş olup “dinler ve inançlar hakkında doğru bilgi sahibi” ifadesi eklenmiştir.

4.7.3.7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları

2024 7. sınıf DKAB öğretim programının öğrenme çıktıları, 2018 7. sınıf DKAB öğretim programı kazanımlarından farklılık göstermektedir. 2024 7. sınıf DKAB öğretim programının öğrenme çıktıları ile 2018 7. sınıf DKAB öğretim programının kazanımları her bir ünite için karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

4.7.3.1. Melek ve Ahiret İnancı Ünitesi

2024 7. sınıf DKAB öğretim programında melek ve ahiret inancına yönelik üç adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktıları melek ve ahiret inancının insan davranışına etkisine yöneliktir. Melek ve ahiret inancı birlikte ele alınmıştır. Öğrenme çıktıları; inceleme, sonuç çıkarma ve çıkarılan sonucu davranışa yansıtmaya yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise meleklerin özelliklerine, görevlerine, ahiret inancına, dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiye ve ahiret hayatının aşamalarına yönelik birer kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar; sınıflandırma, ilişki kurma, ilişki yorumlama ve açıklamaya yöneliktir. Ayrıca, iki öğretim programında da Nas Suresi ve anlamını okuyup söylemeye yönelik öğrenme çıktısı bulunmaktadır. 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında surenin anlamına yönelik iki adet öğrenme çıktısına daha yer verilmiştir. Bunlar; surenin anlamını özetleme ve öğrencinin kendi hayatı için anlamlı hale getirmesine yöneliktir.

4.7.3.2. Hac, Umre ve Kurban Ünitesi

2024 7. sınıf DKAB öğretim programında hac ve umre ibadetine yönelik iki adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; hac ve umre ibadetine yönelik unsurları inceleme ve unsurlar arasındaki ilişkiyi bulmaya yöneliktir. Öğrenme çıktıları listelenirken hac ve umre ibadeti birlikte ele alınmıştır. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise hac ibadetiyle ilgili bir adet kazanım bulunmaktadır. Bunlar; hac ibadetine önemine yönelik ayet-hadis yorumlama, haccın yapılışını özetleme ve umre ibadetine önemini açıklamaya yöneliktir. Kazanımlar listelenirken hac ve umre ibadeti ayrı olarak ele alınmıştır.

Kurban ibadetiyle olarak ise 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında beş adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktılarından üç tanesi hac ve kurban ibadetine önemine yönelik ayet-hadis yorumlama, haccın yapılışını özetleme ve umre ibadetine önemini açıklamaya yöneliktir. Kazanımlar listelenirken hac ve umre ibadeti ayrı olarak ele alınmıştır.

tecrübeleri ilişkilendirmeye yöneliktir. Diğer iki öğrenme çıktısı ise kurban ibadeti ile Hz. İsmail kıssası arasında nedensel ilişkiyi ortaya koymaya ve bu ibadetle ilgili bakış açısı geliştirmeye yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise kurban ibadetine yönelik bir adet kazanım yer almaktadır. Hz. İsmail'in (a.s.) hayatını tanımaya yönelik de bir adet kazanım bulunmaktadır. Ayrıca 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında Kafirun suresi ve anlamına yönelik üç adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; sure ile anlamını okuma, özetleme ve öğrencinin kendi hayatı için anlamlı hale getirmesine yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise Kafirun suresi ve anlamına yönelik kazanımlar dördüncü ünite olan “Ahlaki Davranışlar” adlı üniteye yer almaktadır.

4.7.3.3. İslam Düşüncesinde Yorumlar Ünitesi

2024 7. sınıf DKAB öğretim programında üçüncü sırada yer alan bu ünite 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında beşinci sırada yer almaktadır. Din ve din anlayışı kavramlarına yönelik 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında iki adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; din ve din anlayışı kavramlarını tanımlama ve bu kavramlar arasındaki farklara dair sorular sormaya yöneliktir. Dinin farklı yorumlanma sebeplerine dair de üç adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; dinin farklı yorumlanma sebeplerine dair bilgi toplama, bu bilgilerin doğruluğunu değerlendirme ve bilgilerden yola çıkarak dinin neden farklı yorumlandığına dair çıkarım yapmaya yöneliktir. Burada dinin farklı yorumlanma sebeplerine vurgu yapılmıştır. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında, Dinin farklı yorum biçimleri olabileceğinin farkına varmaya yönelik sadece bir adet kazanım bulunmaktadır.

İslam düşüncesindeki yorum biçimlerine yönelik, 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında dört adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar, İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini araştırmaya, itikadi, fıkhi ve tasavvufi yorumlar olarak listelemeye ve ayırtırmaya yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırmaya yönelik yalnızca bir adet kazanım bulunmaktadır.

Kültürümüzdeki tasavvufi yorumlara yönelik olarak iki adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; kültürümüzdeki tasavvufi yorumları inceleme ve arasındaki ilişkileri bulmaya yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise,

kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt etmeye yönelik bir adet kazanım bulunmaktadır.

Ayrıca, Alevilik-Bektaşilikle ilgili olarak dört adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; Alevilik-Bektaşilik ile ilgili temel kavramlar ve cem erkânları konusunu araştırmaya, bilgiler bulmaya ve ulaşılan bilgileri kontrol etmeye yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklamaya yönelik yalnızca bir adet kazanım bulunmaktadır.

4.7.3.4. Peygamber Olarak Hz. Muhammed Ünitesi

Bu ünite 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed adı ile yer almaktadır. Üniteler, Hz. Muhammed ile ilgilidir fakat içerikte farklılıklar olduğu görülmektedir.

2024 7. sınıf DKAB öğretim programında Hz. Muhammed'in (sav) Mekke'de yaşadıklarına yönelik iki adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Mekke'de yaşadıklarını incelemeye ve kendi ifadeleriyle, doğru ve bilgiyi değiştirmeyecek şekilde özetlemeye yöneliktir.

Hicret konusuna yönelik olarak dört adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hicret'te yaşadıklarını temel kaynaklardan hareketle fark etmeye, Hicret'in yaşandığı dönemi koşulları içerisinde açıklamaya, analiz etmeye ve günümüz koşullarıyla karşılaştırmaya yöneliktir.

Hz. Muhammed'in (sav) Medine dönemine yönelik olarak iki adet kazanım bulunmaktadır. Bunlar; Hz. Muhammed'in (sav) Medine'de yaşadıklarını inceleyerek çıkarımda bulunma ve ifade etmeye yöneliktir.

Nasr suresi ve anlamına yönelik olarak ise üç adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlar; sure ile anlamını okuma, özetleme ve öğrencinin kendi hayatı için anlamlı hale getirmesine yöneliktir.

2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönünü ayetlerden hareketle yorumlamaya ve peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerini ayırt etmeye yönelik iki adet kazanım bulunmaktadır. Ayrıca Kafirun Suresi ve anlamına yönelik bir adet kazanım bulunmaktadır.

4.7.3.5. Yaşayan Dünya Dinleri Ünitesi

Bu ünite 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında ilk defa yer almaktadır. Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm dinlerine yönelik olarak dört adet öğrenme çıktısına yer verilmiştir. Bunlar; Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm dinlerini araştırmaya, bu dinlere dair bilgiler bulmaya ve kaydetmeye yöneliktir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında bu ünite yer almamaktadır.

Özet olarak ünitelerin öğrenme çıktı sayılarında ve ifadelerinde farklılıkların olduğu, 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında öğrencinin öğrenme sürecine daha aktif katılım sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir.

2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alıp Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde değişiklik gösteren noktalar aşağıda karşılaştırılmalı olarak açıklanmıştır. Bu kısım, MEB tarafından yayınlanan ortak metin ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı kapsamındaki 7. sınıf DKAB Öğretim Programı doğrultusunda ele alınmıştır.

Tablo 2. 2018 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Kazanım Sayıları ve Kazanımların İşleniş İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre

2018 7. Sınıf DKAB Öğretim Programı	Ünite	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi
	1. Ünite: Melek ve Ahiret İnancı	7	16	22,24
	2. Ünite: Hac ve Kurban	6	14	19,44
	3. Ünite: Ahlaki Davranışlar	5	12	16,66
	4. Ünite: Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed	3	16	22,24
	5. Ünite: İslam Düşüncesinde Yorumlar	4	14	19,44
	Toplam	25	72	100

Tablo 3. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Üniteler, Öğrenme Çıktı Sayıları ve Öğrenme Çıktılarının İşlenişi İçin Ayrılacak Yaklaşık Süre

2024 7. Sınıf DKAB Öğretim Programı	Ünite	Öğrenme Çıktı Sayısı	Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi
	1. Ünite: Melek ve Ahiret İnancı	4	14	19
	2. Ünite: Hac, Umre ve Kurban	4	14	19
	3. Ünite: İslam Düşüncesinde Yorumlar	4	14	19
	4. Ünite: Peygamber Olarak Hz. Muhammed	4	14	19
	5. Ünite: Yaşayan Dünya Dinleri	1	12	17
	Okul Temelli Planlama*	-	4	6
Toplam		17	72	100

*Zümre Öğretmenler Kurulu tarafından ders kapsamında yapılması kararlaştırılan; okul dışı öğrenme etkinlikleri, araştırma ve gözlem, sosyal etkinlikler, proje çalışmaları, yerel çalışmalar, okuma çalışmaları vb. faaliyetler için ayrılan süredir. Söz konusu faaliyetler için ayrılan süre eğitim öğretim yılı başında planlanır ve yıllık planlarda ifade edilir (MEB, 2024).

2018 DKAB öğretim programında Okul Temelli Planlamaya yer verilmemiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre hazırlanan 2024 DKAB öğretim programında Okul Temelli Planlamanın yer alması, yerel ve bölgesel eğitim ihtiyaçlarının dikkate alındığını göstermektedir.

Tablo 2 ve 3 incelendiğinde aşağıda yer alan hususlara ulaşılmıştır:

Ünite adı olarak 2024 7. Sınıf DKAB Öğretim Programı incelendiğinde;

- İlk iki ünitenin aynı kaldığı görülmektedir. 2024 öğretim programındaki ikinci ünite başlığında Umre ifadesi yer almıştır. 2018 öğretim programında Umre konusu içerikte yer almakta fakat ünite başlığında yer almamaktaydı.
- 2018 öğretim programında üçüncü sırada yer alan “Ahlaki Davranışlar” adlı ünite 2024 öğretim programında yer almamaktadır. Bu ünite programdan çıkarılmıştır.

- 2018 öğretim programında dördüncü sırada yer alan “Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” adlı ünite 2024 öğretim programında “Peygamber Olarak Hz. Muhammed” adı ile yer almaktadır. Ünite adı olarak benzer olmalarına rağmen bu programda içeriği genişletilmiştir.
- 2018 öğretim programında son sırada yer alan “İslam Düşüncesinde Yorumlar” adlı ünite 2024 öğretim programında üçüncü sırada yer almaktadır.

Kazanım sayısı (Öğrenme Çıktı Sayısı) olarak 2024 7. Sınıf DKAB Öğretim Programı incelendiğinde;

- İlk sırada yer alan “Melek ve Ahiret İnancı” adlı ünitenin kazanım sayısı 7 den 4’e düşmüştür.
- İkinci sırada yer alan “Hac, Umre ve Kurban” adlı ünitenin kazanım sayısı 6 dan 4 e düşmüştür.
- Üçüncü sırada yer alan “İslam Düşüncesinde Yorumlar” adlı ünitenin kazanım sayısı 4 olarak aynı kalmıştır.
- Dördüncü sırada yer alan “Peygamber Olarak Hz. Muhammed” adlı ünitenin kazanım sayısı 3’den 4’e çıkmıştır.
- Beşinci ünite olan “Yaşayan Dünya Dinleri” adlı ünite bu programda ilk defa yer almakta olup kazanım sayısı 1 olarak belirlenmiştir.

2024 7. sınıf DKAB öğretim programının öğrenme çıktı sayısının 17 olduğu görülmektedir. 2018 7. Sınıf DKAB öğretim programında öğrenme çıktı sayısı 25’tir. Bu durum içeriğin sadeleştiğini göstermektedir.

Ders saati olarak 2024 7. Sınıf DKAB Öğretim Programı incelendiğinde;

- İlk sırada yer alan “Melek ve Ahiret İnancı” adlı ünitenin ders saati 16’dan 14’e düşmüştür.
- İkinci sırada yer alan “Hac, Umre ve Kurban” adlı ünitenin ders saati 14 olarak aynı kalmıştır.
- Üçüncü sırada yer alan “İslam Düşüncesinde Yorumlar” adlı ünitenin ders saati 14 olarak aynı kalmıştır.
- Dördüncü sırada yer alan “Peygamber Olarak Hz. Muhammed” adlı ünitenin ders saati 16’dan 14’e düşmüştür.
- Beşinci sırada yer alan “Yaşayan Dünya Dinleri” adlı ünite bu programda ilk defa yer almakta olup ders saati 12 olarak belirlenmiştir.

- Okul Temelli Planlama ise 4 saat olarak belirlenmiştir.

Bu programda toplam ders süresi 72 saat olarak belirlenmiş olup 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında belirtilen ders süresinin aynı kaldığı görülmüştür.

2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer almayıp Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde yer alan noktalar aşağıda açıklanmıştır. Bu kısım, MEB tarafından yayınlanan ortak metin ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı kapsamındaki 7. sınıf DKAB Öğretim Programı doğrultusunda ele alınmıştır.

4.8. 2024 DKAB ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN HUSUSLAR

4.8.1. İçerik Çerçevesi

Öğrenilmesinin amaç olarak görüldüğü bir bilgi kataloğunu temsil etmekten ziyade sağlam, güvenilir, dayanıklı ve geçerli bilgiye karşılık gelmektedir.

2024 yılı 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında yer alan ünitelerin içerikleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. 2018 DKAB öğretim programında içerik çerçevesi yer almamaktaydı.

Tablo 4. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ünitelerin İçerikleri

ÜNİTE	İÇERİK
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	• Varlıklar Âlemi • Dünya ve Ahiret Hayatı • Melek ve Ahiret İnancının İnsan Davranışına Etkileri • Bir Sure Öğreniyorum: Nas Suresi
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	• Hac ve Umre İbadeti • Kurban İbadeti • Hac ve Kurban İbadetinin Kültürümüze Yansımaları • Bir Sure Öğreniyorum: Kâfirun Suresi
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	• Din Anlayışındaki Yorum Farklılıkları • İslam Düşüncesindeki Yorum Biçimleri • Kültürümüzdeki Tasavvufi Yorumlar • Alevilik Bektaşılık ile İlgili Temel Kavramlar ve Cem Erkanları
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	• Hz. Muhammed'in Daveti: Mekke Dönemi • Hicret • Hz. Muhammed'in Daveti: Medine Dönemi • Bir Sure Öğreniyorum: Nasr Suresi
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	• Yahudilik • Hristiyanlık • Hinduizm • Budizm

Tablo 4 incelendiğinde içerik kapsamında Nas, Kafirun ve Nasr Suresi olmak üzere üç surenin yer aldığı görülmektedir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programının içerik kapsamında Nas, Felak ve Kafirun Suresi olmak üzere üç sure yer almaktaydı. Üçüncü ünite programdan çıkarıldığı için Felak Suresine yer verilmemiştir. Dördüncü ünitenin içeriğinde Nasr Suresine yer verilmiştir.

4.8.2. Öğrenme Çıktıları Çerçevesi

Öğrenme Çıktısı kavramı ile “Kazanımlar” kast edilmektedir. 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında Öğrenme Çıktıları Çerçevesi yer almamaktaydı. Bu çerçeveyi Kavramsal Beceriler, Fiziksel Beceriler, Eğilimler ve Alan Becerileri oluşturmaktadır.

4.8.2.1. Kavramsal Beceriler

Soyut ve karmaşık düşüncelerin somut eylemlere veya eylemsel boyuta dönüştürülmesinde ortaya çıkan zihinsel süreçlere ait ürünlerdir. Bu beceriler, somut olmayan kavramları anlamak, analiz etmek, sentezlemek ve uygulamak için gerekli olan becerileri ifade eder. Kavramsal beceriler, temel, bütünleşik ve üst düzey düşünme olmak üzere üç farklı boyutu kapsamaktadır.

- Temel Beceriler: Karmaşık bir süreç gerektirmeden edinilen, gözlenebilen eylemleri ifade eder. Saymak, okumak, yazmak, çizmek, bulmak, seçmek, belirlemek, işaret etmek, ölçmek, sunmak, çevirmek, kaydetmek gibi eylemler temel beceriler arasında sayılabilir.
- Bütünleşik Beceriler: Süreç modellemesi yapılabilen eylemleri ifade etmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde çelişki giderme, gözlemlene, özetleme, çözümleme, sınıflandırma, bilgi toplama, karşılaştırma, sorgulama, genelleme, çıkarım yapma, gözleme dayalı tahmin etme, mevcut bilgiye/veriye dayalı tahmin etme, yapılandırma, yorumlama, yansıtma, muhakeme (akıl yürütme), değerlendirme, tartışma, mantıksal denetleme ve sentezleme olmak üzere yirmi bütünleşik beceri tanımlanmıştır.
- Üst Düzey Düşünme Becerileri: Karar verme, Problem Çözme ve Eleştirel Düşünme becerileridir.

Tablo 5. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ünitelerde Yer Alan Kavramsal Beceriler

ÜNİTE	KAVRAMSAL BECERİLER
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	KB2.4. Çözümleme Becerisi KB2.5. Sınıflandırma Becerisi KB2.14. Yorumlama Becerisi KB3.3. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	KB2.4. Çözümleme Becerisi KB2.11. Gözleme Dayalı Tahmin Etme Becerisi KB2.13. Yapılandırma Becerisi KB2.14. Yorumlama Becerisi
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	KB2.4. Çözümleme Becerisi KB2.5. Sınıflandırma Becerisi KB2.6. Bilgi Toplama Becerisi KB2.8. Sorgulama Becerisi
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	KB2.13. Yapılandırma Becerisi KB2.14. Yorumlama Becerisi
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	KB2.6. Bilgi Toplama Becerisi

Tablo 5 incelendiğinde ünitelerde bütünleşik beceriler yer almaktadır. İlk ünite Üst Düzey Düşünme Becerilerinden olan Eleştirel Düşünme Becerisi (KB3.3.) bulunmaktadır. 2018 DKAB öğretim programında Kavramsal Beceriler yer almamaktaydı.

4.8.2.2. Fiziksel Beceriler

Fiziksel beceriler kolların, bacakların, gövdenin ve kas gruplarının doğru ve tutarlı bir şekilde yaptığı hareketleri ifade eder (MEB, 2024). Bu öğretim programında fiziksel becerilere yer verilmediği görülmektedir. 2018 DKAB öğretim programında da fiziksel beceriler bulunmamaktaydı.

4.8.2.3. Eğilimler

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde eğilimler; benlik eğilimleri, sosyal eğilimler ve entelektüel eğilimler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (MEB, 2024):

- Benlik Eğilimleri: Bireyin içsel özelliklerini ve kişiliğini sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde merak, bağımsızlık,

azim ve kararlılık, kendine inanma (öz yeterlilik) ve kendine güvenme (öz güven) olmak üzere beş benlik eğilimi tanımlanmıştır.

- Sosyal Eğilimler: Bireyin içsel özelliklerini ve kişiliğini sosyal bir ortam içerisinde sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde empati, sorumluluk, girişkenlik, güven ve oyun severlik olmak üzere beş sosyal eğilim tanımlanmıştır.
- Entelektüel Eğilimler: Bireyin zihinsel ve düşünsel birikimlerini sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde uzmanlaşma, odaklanma, yaratıcılık, gerçeği arama, açık fikirlilik, analitik düşünme, sistematik olma, soru sorma, şüphe duyma, eleştirel bakma ve özgün düşünme olmak üzere on bir adet entelektüel eğilim tanımlanmıştır (MEB, 2024).

Tablo 6. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Eğilimler

ÜNİTE	EĞİLİMLER
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	E1.1. Merak E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven) E3.7. Sistematik Olma E3.8. Soru Sorma
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven) E2.1. Empati E3.2. Odaklanma E.3.7. Sistematik Olma
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	E.3.5. Açık Fikirlilik E3.7. Sistematik Olma E3.11. Özgün Düşünme
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	E1.1. Merak E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven) E2.1. Empati E3.2. Odaklanma E3.11. Özgün Düşünme
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	E3.2. Odaklanma E3.4. Gerçeği Arama

Tablo 6 incelendiğinde ünitelerde benlik ve entelektüel eğilimlerin yer almakta olduğu sosyal eğilimlerin yer almadığı görülmektedir. 2018 DKAB öğretim programında Eğilimler yer almamaktaydı.

4.8.2.4. Alan Becerileri

Kavramsal becerileri ve/veya alana özgü bütünleşik becerileri kapsayan ve bu becerilerin süreç bileşenlerini de içeren yapılardır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Alan becerileri; Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Alan Becerileri olarak sınıflandırılmıştır (MEB, 2024).

Tablo 7. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Almakta Olan Alan Becerisi

ÜNİTE	ALAN BECERİLERİ
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	(SBAB3) Tarihsel Empati Becerisi

Tablo 7 incelendiğinde sadece dördüncü ünite olan Peygamber Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) adlı üniteye Sosyal Bilimler Alan Becerilerinden olan Tarihsel Empati Becerisinin yer aldığı görülmektedir. 2018 DKAB öğretim programında Alan Becerileri yer almamaktaydı.

4.8.3. Programlar Arası Bileşenler

4.8.3.1. Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri

Sosyal Duygusal Öğrenme Becerisi; bireylerin yaşantısında sosyal hayata uyum sağlaması, duygularını anlayarak onları kontrol edebilmesi ve bu özelliklere dayalı olarak kendini ifade edebilmesi için gerekli özellikler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde sosyal-duygusal öğrenme becerileri, ayrı bir içerik veya öğrenme çıktısı olarak değil öğretim programlarının tamamına nüfuz eden ve diğer becerilerin gelişiminin de desteklenmesinde aracı rol oynayan önemli bir beceri seti olarak işlev görmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde sosyal-duygusal öğrenme becerileri üç ana beceriyi içeren bir beceri setinden meydana gelmektedir. Bu üç ana bileşen; benlik becerileri, sosyal yaşam becerileri ve ortak/birleşik beceriler olarak kavramsallaştırılmıştır (MEB, 2024).

- Benlik Becerileri: Bireyin ihtiyacı olan kişisel kaynakları geliştirerek kullanabilmesini ifade etmekte ve bu açıdan bireyin kendiliği ve kişiliği ile ilgili süreçleri yakından ilgilendirmektedir. Bununla birlikte benlik becerileri kapsamında kendini tanıma (öz farkındalık), kendini düzenleme (öz düzenleme) ve kendine uyarlama (öz yansıtma) olmak üzere üç alt beceri bulunmaktadır.

- Sosyal Yaşam Becerileri: Bireyin toplumsal yaşama etkin olarak katılabilmek ve günlük yaşamda karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilmek için kullandığı becerileri ifade eder ve bu açıdan bireyin toplumsal yönü ile yakından ilişkilidir. Sosyal yaşam becerileri kapsamında iletişim, iş birliği ve sosyal farkındalık olmak üzere üç alt beceri bulunmaktadır (MEB, 2024).
- Ortak/Birleşik Beceriler: Benlik becerileri ile sosyal yaşam becerilerinin kesişim noktasında yer almaktadır. Ortak/birleşik beceriler kapsamında uyum, esneklik ve sorumlu karar verme olmak üzere üç alt beceri bulunmaktadır (MEB, 2024).

Tablo 8. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Almakta Olan Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri

ÜNİTE	SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	SDB1.2. Kendini Düzenleme (Öz Düzenleme)
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	SDB1.1. Kendini Tanıma (Öz Farkındalık Becerisi) SDB1.3. Öz Yansıtma Becerisi
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	SDB2.3. Sosyal Farkındalık Becerisi
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	SDB2.3. Sosyal Farkındalık Becerisi
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	SDB2.3. Sosyal Farkındalık Becerisi

Tablo 8 incelendiğinde Benlik Becerilerinin ve Sosyal Yaşam Becerilerinden olan Sosyal Farkındalık Becerisinin yer aldığı fakat Ortak/Birleşik Becerilerin ise yer almadığı görülmektedir. 2018 DKAB öğretim programında ise Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri yer almamaktadır.

4.8.3.2. Değerler

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları, erdemli insanı yetiştirmek için erdemlerin alt boyutları olan değerleri ve eylemlerini programlar arası bileşenler olarak ele almaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Adalet, Aile Bütünlüğü, Çalışkanlık, Dostluk, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Mahremiyet, Merhamet, Mütevazılık, Özgürlük, Sabır, Sağlıklı Yaşam, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Temizlik, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerleri yer almaktadır (MEB, 2024).

Tablo 9. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

ÜNİTE	DEĞERLER
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	D16: Sorumluluk
	D4: Dostluk
	D10: Mütevazılık
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	D12: Sabır
	D16: Sorumluluk
	D18: Temizlik
	D20: Yardımseverlik
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	D4: Dostluk
	D14: Saygı
	D20: Yardımseverlik
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	D14: Saygı
	D15: Sevgi
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	D11: Özgürlük
	D14: Saygı

Tablo 9 incelendiğinde ünitelerde çeşitli değerlere vurgu yapıldığı ve ikinci üniteye diğer ünitelere göre daha fazla değerin yer aldığı görülmektedir. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında ise değer ifadeleri yer almamaktadır.

4.8.3.3. Okuryazarlık Becerileri

Öğretim Programında; Bilgi, Dijital, Finansal, Görsel, Kültür, Vatandaşlık, Veri, Sürdürülebilirlik, ve Sanat okuryazarlık becerileri yer almaktadır.

Tablo 10. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Okuryazarlık Becerileri

ÜNİTE	OKURYAZARLIK BECERİLERİ
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	OB2: Dijital Okuryazarlık
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	OB2: Dijital Okuryazarlık
	OB4: Görsel Okuryazarlık
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	OB4: Görsel Okuryazarlık
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	OB1: Bilgi Okuryazarlığı
	OB2: Dijital Okuryazarlık
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	OB4: Görsel Okuryazarlık

Tablo 10 incelendiğinde ünitelerde Dijital ve Görsel Okuryazarlık Becerilerinin vurgulandığı görülmektedir. 2018 DKAB öğretim programında Okuryazarlık Becerileri yer almamaktaydı.

4.8.4. Öğrenme Kanıtları ve Ölçme Değerlendirme

Öğretim programında her tema için öğrenme çıktılarından sonra bu çıktıları değerlendirebilecek öğrenme kanıtları belirlenmiştir. Öğrenme kanıtları, öğrenme çıktılarında istenilen sonuçlara ne derece ulaşıldığını gösterir. Bu aşama, hem süreç hem de sonuç değerlendirmelerini içermektedir (MEB, 2024).

2024 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrenme Kanıtları kavramıyla Ölçme Değerlendirme kast edilmektedir. 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ünitelere yönelik hangi öğrenme kanıtlarının kullanılabileceği yer almaktadır. 2018 7. sınıf DKAB öğretim programında öğrenme kanıtları yer almamaktaydı.

Tablo 11. 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Kanıtları

ÜNİTE	ÖĞRENME KANITLARI
1. ÜNİTE: MELEK ve AHİRET İNANCI	• Açık Uçlu Soru • Kısa Cevaplı Soru • Çalışma Yapağı • Kavram Haritası • Sınıflandırma Tablosu • Öz Değerlendirme Formu
2. ÜNİTE: HAC, UMRE ve KURBAN	• Açık Uçlu Soru • Kısa Cevaplı Soru • Çalışma Yapağı • Kavram Haritası • Tanılayıcı Dallanmış Ağaç • Görsel İnceleme Formu • Öz Değerlendirme Formu
3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	• Açık Uçlu Soru • Kısa Cevaplı Soru • Çalışma Yapağı • Kavram Haritası • Bulmacalar • Yapılandırılmış Grid • Öz Değerlendirme Formu
4. ÜNİTE: PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	• Açık Uçlu Soru • Kısa Cevaplı Soru • Çalışma Yapağı • Kavram Haritası • Öz Değerlendirme Formu
5. ÜNİTE: YAŞAYAN DÜNYA DİNLERİ	• Açık Uçlu Soru • Kısa Cevaplı Soru • Çalışma Yapağı • Kavram Haritası • Görsel İnceleme Formu • Öz Değerlendirme Formu

Tablo 11 incelendiğinde her ünite için tercih edilebilecek çeşitli öğrenme kanıtlarının yer aldığı görülmektedir.

2024 7. sınıf DKAB öğretim programının incelenmesiyle özet olarak;

- Programda yer alan ünitelerde çeşitli değişikliklerin olduğu; 2018 programındaki bir ünitenin programdan çıkarıldığı, bir ünitenin sırasının değiştiği, bir ünitenin eklendiği ve bir ünitenin de içeriğinde değişiklikler olduğu,
- Kazanım sayısının 2018 öğretim programında 25 olup 2024 7. sınıf DKAB öğretim programında 17'ye düştüğü, içerikte sadeleşmenin olduğu ve bu programda kazanımların öğrenme çıktısı olarak isimlendirildiği,
- Ders saati (süresi) olarak ilk ve dördüncü ünitenin ders saatinin ikişer saat düştüğü, okul temelli planlama eklenerek süresinin 4 saat olarak belirlendiği ve toplam süreye bakıldığında 72 saat olarak aynı kaldığı görülmektedir.

Ayrıca öğretim programına;

- Öğrenme çıktıları çerçevesinin eklenmiş olup bu çerçeve içerisinde kavramsal beceriler ve alan becerileri ile eğilimlerin yer aldığı,
- Programlar arası bileşenlerin eklendiği ve bu bileşenler içerisinde sosyal duygusal öğrenme ve okuryazarlık becerilerinin, erdem-değer-eylem çerçevesinin ve sistem düşüncesinin yer aldığı,
- Öğrencilere çeşitli beceriler ve değerlerin kazandırılmasının hedeflendiği,
- Ölçme Değerlendirme ifadesinin yerine öğrenme kanıtları ifadesinin yer aldığı ve her üniteye yönelik hangi öğrenme kanıtlarının kullanılabileceğine dair bilgilerin eklendiği görülmektedir (MEB, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma, 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının (7. sınıf) CIPP modeline göre derinlemesine ve bütüncül bir yaklaşım ile incelenmesine yönelik nitel bir durum çalışmasıdır. Durum çalışması “Nasıl” ve “Neden” sorularına cevap arandığı, araştırmacının müdahalesinin olmadığı değişken durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; Yin, 1984).

Bu araştırmada örneklem seçiminde, veri toplama aracı geliştirme ve veri analiz sürecinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nicel çalışmalar ile karşılaştırıldığında, nitel çalışmalar derinlemesine bilgi, kavrayış ve anlayış sağlamaktadır. Fakat elde edilen veriler genelleme yapmak için kullanılmaz, sadece var olan olguyu olduğu gibi ortaya çıkarmak için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

- Çalışmada bağlam değerlendirmeye ilişkin bilgi edinmek amacıyla 2018 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programına ve ders kitabına yönelik doküman incelemesi,
- Çalışmada girdi değerlendirmeye ilişkin bilgi edinmek amacıyla 2018 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programına ve ders kitabına yönelik doküman incelemesi yapılmıştır.
- Çalışmada süreç değerlendirmeye ilişkin veri elde etmek amacıyla 2018 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı uygulayıcısı olan 7. sınıf öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla görüşmelerden,
- Çalışmada ürün değerlendirmeye ilişkin veri elde etmek amacıyla 2018 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı uygulayıcısı olan 7. sınıf öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla görüşmelerden yararlanılmıştır.

2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde ve ilçelerinde bulunan ortaokul ve imam hatip ortaokulunda görev yapmakta olan 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri

oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elverişli örnekleme, Kolay ulaşılabilir veya elverişli örnekleme tamamen mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan öğelere dayanır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacının hedef evrenden örneklemini oluşturmak için ulaşabileceği en kolay öğelere yönelmesi yöntemidir (Baltacı, 2018)

Tablo 12. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Öğretmen Kodları	Cinsiyet	Hizmet Süresi	Görev Yeri	Mezuniyet Durumu
Ö1	Kadın	17 yıl	Merkez	Lisans
Ö2	Kadın	8 yıl	Taşra	Lisans
Ö3	Kadın	5 yıl	Merkez	Yüksek Lisans
Ö4	Erkek	12 yıl	Taşra	Lisans
Ö5	Kadın	4 yıl	Taşra	Yüksek Lisans
Ö6	Erkek	3 yıl	Taşra	Lisans
Ö7	Kadın	4 yıl	Taşra	Lisans
Ö8	Kadın	5 yıl	Merkez	Lisans
Ö9	Erkek	4 yıl	Taşra	Lisans
Ö10	Erkek	9 yıl	Taşra	Lisans
Ö11	Erkek	24 yıl	Merkez	Lisans
Ö12	Kadın	12 yıl	Taşra	Lisans
Ö13	Kadın	5 yıl	Merkez	Lisans
Ö14	Kadın	13 yıl	Merkez	Yüksek Lisans
Ö15	Erkek	7 yıl	Taşra	Lisans
Ö16	Kadın	8 yıl	Taşra	Lisans
Ö17	Kadın	6 yıl	Taşra	Lisans
Ö18	Kadın	15 yıl	Merkez	Lisans
Ö19	Erkek	14 yıl	Merkez	Yüksek Lisans
Ö20	Erkek	10 yıl	Taşra	Lisans
Ö21	Kadın	4 yıl	Taşra	Lisans
Ö22	Kadın	3 yıl	Taşra	Lisans
Ö23	Erkek	2 yıl	Taşra	Lisans
Ö24	Erkek	7 yıl	Taşra	Lisans
Ö25	Kadın	16 yıl	Merkez	Lisans
Ö26	Erkek	8 yıl	Taşra	Lisans
Ö27	Kadın	9 yıl	Merkez	Lisans
Ö28	Erkek	8 yıl	Merkez	Lisans
Ö29	Kadın	10 yıl	Merkez	Lisans
Ö30	Kadın	20 yıl	Merkez	Lisans

Öğretmenlerin, hizmet süresine bakıldığında 1-5 yıl arası 10 öğretmen, 6-10 yıl arası 10 öğretmen, 11-15 yıl arası 5 öğretmen, 16-20 arası 4 öğretmen ve 21 yıl üzeri 1 öğretmen olduğu görülmektedir. Mezuniyet durumlarına bakıldığında 26 öğretmen lisans ve 4 öğretmen yüksek lisans mezunudur. Görev yaptıkları yere bakıldığında ise, 17 öğretmenin taşrada 13 öğretmenin merkezde görev yapmakta olduğu görülmektedir.

3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman analizi çizelgesi ve görüşme formu tercih edilmiştir. Görüşme, araştırılan konuya dair karşılıklı konuşma ile sözel bilgi elde etme tekniğidir (Şahin, 2017). Çalışmada görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmıştır.

4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Çalışmada, ilk olarak sağlıklı veriler elde edebilmek amacıyla doküman analizi yapılmıştır. Doküman analizi kapsamında MEB tarafından hazırlanmış olan 2018 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı incelenmiştir. Programda belirtilen unsurlar, amaçlar, içerik ve konular ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışma yürütülürken 2023-2024 eğitim-öğretim yılı içerisinde Türkiye Yüzyılı Maarif modeli kapsamında DKAB öğretim programı geliştirilmiştir. Bu sebeple çalışmaya 2024 7. sınıf DKAB öğretim programı dâhil edilmiş olup incelenmiştir. Ayrıca daha fazla veri elde edebilmek amacıyla MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanmış olan 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı da incelenmiştir. Bu incelemeler esnasında kitaplarda bulunan içerikler, sunuş şekli, kavram-terim vb. hususlar da ele alınmıştır.

7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programını değerlendirebilmek amacıyla ikinci olarak 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri ile görüşme yapılmıştır. Görüşmenin gerçekleştirilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun oluşturulması esnasında alanyazın derinlemesine incelenmiş olup açık uçlu soruların elde edilmesi amaçlanmıştır. İlk olarak CIPP Değerlendirme Modelinin dört boyutunu da kapsayan 33 sorunun yer aldığı bir görüşme formu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu form uygulanmadan önce eğitim programları ve öğretim alanında bir doçent ve bir doktor öğretim üyesi tarafından incelenmiş olup alanyazın temelinde gözden geçirilerek uzmanların yaptığı düzeltmeler doğrultusunda amaca uygun bir şekilde 30 soru olarak yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemenin ardından çalışma grubuna dâhil olmayan bir 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen pilot görüşme neticesinde form üzerinde son düzeltmeler ve düzenlemeler yapılmış olup alan uzmanı iki öğretim üyesi tarafından gözden geçirilmiş ve onaylanmıştır. Bu aşamalardan sonra oluşan görüşme formu farklı okullarda görev yapan ve 7. sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi veren,

görüşmeye katılmaya gönüllü 30 adet öğretmen ile yapılan görüşmeler esnasında veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

5. VERİLERİN ANALİZİ

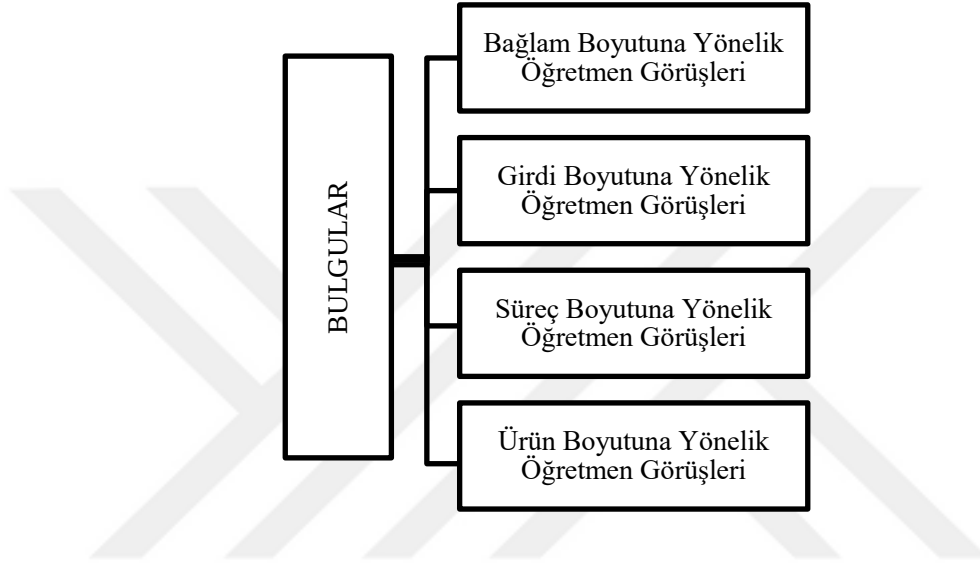
7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleriyle yapılan bireysel görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Verilerin kalıcı olabilmesi için araştırmacı tarafından kaydedilen ses dosyalarının dökümleri yapıp bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılmış olan veriler, içerik ve betimsel analiz yapılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, dokümanlar ile görüşme verilerinin belirlenmesi ve kıyaslanması amacıyla tercih edilen bir tekniktir (Altunışık, Çoşkun & Yıldırım, 2004). Betimsel analiz, bir veri setinin ana özelliklerini anlamak ve özetlemek amacıyla tercih edilen bir veri analiz yöntemidir. Bu analiz, genel olarak verinin özet istatistiklerini ve görselleştirmelerini kapsamaktadır (Büyüköztürk, 2012). Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin dökümü incelenip kod ve temalara ulaşılmıştır. Elde edilen kod ve temaları, eğitim programları alanında uzman bir öğretmen gözden geçirmiştir. Verilerin analizi yapılırken Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5 şeklinde kodlanarak isimlendirme yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen görüşme sorularına verilen cevapların analizleri yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve öğretmenlerin görüşleri doğrudan alıntılar şeklinde verilmiştir.

Şekil 3. Bulguların Aktarılması

1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının bağlam boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik katılımcılara dokuz adet soru yöneltilmiştir.

Bağlam boyutunu değerlendirmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ilk olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programında benimsenen felsefeye dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programında Benimsenen Felsefeye Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Eğitim Felsefesi	Uygunluk	Öğrenci seviyesine uygun	5
		Programa uygun	4
		Hedeflere uygun	3
	Uygulanış	Öğrenci seviyesine uygun değil	3
		Uygulamada farklı oluyor	12
		Uygulamada yetersiz	5
		Somuta dönüştürürken problem oluyor	4

Tablo 13 incelendiğinde ortaya konan görüşler bağlamında ‘programa uygunluk’ ve ‘programın uygulanması’ kategorileri oluşmuştur. Programa uygunluk kategorisi için dört farklı görüş bulunmaktadır. Bunlar; öğrenci seviyesine uygun (f=5), programa uygun (f=4), hedeflere uygun (f=3) ve öğrenci seviyesine uygun değil (f=3) şeklindedir. Felsefenin uygun oluşuna ilişkin bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö2: “Benimsenen eğitim felsefenin öğrenci seviyesine göre olduğunu düşünüyorum çağımızın şartlarına göre en uygun eğitim felsefesi bence.”

Ö3: “Bu öğretim programına göre gayet uygun. Benimsenen felsefe eğitimin temelini oluşturur, öğrencilerin seviyesine hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olması şarttır ve uygun da.”

Ö4: “Benimsenen eğitim felsefesinin, yetiştirilmek istenen ve hedeflenen insan tipine hizmet eden bir felsefe olduğunu düşünüyorum.”

Benimsenen felsefenin öğretim programına ve öğrenciye uygun olduğunu ifade eden öğretmenlerin yanı sıra öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade eden öğretmenler de mevcuttur.

Ö18: “En uygunu en iyisi gibi düşünülüyor veya görülüyor olabilir ama ben öğrencilerin seviyesine ve dersimizin içeriklerine çok uygun olarak görmüyorum.”

Programın uygulanması kategorisi için ise üç farklı görüş bulunmaktadır. Bunlar; uygulamada farklılık (f=12), uygulamada yetersizlik (f=5) ve somuta dönüştürmede problem (f=4) şeklindedir. Bu kategoriye dair öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şunlardır:

Ö11: “Uygulama esnasında farklılık oluyor yani klasik usul dersler işleniyor bence öğrenci değil öğretmen aktif durumda oluyor.”

Ö16: “Derslerde yani programın uygulanması esnasında öğrenci, bilgiyi bulmaktan ziyade direkt bilgiyle karşılaşılıyor.”

Ö19: “Ben bahsedilen yani hedeflenen ile uygulama esnasında olanın aynı olmadığını farklı olduğunu düşünüyorum. Bence öğrenci merkezli değil sanki öğretmen merkezli. Uygulama esnasında merkezde öğretmen var.”

Ö1: “Belirlenen felsefenin uygulama aşamasında yetersiz kaldığını düşünüyorum öğrenciler dersi dinlemekle kalıyor gibi.”

Ö5: “Derslerdeki gözlemlerimi düşünürsem sanki eksik kalıyor öğrenciyi daha fazla içine almalı öğrenci derslerde daha aktif olmalı.”

Ö12: “Genel olarak şöyle diyeyim süreci düşünüyorum da iş uygulamaya gelince öğrencilere yönelik değil bence yani öğrencileri sahaya çekmede yetersiz sanki.”

Ö15: “Ben soyuttan somuta dönüştürme noktasında yani programı aktarırken eksik kaldığını ve problem teşkil ettiğini düşünüyorum öğretmen aktarıyor öğrenci bilgiyi alıyor.”

Öğretmenler, benimsenen eğitim felsefesinin öğrenci seviyesine, hedeflere ve öğretim programına uygun olduğu görüşündedir. Bazıları da benimsenen felsefenin programın uygulanışı esnasındaki durumuna yönelik değerlendirme yapmıştır. Öğretmenler, benimsenen felsefenin pratiğe yansıtılamadığını, istenilen ile ortaya çıkan durumun farklı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, kendi derslerindeki gözlemlerinden yola çıkarak bu şekilde görüş belirtmişlerdir.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ikinci olarak yöneltilen “7. sınıf DKAB dersi öğretim

programı amaçlarının öğrenci özelliklerine uygunluğuna dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Öğrenci Özelliklerine Uygunluğuna Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Amaçlar	Öğrenci Özelliklerine Uygunluk	Uygun	30

Tablo 14 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda bir adet kategori elde edilmiş olup öğretmenlerin tamamı uygundur şeklinde (f=30) görüş belirtmişlerdir. Görüşler incelendiğinde 7. sınıf DKAB dersi öğretmenlerinin program amaçlarının öğrenci özelliklerine uygun olduğuna dair görüş birliği içinde oldukları görülmektedir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö2: “Amaçların, öğrencilerimizin özelliklerine genel olarak uygun olduğu kanısındayım.”

Ö7: “Bilişsel ve duyuşsal olarak bence amaçlar uygundur, programa yönelik bence.”

Ö13: “Programın amaçlarının öğrenci özelliklerine uygun olduğunu düşünüyorum.”

Ö19: “Programın amaçları öğrencilerin özelliklerine uygun zaten programın amaçları genel amaçlar ben uygun olduğunu düşünüyorum.”

Öğretmenler programın amaçlarının öğrenci özelliklerine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin programın amaçlarına yönelik herhangi bir eleştirisi olmamıştır.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine üçüncü olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının güncel gelişmelere uygunluğuna dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin, bu soruya yönelik belirttiği görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Güncel Gelişmelere Uygunluğuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Amaçlar	Güncel Gelişmelere Uygunluk	Uygun	30

Tablo 15 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda bir adet kategori elde edilmiş olup öğretmenlerin tamamı uygundur şeklinde (f=30) görüş belirtmişlerdir. Görüş incelendiğinde 7. Sınıf DKAB dersi öğretmenlerinin program amaçlarının güncel gelişmelere uygun olduğuna dair görüş birliği içinde oldukları görülmektedir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “Uygun olduğunu düşünüyorum zaten programın amaçları genel amaçlar.”

Ö6: “Amaçlar her dönem her zaman için geçerli örneğin öğrencilerin, dinî ve ahlaki kavramları tanımaları, ahlaki değerleri tanımaları, İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatını ve örnek ahlakını tanımaları, İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları, bazı dua ve surelerin içeriğini tanımaları gibi amaçlar var ben uygun olduğunu düşünüyorum.”

Ö21: “Ben programın amaçlarının güncel gelişmelere uygun olduğu kanaatindeyim her zaman için ve her sınıf seviyesi için geçerli bizim dersimiz farklı bir ders İslam dininin temel ilkelerini öğretmeye çalışıyoruz ve bu temel ilkeler hep aynıdır aynı kalacaktır.”

Ö23: “Uygundur. Programın amaçları genel geçer amaçlar yani her zamana hitap ediyor ama günümüzdeki bazı gelişmeler de tabii içeriğe eklenebiliyor.”

Öğretmenlerin tamamı, bu konuda aynı doğrultuda fikir beyan etmişlerdir. Öğretmenlerin, programın amaçlarını güncel gelişmelere uygun olarak görme nedeni amaçların genel ve her zamana hitap ettiğini düşünmelerinden dolayıdır.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan dördüncüsü olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamasına dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşılmasına Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Amaçlar	Öğrenci İhtiyaçlarını Karşılaması	Karşılıyor	28
		Kısmen Karşılıyor	1
		Karşılamıyor	1

Tablo 16 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda ‘öğrenci ihtiyaçlarını karşılaması’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategori için, karşılıyor (f=28), kısmen karşılıyor (f=1) ve karşılamıyor (f=1) şeklinde üç farklı görüş ortaya çıkmıştır. “Karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö26: “Yani karşılıyor amaçları her açıdan öğrencilere uygun olarak görüyorum. Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılıyor. Zaten din ve ahlak öğretimi bireyin ihtiyaçlarını karşılayacak bir anlayış sunmalıdır.”

Ö18: “Yeterli bence. Çocukların ihtiyaçlarını amaçlar fazlasıyla karşılıyor. Program, bu konuda yeterlidir.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü şu şekildedir:

Ö11: “Amaçlar öğrenci ihtiyaçlarını tamamen karşılıyor ya da kesinlikle öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun diyemem. Eğer biz öğretmenler, bu amaçlara ulaşmada çok fazla emek verirse tam olarak karşılar yani burada öğretmen etkisi fazla diyorum öğretmen, öğrencileri bu amaçlar doğrultusunda yönlendirecek ki amaçlar gerçekleşsin ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun olsun. Kısmen karşılıyor diyebilirim.”

“Karşılamıyor” şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü ise şu şekildedir.

Ö29: “Ben programın amaçlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını düşünüyorum karşılamadığı kanısındayım. Bunu derslerdeki gözlemlerime dayanarak söylüyorum hatta amaçlar bu yönde gözden geçirilmeli.”

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan beşincisi olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının,

- Öğretmenlerin ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almasına dair görüşleriniz nelerdir?
- Bireyin tüm yönleriyle gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) sağlamasına dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının, Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Bireysel Farklılıklarını Dikkate Alması ve Bireyin Tüm Yönleriyle Gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) Sağlamasına Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğretmenler ve Öğrenciler	Bireysel Farklılıklar	Dikkate alınmış	25
		Dikkate alınmamış	5
Öğrencinin Gelişimi	Bilişsel ve Duyuşsal Gelişim	Geliştiriyor	24
		Kısmen geliştiriyor	6

Tablo 17 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘bireysel farklılıklar’ kategorisi elde edilmiş olup dikkate alınmış (f=25) ve dikkate alınmamış (f=5) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. “Dikkate alınmış” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö5: “Bireysel farklılıkları dikkate alıyor yani şöyle diyeyim konulara ünitelere bakarsak özellikle 5. ünitenin konuları bireysel farklılıklar dikkate alınarak hazırlanmış farklı dini görüşlerden farklı mezheplerden bahsedilmiş bu ünite.”

Ö17: “Her öğrenciye ve her öğretmene hitap ediyor bence. Program hazırlanırken bireysel farklılıklar gözetilmiş diyebilirim zaten benimsenen eğitim felsefesi gereği de böyle olmalı diye düşünüyorum.”

Ö22: “Evet bireysel farklılıklar dikkate alınmış ama geliştirilebilir ve tekrar gözden geçirilebilir.”

Ö24: “Dikkate alınmış ama geliştirilmeli bizim dersimiz sözel ve temel bir ders her öğrenciye hitap etmeli her öğrenciye yönelik olmalı farklılıklar mutlaka gözetilmelidir.”

“Dikkate alınmamış” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö29: “Her öğrenciye uymuyor yani bireysel farklılıklar pek fazla dikkate alınmamış ama biz öğretmenler farklı yöntemler, teknikler ve farklı metotlar kullanarak bunu sağlayabiliriz ya da sağlamak için gayret etmeliyiz yani biz uyduracağız biz gözeteceğiz öğrencilerimizi en iyi bilen ve tanıyan bizleriz sonuçta.”

Ö18: “Bireysel farklılıklar dikkate alınmamış aksine program genele herkese hitap ediyor.”

Ö23: “Açıkçası ben bireysel farklılıkların gözetildiğini düşünmüyorum klasik olarak öğrencilere hitap ediyor hatta sanki öğrenci haricindeki kişilere de hitap ediyor.”

Ö2: “Ben öğrencilerime bakıyorum gözlemlerime ve yaşantılarıma bakıyorum öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmamış programa yönelik çalışmalar yapılırsa ve buna dikkat edilse keşke.”

Öğretmenler, bireysel farklılıkları öğretmen ve öğrenciler için birlikte değerlendirmiştir. Öğretmenlerin tamamına yakını bireysel farklılıkların dikkate alındığını belirtmiş olup bazıları, bireysel farklılıkların dikkate alınmasına dair programın geliştirilip gözden geçirilmesi konusunda fikir belirtmiştir. Ayrıca bazı öğretmenler, programın bireysel farklılıkları dikkate almadığını belirtmiştir. Bu şekilde görüş belirtmelerinin sebebi programın genel bir kitleye hitap ediyormuş gibi algılanıyor olması ve kendi gözlemleridir.

“Bireyin tüm yönleriyle gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) sağlamasına dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşlerinin analizi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda ‘bilişsel ve duyuşsal gelişim’ kategorisi elde edilmiş olup, geliştiriyor (f=24) ve kısmen geliştiriyor (f=6) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. “Geliştiriyor” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö8: “Bence tüm yönden öğrencilerin gelişimlerini sağlıyor bilişsel ve duyuşsal açıdan katkı sağlıyor yani.”

Ö21: “Bütün yönlerden katkı sağlıyor bence. Örneğin değerleri aktarmaya çalışıyoruz öğrenci o değere yönelik hareket ediyor bulduğu parayı direkt bana getiriyor mesela.”

Ö5: “Geliştiriyor. Özellikle de bilişsel olarak gelişim sağlıyor. Ben bilgi yönünden zengin olduğunu düşünüyorum.”

“Kısmen geliştiriyor” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö27: “Evet geliştiriyor ama her öğrenciyi her alandan geliştirdiği de söylenemez doğrusu. Biraz öğrenci gayret edecek biraz da öğretmenler gayret edecek.”

Ö2: “Pek de geliştirdiğini düşünmüyorum. Bilişsel açıdan tam olarak yeterli değil gibi bence.”

Ö6: “Şu yönden geliştirmiyor diyemem ama her yönden biraz geliştiriyor.”

Öğretmenlerin tamamına yakını programın, bireyin tüm yönüyle gelişimini sağladığını belirtmiştir. Bazı öğretmenler daha çok bilişsel yönden geliştirdiğini belirtmiştir.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan altıncısı olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının,

- Bilimsel, toplumsal, ekonomik gerçeklikle çelişmeyecek bir şekilde uygulanabilirliğine dair görüşleriniz nelerdir?
- Türkiye’nin her bölge ve okulunda uygulanabilirliğine dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının, Bilimsel, Toplumsal, Ekonomik Gerçeklikle Çelişmeyecek Bir Şekilde Uygulanabilirliği ile Türkiye’nin Her Bölge ve Okulunda Uygulanabilirliğine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Uygulanabilirlik	B.T.E. Gerçeklikle Çelişme	Çelişmiyor	30
	Her Bölge-Okul	Uygulanabilir	27
		Kısmen uygulanabilir	3

Tablo 18 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘B.T.E. gerçeklikle çelişme’ kategorisi elde edilmiş olup, çelişmiyor (f=30) şeklinde bir görüş ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu soruya yönelik görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö5: “Bence çelişmemektedir. Özellikle ahlakla ilgili konular evrensel konular uygulanabilir bir program çelişen bir nokta yok.”

Ö14: “Çelişen bir durum yok ama bilimsellik daha çok yedinci sınıf öğretim programından ziyade sekizinci sınıf öğretim programında görülüyor.”

Ö22: “Çelişmiyor. 5. sınıftan itibaren çalışmeyecek bir programla sağlam bir eğitim verilebilir.”

Öğretmenlerin tamamı programın bilimsel, toplumsal ve ekonomik gerçeklikle çalışmadığı görüşündedir. Öğretmenler aynı doğrultuda görüş belirtmiştir.

Türkiye’nin her bölge ve okulunda uygulanabilirliğine dair görüşleriniz nelerdir? sorusuna yönelik belirtilen görüşlerin analizi neticesinde uygulanabilir (f=27) ve kısmen uygulanabilir (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Uygulanabilir” şeklinde cevap veren bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö11: “Uygulanabilir. Ben farklı bölgelerde görev yaptım Türkiye’nin doğusunda batısında ya da merkezde bir okulda kasaba okulunda fark etmiyor programı zorluk yaşamadan uyguluyordum, öğrencilerime aktarıyordum hala da programı uygulamaya devam ediyorum.”

Ö15: “Bence uygulanabilir. Bizim dersimiz her ortama her alana uygun bir ders bu nedenle uygun.”

Ö25: “Uygulanır. Program her şartta ve alanda uygulanmaya müsait bir program.”

“Kısmen uygulanabilir” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö2: “Tam olarak uygulanabilir demiyorum çünkü öğrencilerin alt yapısı ya da programın uygulandığı çevre farklılık gösterir. Örneğin 5. üniteye baktığımız zaman bu ünite ülkemizin her bölgesine uygun olmayabilir.”

Ö20: “5. ünite hariç evet ülkemizin her bölgesinde uygulanabilir ama 5. ünite her bölgeye her yere uygun değil örneğin Alevilik-Bektaşilikle ilgili konular öğrencilerin hiç dikkatini çekmiyor. Keşke program bu yönüyle gözden geçirilse diyorum.”

Ö12: “Ben 5. ünite haricinde ülkemizin her bölgesinde ve okulunda uygulanabileceğini düşünüyorum. Diğer üniteler uygulanabilir. Bu ünite öğrencilerin dikkatini çekmiyor yani.”

Öğretmenlerin tamamına yakını uygulanır şeklinde cevap vermiştir. Öğretmenlerin genel olarak uygulanabilir şeklinde görüş belirtmesinin nedeni kendi gözlem ve deneyimleridir.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan yedincisi olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilme süresine dair görüşleriniz nedir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Uygulanabilme Süresine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Uygulanabilirlik	Süre (zaman)	Yeterli	28
		Kısmen yeterli	2

Tablo 19 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘süre (zaman)’ kategorisi elde edilmiş olup yeterli (f=28) ve kısmen yeterli (f=2) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. “Yeterli” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö1: “Süre fazlasıyla yeterli hatta farklı uygulamalar, etkinlikler yapabilmek için bile vakit kalıyor. Uygulama süresi gayet yeterli bence.”

Ö23: “Süre yeterli ama 2. ve 5. üniteye yoğunluk biraz azaltılırsa daha iyi olur etkinlik yapmak için bizlere daha fazla zaman kalmış olur etkinlik sayısı arttıkça bilgilerin kalıcılığı da doğal olarak artacaktır.”

Ö11: “Süre tam olarak yetiyor bu programı yıllardır uyguluyorum bu zamana kadar benim programı yetiştirme açısından bir sıkıntı hiç olmadı süre problemi yaşamadım yani gayet yeterli.”

“Kısmen yeterli” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö18: “Bazen 5. ünitenin yoğun olması ve öğrencilerin seviyesine uygun olmaması nedeniyle 5. üniteyi tam olarak bitiremiyorum süre konusunda sıkıntı yaşayabiliyorum bazen yetişmiyor bazen de yetişecek mi acaba diye kaygılanıyorum. Bu durum biraz da sınıfın durumuna da bağlı olabilir belki.”

Ö3: “Süre yanından 5. üniteye gelene kadar sorun yok ama artık 5. üniteye geldik mi hem havalar ısınıyor öğrencilerde bir rahatlık oluyor hem de son ünitenin ilgilerini

çekmeyişi ve yoğun oluşu nedeniyle son günler süre sorunu yaşıyorum ben. O yüzden süre kısmen yeterli bence.”

Öğretmenlerin tamamına yakını sürenin yeterli olduğunu, süre problemi yaşamadıklarını ve belirlenen süre içerisinde kazanımları yetiştirebildiklerini belirtmişlerdir. Birkaç öğretmen ise son ünite olan 5. ünitenin içeriği nedeniyle süre sıkıntısı ya da yetiştirememe kaygısı yaşadığını belirtmiştir.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan sekizincisi olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilmesi için okullardaki fiziksel koşullara (oturma düzeni, sınıf mevcudu vb.) dair görüşleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 20. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Uygulanabilmesi için Okullardaki Fiziksel Koşullara (oturma düzeni, sınıf mevcudu vb.) Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Fiziksel Koşullar	Oturma Düzeni	Her oturma düzenine uygun	30
	Sınıf Mevcudu	Kalabalık olmamalı	28
		Mevcut önemli değil	2

Tablo 20 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘oturma düzeni’ ve ‘sınıf mevcudu’ kategorileri elde edilmiştir. Oturma düzeni kategorisine yönelik olarak her oturma düzenine uygun (f=30) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, bu soruya aynı doğrultuda cevap vermişlerdir. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “Her oturma düzenine uygun sınıfım 12 kişilik bir sınıf bu nedenle öğrencileri istediğim gibi oturtabiliyorum çok rahat ediyorum. Oturma düzeni ya da şekli çok önemli değil.”

Ö2: “Bence her türlü oturma düzenine uygundur şimdi kendi okuluma bakarsak her açıdan benim okulum yeterli ve uygun diye düşünüyorum.”

Ö19: “Programın yapısı yani dersin içeriği gereği her oturma düzenine ve şekline uygun olarak görüyorum.”

Bu soruya dair elde edilen sınıf mevcudu kategorisine yönelik ise kalabalık olmamalı (f=28) ve sınıf mevcudu önemli değil (f=2) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Kalabalık olmamalı” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö1: “Kalabalık sınıflar olmamalı eğer sınıf kalabalık olursa öğretmenin sınıf hâkimiyetini sağlaması ya da koruması zorlaşacaktır bu da programın sağlıklı bir şekilde aktarılmasına engel olacaktır.”

Ö4: “Bence ideal sınıf mevcudu 15 kişidir. Sınıfta öğrenci sayısı arttıkça bizim konuyu anlatmamız güçleşir öğrenciler de konuları anlamakta zorluk çekebilirler ben sınıfların kalabalık olmamasından yanayım.”

Ö13: “Öğrenci sayısı arttıkça öğrencilerin aktifliği de öğretmenlerin aktifliği de azalır 25 öğrenciden fazla olduğu zaman sağlıklı bir şekilde ders işlenemez.”

Ö30: “Öğrencilerin sayısı fazla olursa materyallerin kullanımı da etkinliklerin uygulanması da zor olur haliyle de dersler verimsizleşir. Bu nedenle sınıf mevcudu kalabalık olmamalı.”

Ö14: “Benim şuan görev yaptığım okul şehir merkezinde çok fazla rağbet gören çok kalabalık bir okul yani haliyle bu nedenle sınıflarda kalabalık, sınıf mevcudu fazla ben ders anlatırken zorlanıyorum. Bazı öğrencilerin dikkatini çekmede ya da dikkatini ilgisini diri tutmakta zorlanıyorum sınıf mevcudu 25-30 civarını geçmese keşke.”

“Sınıf mevcudu önemli değil” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö12: “Öğrenciler derste dikkat kesildikten sonra ya da öğrencilerin ilgisini öğretmeni çekebildikten sonra sınıf mevcudu hiç önemli değil. Öğretmenlerin becerisiyle ilgili açıkçası.”

Ö27: “Programın uygulanması için sınıfın mevcudu öğrencilerimizin sayısı pek de mühim değil öğretmen farklı yöntemlerle tekniklerle öğrenciyi derse çeker ders her şartta anlatılır bu öğretmene bağlı biraz da.”

Öğretmenlerin tamamı programın yapısı gereği her oturma düzenine uygun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin tamamına yakını sınıfın kalabalık olmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler kendi sınıflarını göz önüne alarak ve deneyimlerinden yola çıkarak görüş belirtmiştir.

Bağlam boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yöneltilen sorulardan dokuzuncusu olan “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?” sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Güçlü ve Zayıf Yönlerine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Programın Güçlü-Zayıf Yönleri	Güçlü yönleri	İçerik	Peygamberlerin hayatlarına yer verilmesi	4
			Surelerin yer alması	4
			Hayatın içinden olması	3
			Ahlaki konuların yer alması	3
			Net bilgi verilmesi	3
			İlgi çekici olması	2
			Konuların bağlantılı olması	2
			İnançla ilgili konuların olması	2
			Öğrenilebilir olması	2
			Zayıf Yönleri	Program
	Mihver ders olması	2		
	Ders Kitabı	Örnek yetersizliği		3
		Düz anlatımın olması		2
		Kavram yelpazesinin az olması		2
		Bazı kavramların öğrencilere uygun olmaması		2
	İçerik	5. ünitenin yer alıyor olması		5
		Fazla ayrıntılı olması		3
		Bazı konuların öğrencilerin ilgisini çekmemesi		3
		Konu eksikliği		2
		Üniteler arası denklik olmaması	2	
Bazı konuların bilgi düzeyinde kalması		2		
Program	Bazı konuların uygulayarak öğretmeye imkân vermemesi	1		
	Etkinliğe yeteri kadar yönelik olmaması	3		

Tablo 21 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘güçlü yönleri’ ve ‘zayıf yönleri’ şeklinde iki ana kategori elde edilmiştir. Güçlü yönleri kategorisine yönelik içerik ve program, zayıf yönleri kategorisine yönelik ders kitabı, içerik ve program alt kategorileri elde edilmiştir. Güçlü yönleri kategorisine yönelik peygamberlerin hayatlarına yer verilmesi (f=4), surelerin yer alması (f=4), hayatın içinden olması (f=3), ahlaki konuların yer alması (f=3), net bilgi verilmesi (f=3), 2018’de güncellenmiş olması (f=3), ilgi çekici olması (f=2), konuların bağlantılı olması (f=2), inançla ilgili konuların olması (f=2), öğrenilebilir olması (f=2) ve mihver ders olması (f=2) şeklinde görüşler elde edilmiştir. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö12: “Çocukların ilgisini çekiyor olması güzel özellikle birinci üniteadaki konular öğrencilerin ilgisini çekiyor. Çocuklar, melekler veya ahiret hayatını merak ediyorlar meraklı meraklı dinlemeye çalışıyorlar.”

Ö6: “Bizim dersimiz hayatın içinden programdaki konular öğrencilerin hayatından olan konular ve hep karşılaşacağı konular bu nedenle programın bu yanı güzel.”

Ö3: “Ahlaki konuların yer alması buna vurgu yapılması güçlü yönü diyebilirim yani dinin özü verilmeye çalışılıyor. Zaten dersimizin amaçlarından biri de bu bence.”

Ö15: “Konuların bağlantılı olması güzel yani konular 5. ve 6. sınıfın konularının devamı gibi örneğin 5. sınıfın ilk ünitesinin konusu Allah İnancı, 6. sınıfın ilk ünitesinin konusu Peygamber ve İlâhi Kitap İnancı, 7. sınıfta da ilk ünitenin konusu Melek ve Ahiret İnancı hatta 8. sınıfta da Kader ve Kaza İnancı bu güzel bir şey.”

Ö24: “İmanla yani inançla ilgili konuların yer alması olumlu yanındır. Zaten dersimiz bunun üzerine kuruludur.”

Ö30: “Her türlü ortama ve bölgeye uygun olduğu ve genel anlamda bilgi verdiği için öğrenilmesi kolay olduğu kanısındayım. Öğrenciler de zorlanmıyor ben bunu ders içinde yani ders esnasında da anlıyorum sınav notlarından da anlıyorum.”

Ö11: “Genel olarak dersimiz ve 7. sınıf öğretim programının konuları temel yani mihver bir ders her öğrencinin bilmesi gereken konular bu nedenle her okulda dersimizin veriliyor olması güzel.”

Ö2: “Konulara uygun olarak bazı peygamberlerin hayatlarının tanıtılması çok yerinde olmuş konunun kalıcı olması açısından çok iyi. Ayrıca peygamberlerin hayatlarına dair bilgiler öğrenmek öğrencilerin ilgisini çekiyor gelişim dönemlerine de uygun olduğunu düşünüyorum.”

Ö3: “Ünitelerdeki konulara özgü olarak “Bir dua tanıyorum” ve “Bir sure tanıyorum” başlıklarıyla surelerin ve duaların yer alıyor olması çok iyi bir husus. Öğrenciler, hem konuyu pekiştiriyorlar hem de duaların ya da surelerin içeriği hakkında bilgi sahibi oluyorlar.”

Ö9: “Öğretim programında yer alan bir ünite hariç net bilgi verilmesi öğrencilerin kafalarını karıştırmaması açısından iyi. Programdaki beşinci ünite olan İslam düşüncesinde yorumlar ünitesi öğrencilerin kafasını karıştırıyor.”

Ö19: “Öğretim programı, en son 2018 yılında güncellenmiş bu nedenle bunu avantaj olarak görüyorum kısmen de olsa diğer öğretim programlarını inceleme fırsatım oldu.”

Zayıf yönleri kategorisine yönelik 5. ünitenin yer alıyor olması (f=5), örnek yetersizliği (f=3), fazla ayrıntılı olması (f=3), bazı konuların öğrencilerin ilgisini çekmemesi (f=3), etkinliğe yeteri kadar yönelik olmaması (f=3), düz anlatımın olması (f=2), kavram yelpazesinin az olması (f=2), bazı kavramların öğrencilere uygun olmaması (f=2), konu eksikliği (f=2), üniteler arası denklik olmaması (f=2), bazı konuların bilgi düzeyinde kalması (f=2) ve bazı konuların uygulayarak öğretmeye imkân vermemesi (f=1) şeklinde görüşler elde edilmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö1: “Konulara baktığımız zaman sanki bizi düz bir anlatıma sürüklüyor ders kitabına bakıyorum düz sade bir anlatım var. Bu öğrenciler açısından sıkıcı olabilir. Ders kitabında düz bir anlatım yer almasaydı öğrencilerin dikkatini çekmek daha kolay olabilirdi diye düşünüyorum.”

Ö5: “4. ünite konu eksikleri var yani Peygamberimizin sünnetlerine daha çok yer verilmelidir. Peygamberimizin bilgisinin, zekasının, cesaretinin daha çok ön plana çıkarılması öğrenciler için etkileyici olur. Ayrıca bazı noktalarda da tekrara düşülmüş.”

Ö7: “Mezheplerin farklılıkları hakkında yeterince örnek yok bu bir eksiklik. Bu böyledir ama şu mezhebe göre de böyledir şeklinde belirtmeler olmalı buna dikkat çekilmeli sonuçta bu program ülkemizin her yerinde her bölgesinde uygulanıyor. Program genel olarak uygulanmaya müsait ama bu noktada gözden geçirilmeli.”

Ö8: “Üniteler zorluk açısından birbirine denk değil örneğin 1. ve 2. ünite ile 3. ve 4. üniteler denk değil. Zorluk derecesi birbirine yakın olmalı bence.”

Ö12: “Bu durum dersten mi kaynaklanıyor bilmiyorum ama program etkinliğe açık değil etkinlik yapmak çok önemli konular soyut olduğu için etkinlikler bol olmalı.”

Ö18: “Bazı konular fazla ayrıntılı olarak yer alıyor örneğin tasavvufi yorumlar veya Alevilik-Bektaşilikle ilgili kısımlarda ayrıntılı bilgiler verilmiş böyle olunca öğrenciler sıkılıyor onların ilgisini çekmiyor. Kısacası 5. ünitenin konularının fazla ayrıntılı olduğunu söylemek isterim.”

Ö21: “Kavram yelpazesi az daha fazla kavram yer almalı. Kavram yelpazesi genişletilmeli.”

Ö24: “Bazı konuların bilgi düzeyinde kalmış olması özellikle 3. ünite bilgi düzeyinde kalmış.”

Ö26: “Hac konusu öğrencilerin seviyesine göre değil onlara ağır geliyor dinlerken anlamaya çalışırken zorlanıyorlar. Öğrenciler bu ibadetlerin yapıldığına şahit olmamışlar ya da yaşamamışlar. Bir de İslam düşüncesinde yorumlar konusunun yer alması uygun değil öğrencilerin seviyesine göre değil.”

Ö6: “Öğrenci gözlemlerime dayanarak söylüyorum bazı kavramlar öğrencilerin ilgisini çekmiyor ayrıca anlamakta zorluk çekiyorlar. Kavramlar, öğrencilerin ilgisini çekebilecek seviyede olsa daha iyi olacaktır.”

Ö16: “5. ünitenin bu programda yer olması başlı başına bir konu 5. ünite bu programda yer almamalı. Sadece ben bu düşüncede değilim 7. sınıfların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine giren arkadaşlarım da bu şekilde düşünüyor.”

Ö23: “Bazı konular yaparak yaşayarak uygulayarak öğrenmeye uygun değil buna imkan veren konular değil. Örneğin Hac konusu böyle uzun bir şekilde ele alınmış biz anlatmaya çalışıyoruz ama çocuklar anlamakta güçlük çekiyor. Akıllı tahtadan görseller yansıtmak veya sınıfa Kâbe’nin maketini getirmek yeterli olmuyor.”

Öğretmenlerin çoğu, program içeriğinde peygamberlerin hayatlarına ve surelere yer verilmesini programın güçlü yönleri olarak görmektedir. Programda 5. ünitenin yer alıyor olmasını ise zayıf yönü olarak görmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ‘Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının girdi boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?’ sorusuna yönelik katılımcılara yedi adet soru yöneltilmiştir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ilk olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının kazanımlarına dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 22’de yer almaktadır.

Tablo 22. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Kazanımlar	Bireyin-Toplumun-Konu Alanının İhtiyaçlarını Karşılama	Karşılıyor	27
		Kısmen karşılıyor	3
	Tutarlı Olması	Kısmen tutarlı	27
		Tutarlı	3
	Öğrenci Özelliklerine Uygun Olması	Kısmen uygun	26
		Uygun	4
	Öğrenci Davranışına Dönük Olması	Öğrenci davranışına dönük	25
		Kısmen öğrenci davranışına dönük	5
	Öğrenciyi Bir Sonraki Yıla Hazırlaması	Kısmen hazırlıyor	25
		Hazırlıyor	5

Tablo 22 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘bireyin-toplumun-konu alanının ihtiyaçlarını karşılaması’, ‘tutarlı olması’, ‘öğrenci özelliklerine uygun olması’, ‘öğrenci davranışlarına dönük olması’ ve ‘öğrenciyi bir sonraki yıla hazırlaması’ kategorileri elde edilmiştir. Bireyin-toplumun-konu alanının ihtiyaçlarını karşılaması kategorisine yönelik olarak karşılıyor (f=27) ve kısmen karşılıyor (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Karşılıyor” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö2: “Kazanımlar bireyin, toplumun ve konu alanının ihtiyaçlarını karşılıyor bence. Ben kazanımların uygun olduğunu düşünüyorum.”

Ö3: “Bireyin bilişsel, ahlaki ve sosyal açıdan gelişimine katkı sağlıyor. Toplumun da ihtiyaçlarını karşılıyor değerleri öğrencilere aktarmayı amaçlıyor. Konu alanının da karşılıyor gerekli dini bilgiler öğrencilere aktarılıyor.”

Ö4: “Zaten öğretim programları bu üç alanın ihtiyaçları gözetilerek hazırlanmalı çağımız şartlarına uygun olmalı. Özellikle bireyin ve toplumun ihtiyaçları gözetilmeli ve ben karşıladığı kanaatindeyim.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö10: “Bireysel olarak karşılıyor diyebilirim ama toplumun ihtiyaçlarını karşıladığını düşünmüyorum. Hatta kazanımların bu yönde gözden geçirilmesi fayda sağlayabilir.”

Ö7: “Yani bireyin, toplumun ve konu alanının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamıyor. Bu alanlarda kısmen katkı sağlıyor diye düşünüyorum.”

Ö9: “Açıkçası tam olarak karşılamamakta olduğunu düşünüyorum. Programı, bu konuda yeterli olarak göremiyorum.”

Tutarlı olması kategorisine yönelik olarak kısmen tutarlı (f=27) ve tutarlı (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Tutarlı” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö21: “Kazanımlar tutarlı bence hem kendi içerisinde tutarlı hem de bir önceki sınıfların kazanımlarıyla tutarlıdır.”

Ö15: “Yani tutarlı olduğu kanısındayım ben tezat bir durum göremiyorum. Tutarlılık mevcut.”

Ö2: “7. sınıfın kazanımları, 5 ve 6. sınıfın kazanımlarıyla birbirini takip ediyor. Bu açıdan bakarsak tutarlıdır.”

“Kısmen tutarlı” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö4: “Tamamen tutarlı diyemem. Kazanımlar gözden geçirilebilir.”

Ö8: “5. ünitenin kazanımları diğer ünitelerin kazanımlarına göre tutarlı değil daha doğrusu öğrencinin daha çok kafasını karıştırıyor sanki. Kısmen tutarlı olduğunu söyleyebilirim.”

Ö17: “Kazanımları şöyle bir düşünürsem neredeyse hepsi bilişsel alanda kazanımlar bu yönden bakarsam yani bilişsel alana yönelik olanlar tutarlı. Duyuşsal alanda iki üç tane kazanım var. Psikomotor alanda hiç kazanım yok bu açıdan bakarsak pek de tutarlı denemez. Kısmi anlamda tutarlı olduğu kanısındayım.”

Öğrenci özelliklerine uygun olması kategorisinde ise kısmen uygun (f=26), uygun (f=4) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö22: “Kazanımlar, öğrencilerin özelliklerine uygun. Kazanımların uygun olduğu kanaatindeyim. Yaşlarına ve seviyelerine uygun bence.”

Ö1: “Kazanımlar 7. sınıf çocuklarına göre uygun kazanımlarda sorun görmüyorum. Bilişsel yönden kazanımlar ağırlıklı olarak bulunuyor.”

“Kısmen uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö3: “3. ve 5. ünitenin kazanımlarının öğrenci özelliklerine uygun olmadığını düşünüyorum özellikle 5. ünitenin kazanımları lise düzeyindeki öğrencilere uygun yedinci sınıf öğrencilerinin özelliklerine ve düzeyine uygun değil. Diğer ünitelerin kazanımları uygun o yüzden kısmen uygun diyebilirim.”

Ö28: “Bir öğrenme alanıyla ilgili 3-4 tane kazanım tek bir ifadede toplanmış kazanımlar ayrı ayrı ifade edilmiş olsa daha da iyi olacaktır. Bir de son ünitenin kazanımlara çocuklara hiç uygun değil diğer kazanımlar uygun ama daha fazla daha açık ifade edilseydi daha iyi olurdu.”

Öğrenci davranışına dönük olması kategorisine yönelik öğrenci davranışına dönük (f=25) kısmen öğrenci davranışına dönük (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Öğrenci davranışına dönük” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö25: “Ben kazanımların öğrencilerin davranışına yönelik olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler bu kazanımların elde edilmesiyle İslami bir bakış açısı kazanıyorlar. Konuşmalarında, hal ve hareketlerinde ben bunu birçok öğrencimde görebiliyorum. Öğrencilerim bir sorunla karşılaştığında kazandıkları İslami bakış açısıyla o problemi çözüyorlar ya da çözmeye çalışıyorlar.”

Ö4: “Değerlere yönelik olan kazanımlar, özellikle öğrenci davranışına dönük. Örneğin; sabır, mütevazılık, dostluk, sorumluluk, temizlik, merhamet, yardımseverlik gibi değerleri öğrencilerin birçoğu kazanıyor. Mesela öğrenciler harçlıklarını birleştirip kendilerinin bilmediği iki yetim arkadaşlarına maddi olarak yardımda bulunuyorlar bu bir örnek bunun gibi değerleri kazandırıyor.”

“Kısmen öğrenci davranışına dönük” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö2: “3. ve 4. ünite öğrenci davranışlarına dönük ama ilk iki ünite ve 5. ünitenin öğrenci davranışına dönük olduğunu söyleyemem. Kısmen diyelim yani.”

Ö3: “5. ünite öğrenci davranışına yönelik değil. 5. ünitedeki kazanımlar veya bazı kazanımlar böyle. O yüzden yarı yarıya kısmen uygundur.”

Son olarak öğrenciyi bir sonraki yıla hazırlaması kategorisine yönelik ise kısmen hazırlıyor (f=25) ve hazırlıyor (f=5) görüşleri elde edilmiştir. “Kısmen hazırlıyor” şeklinde cevap veren öğretmen görüşü şu şekildedir:

Ö6: “Yedinci sınıfın konuları sekizinci sınıfa hazırladığı tam olarak söylenemez örnek verirsem yedinci sınıfın konusu Hac ve Kurban ibadeti sekizinci sınıfın konusu Zekat ve Sadaka ibadeti vardır konular birbirinin tam olarak devamı şeklinde değil farklı ibadetler ama ibadet konusu olduğu için devamı gibi denebilir. Kısmen devamı diye düşünüyorum tam olarak değil.”

“Hazırlıyor” şeklinde cevap veren öğretmen görüşü şu şekildedir:

Ö4: “Bir sonraki yıla hazırlıyor. Sekizinci sınıfın konuları tamamen yedinci sınıf konularının devamı değil ama bir bütünün parçası olarak devam etmiş. O açıdan bakıldığında hazırlamakta derim.”

Öğretmenlerin tamamına yakını 7. sınıf DKAB öğretim programının kazanımlarının birey-toplum-konu alanı ihtiyaçlarını karşıladığı düşüncesindedir. Kazanımların tutarlı olması konusunda öğretmenlerin tamamına yakını, kazanımların kısmen tutarlı olduğunu belirtmişlerdir. Kazanımların öğrenci özelliklerine uygun olması konusunda öğretmenler, kazanımların kısmen öğrenci özelliklerine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Bunun sebebi öğretmenlerin; 5. üniteye yönelik kazanımları, öğrencilerin seviyesine uygun olarak görmemesidir. Kazanımların öğrenci davranışına dönük olması konusunda öğretmenlerin çoğunluğu, öğretim programı kazanımlarının öğrenci davranışına dönük olduğunu belirtmişlerdir. Kazanımların öğrencileri bir sonraki yıla hazırlaması konusunda ise öğretmenlerin çoğunluğu kazanımların, kısmi anlamda bir sonraki yıla hazırladığını belirtmişlerdir. Bu nedenle öğretmenlerde kısmi anlamda olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, 7. sınıf kazanımlarını kazandırmaya yönelik konu alanlarının 8. sınıfın kazanımlarına yönelik konu alanlarının devamı değil tamamlayıcısı olduğunu düşünüp bu yönde kazanımları ele alıp bir sonraki yıla hazırladığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ikinci olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının içeriğine dair görüşünüz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 23’te yer almaktadır.

Tablo 23. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının İçeriğine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
İçerik	Hedeflere Uygun Olma	Uygun	30
	Öğrenci Özelliklerine Uygun Olma	Kısmen uygun	25
		Uygun	5
	Aşamalı Olma	Kısmen aşamalıdır	25
		Aşamalıdır	5

Tablo 23 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘hedeflere uygun olma’, ‘öğrenci özelliklerine uygun olma’ ve ‘aşamalı olma’ kategorileri elde edilmiştir. Hedeflere uygun olma kategorisine yönelik öğretmenlerin tamamı uygun (f=30) şeklinde aynı doğrultuda cevap vermişlerdir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö22: “ Hedeflere uygun bence. İçerik bu yönden iyi.”

Ö25: “ İçeriğe baktığım zaman hedeflere uygun olduğunu düşünüyorum.”

Öğrenci özelliklerine uygun olma kategorisine yönelik olarak kısmen uygun (f=25) ve uygun (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö1: “İçerik, genel olarak öğrenci özelliklerine uygun. Bu şekilde düşünüyorum.”

Ö6: “İçerik, çocuklara uygun ama tabii gözden geçirilebilir. Gözden geçirilmesinde fayda olacaktır.”

“Kısmen uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö16: “5. ünitenin içeriği hariç içerik çocukların seviyesine uygun. İçerik kısmen öğrenci seviyesine uygun açıkçası.”

Ö11: “Hac konusu ve 5. ünitenin içeriği öğrencilerimizin seviyesine yaşına pek de uygun değil gibi mesela hac ve kurban konusunu çocuklar anlamakta zorlanıyorlar daha mükellef değiller bir de.”

Aşamalı olma kategorisine yönelik olarak ise kısmen aşamalıdır (f=25) ve aşamalıdır (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir.

“Kısmen aşamalı” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö4: “7. sınıf içeriğinde ünitelerin tamamına bakarsak tam olarak aşamalılık durumu yok. Kısmi olarak aşamalı bence 5. ve 6. sınıf içeriklerini 7. sınıf içeriklerinin takip etmesi aşamalı durum oluşturuyor.”

“Aşamalı” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö15: “İçerik, programda aşamalı olarak verilmiş.”

Ö24: “Diğer sınıf seviyelerine göre kazanımlar aşamalı 5, 6 ve 8. sınıf içeriğiyle aşamalı olarak birbirini takip ediyor. Kendi içerisinde de içeriği aşamalı olarak görmekteyim.”

Öğretmenler, program içeriğini üç farklı açıdan ele almıştır. İlk olarak içeriğin hedefe göre olması hususunda öğretmenlerin tamamı içeriğin hedeflere göre olduğunu belirtmiştir. Daha sonra içerik, öğrenciye göre olması açısından incelenmiş olup öğretmenlerin çoğunluğu tarafından öğrencilere kısmen uygun olduğuna yönelik görüşler belirtilmiştir. İçerik, ayrıca aşamalı olma yönünden de ele alınmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu program içeriğini kısmen aşamalı bulmuştur. İçerik, kendi içerisinde aşamalı olmaktan ziyade bir önceki sınıfın öğretim programının içeriğinin devamı veya tamamlayıcısı olarak görülmektedir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine üçüncü olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı kazanımlarının,

- Ortaokul kademesi genel amaçları ile uyumuna dair görüşünüz nedir?
- Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ile uyumuna dair görüşünüz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 24’te yer almaktadır.

Tablo 24. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının, Ortaokul Kademesi Genel Amaçları ile Uyum ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Genel Amaçları ile Uyumuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Kazanımlar	Ortaokul Kademesi Genel Amaçlarıyla Uyum	Uyumlu	30
	DKAB Dersi Öğretim Programının Genel Amaçlarıyla Uyum	Uyumlu	30

Tablo 24 öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘ortaokul kademesinin genel amaçlarıyla uyum’ ve ‘DKAB dersi öğretim programı genel amaçlarıyla uyum’ kategorileri elde edilmiştir. Ortaokul kademesinin genel amaçlarıyla uyum kategorisine yönelik olarak uyumlu (f=30) şeklinde görüş ortaya çıkmıştır. Bu soruya yönelik öğretmen görüşü şu şekildedir:

Ö16: “Genel amaçlarla uyumlu olduğunu düşünüyorum. Bu durum program hazırlanmadan önce amaçların iyi bir şekilde belirlendiğini gösteriyor bence.”

DKAB dersi öğretim programı genel amaçlarıyla uyum kategorisine yönelik olarak da uyumlu (f=30) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. Öğretmenler bu soruya aynı doğrultuda cevap vermişlerdir. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö5: “Kazanımlara baktığımda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programının amaçlarına uygun olduğunu görüyorum örneğin, her kazanım için mutlaka bir dini ya da ahlaki kavram veriliyor bu amaçlardan biridir. Nas suresini okur, anlamını söyler ya da Felak suresini okur, anlamını söyler şeklinde kazanım var sadece ayete odaklanılmış kazanım var En’am suresi 162. ayeti okur, anlamını söyler şeklinde bu kazanımlarla dua ve surelerin muhtevasının tanıtılması amaçlanmış aklıma gelen başka ahlaki tutumları davranışları açıklar gibi kazanımlar var ya da 4. ünitenin kazanımları Peygamberimizi tanıtmayı amaçlamış. Bu örnekleri arttırabiliriz. Öğretim programının genel amaçlarıyla uyumlu bence.”

Ö6: “Dersin yani öğretim programının vermek istediği kazanımlara bakarsam aklıma geldiği kadar amaçları da düşünürsem ben gayet de uyumlu ve uygun olarak görüyorum bir de amaçlar güzel belirlenmiş.”

Ö3: “Açıkçası kazanımlar belki artırılabilir ya da duyuşsal alanda kazanımlar eklenebilir ama şuan ki haliyle mevcut kazanımlara bakarsak dersimizin öğretim programının amaçlarıyla uygun yani.”

Öğretmenler, kazanımların 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ile uyumlu olduğu görüşündedir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine dördüncü olarak “7. sınıf DKAB dersi içeriğinin; programın amaç ve hedefleri ile uyumuna dair görüşünüz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 25’te yer almaktadır.

Tablo 25. 7. sınıf DKAB Dersi İçeriğinin; Programın Amaç ve Hedefleri ile Uyumuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
İçerik	Programın Amaçlarıyla Uygunluk	Uygun	30
	Programın Hedefleriyle Uygunluk	Uygun	30

Tablo 25 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘programın amaçlarıyla uygunluk’ ve ‘programın hedefleriyle uygunluk’ kategorileri elde edilmiştir. Programın amaçlarına uygunluk kategorisine yönelik olarak uygun (f=30) şeklinde aynı doğrultuda görüşler ortaya çıkmıştır. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “Genel amaçlara bakıyorum içerik de bu amaçları gerçekleştirmek için uygun.”

Ö27: “Öğrencilerin, genel olarak dinî ve ahlaki kavramları tanımaları amaçlanmış. 5. ünitenin içeriği ile çeşitli inançları ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları, çevrelerindeki dini davranış, yorum ve tutumların farkına varmaları amaçlanmış. 3. ünitenin içeriği ile ahlaki değerleri tanımaları amaçlanmış. 4. ünitenin içeriğiyle de Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları amaçlanmış. Ünite sonlarına baktığımız zaman dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla bilmeleri amaçlanmış. İçerik genel amaçlarla örtüşüyor.”

Ö24: “Bence içerik, programın amaçlarıyla uygun. Ben uyumlu olarak görüyorum.”

Programın hedefleriyle uygunluk kategorisine yönelik olarak da uygun (f=30) şeklinde aynı doğrultuda görüşler ortaya çıkmıştır. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö9: “Programın içeriğinin belirlenen hedeflere uygun olduğunu düşünüyorum.”

Ö11: “Bana göre içerik, öğretim programının hedeflerine uygun durumda.”

Öğretmenler, içeriğin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı amaçlarıyla uyumlu olduğu görüşündedir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine beşinci olarak “Programın uygulanma sürecine ilişkin sizin hazırbulunuşluk düzeyiniz nedir? (hizmet içi eğitim alma durumu, programa aşinalık, program okuryazarlığı vs.), kendinizi programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olma bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 26’da yer almaktadır.

Tablo 26. Programın Uygulanma Sürecine İlişkin Öğretmenlerin Kendi Hazırbulunuşluk Düzeyine ve Programı Uygulayabilecek Yeterliğe Sahip Olma Durumlarına Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğretmen	Hazırbulunuşluk Düzeyi	Yeterliğe sahibim	30

Tablo 26 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘hazırbulunuşluk düzeyi’ kategorisi elde edilmiştir. Yeterliğe sahibim (f=30) şeklinde aynı doğrultuda görüşler ortaya çıkmıştır. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö4: “Kendimi gayet yeterli hissediyorum. Açıkçası programı uygulama açısından yeterliğe sahibim çünkü alana dair kitapları ve çeşitli eserleri okumaya çalışıyorum özellikle D.İ.B. yayınlarını takip ediyorum. Gerekli hizmet içi eğitimlere katılıyorum.”

Ö6: “Üniversite de gerekli eğitimi aldığımı düşünüyorum. Kendimi programı uygulama hususunda yeterli olarak görüyorum. Bu konuda yeterliğe sahibim diye düşünüyorum. Hem iyi bir lisans eğitimi aldım hem de yılların deneyimi de var.”

Ö11: “Kaliteli bir üniversite eğitimi aldım. Daha üniversitedeyken kendimi geliştirdim daha da kendimi geliştirmeye çalışıyorum tabii ki yeterliğe sahibim.”

Ö16: “Yeterliğe sahibim. Programı uygularken zorlanmıyorum. Kendimi de mesleki yönden geliştirmek için çaba sarf ediyorum.”

Öğretmenler, kendilerini programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olarak görmektedir. Öğretmenlerin tamamına yakını sürekli kendilerini geliştirme konusunda çaba sarf ettiklerini, alana dair eserleri inceleyip bilgi edindiklerini ve gerekli hizmet içi eğitimlere katıldıklarını beyan etmiştir. Öğretmenler, kendilerini programı uygulama konusunda yeterli görmektedir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine altıncı olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programını uygulamak için size sunulmuş olan kaynaklar/materyallere (ders kitabı) dair görüşleriniz nelerdir?

Programın amacına uygun mu? Kaynakların, dersin amaçlarını gerçekleştirmede ne ölçüde yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 27’de yer almaktadır.

Tablo 27. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programını Uygulamak için Size Sunulmuş Olan Kaynaklar ve Materyallere (ders kitabı) Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Kaynaklar	Programın Amacına Uygunluk	Uygun	30
		Kısmen yeterli	26
	Dersin Amacını Gerçekleştirmede Yeterlik	Yeterli	2
		Yeterli değil	2

Tablo 27 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘programın amacına uygunluk’ ve ‘dersin amacını gerçekleştirmede yeterlik’ kategorileri elde edilmiştir. Programın amacına uygunluk kategorisine yönelik uygun (f=30) şeklinde aynı doğrultuda görüşler ortaya çıkmıştır. Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö10: “Programın genel amaçlarına uygun yani amaçlara yönelik hazırlanmaya çalışılmış. Amaçlara yönelik içerik verilmeye çalışılmış.”

Ö15: “Kitap programın amaçlarına uygun ama 4. ve 5. ünitenin konuları örneklerle daha fazla desteklenmeli.”

Ö12: “Program amacına uygun görmekle birlikte etkinlikler ve testler artarsa iyi olacaktır diye düşünüyorum.”

Dersin amacını gerçekleştirmede yeterlik kategorisine yönelik kısmen yeterli (f=26), yeterli (f=2) ve yeterli değil (f=2) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. “Kısmen yeterli” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö19: “Kitabın bazı yanlarının geliştirilmesi gerekiyor. Tamamen yeterlidir şeklinde konuşamam. Örneğin etkinlik açısından geliştirilmeli, etkinlikler artırılmalı. Kısmi anlamda yeterli.”

Ö21: “Kısmen yeterli. Sırf kitaba bağlı kalırsam tam yetmeyebilir. Ben EBA’dan destek alıyorum veya D.İ.B. yayınlarından destek alırım.”

“Yeterli” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö16: “Kitap gayet yeterli ben ders kitabımızı beğeniyorum.”

Ö18: “Ders kitabı yeterli önemli olan öğretmenin o kitabı verimli bir şekilde kullanabilmesidir. Kitap haricinde kaynaklar kullanılarak da ders çok daha verimli hale gelir.”

“Yeterli değil” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö1: “Yeterli değil. Ders kitabı giderek sığ bir hale geliyor. Her yenilenen kitap sığlaşıyor. Her açıdan dolu dolu bir kitap beklerdim.”

Ö2: “Yeterli görmüyorum ben. Terimler ve kavramlar somutlaştırılabilirdi terim ve kavramlara baktığımda soyut kalıyor. 5. ünite kitapta yer almasa iyiydi. Ders kitabı uzmanlar tarafından ele alınmalı diye düşünüyorum.”

Kaynaklar/materyaller ilk olarak programın amacına uygunluk durumu açısından incelenmiştir. Öğretmenlerin tamamı kaynaklar/materyallerin, programın amacına uygun olduğu görüşündedir. Önceki bazı sorularda belirttikleri gibi öğretmenler programın amaçlarını genel, her şarta ve zamana uygun olarak gördüklerinden dolayı bu şekilde cevap vermişlerdir. Kaynaklar/materyaller, ayrıca dersin amaçlarını gerçekleştirmedeki yeterlik açısından da ele alınmıştır. Öğretmenler, kaynak ve

materyal olarak ders kitabına yönelik görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tamamına yakını ders kitabını programın amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik tam olarak yeterli görmemektedir.

Girdi boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine son olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programında yer alan kavramlar ve terimlerin öğrencilerin düzeyine uygunluğuna dair görüşünüz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 28’de yer almaktadır.

Tablo 28. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kavramlar ve Terimlerin Öğrencilerin Düzeyine Uygunluğuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Kavramlar ve Terimler	Öğrenci Düzeyine Uygunluk	Kısmen uygun	24
		Uygun	3
		Uygun değil	3

Tablo 28 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘öğrenci düzeyine uygunluk’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik olarak kısmen uygun (f=24), uygun (f=3) ve uygun değil (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Kısmen uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö30: “İlk dört ünitenin kavram ve terimlerine bakarsak evet uygun ama beşinci ünitenin kavramları için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Öğrencilerin seviyelerine uygun değil. Kısmen uygun diyelim.”

Ö21: “Beşinci üniteye bulunanlar hariç diğer üniteye bulunan kavramları ya da terimleri ben öğrencilerimizin seviyesine uygun olarak görüyorum. Sayısı da artırılabilir hatta.”

“Uygun” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö22: “Ben genel olarak terimleri ve kavramları öğrenci seviyesine uygun olarak görüyorum.”

Ö23: “Kavramların ve terimlerin öğrenci seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum. Hatta daha fazla kavram ve terim eklenmelidir.”

Ö16: “Kavramları ve terimleri öğretmek programın amaçlarından biri bunlar da kitapta verilmiş durumda. Öğrencilere uygun.”

“Uygun değil” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö17: “Kavramlar, öğrencilerin seviyelerine uygun değil mesela 5. ünitedeki erkân, tasavvuf gibi kavramlar öğrenciye göre değil.”

Ö19: “Öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun değil öğrenciler zor anlıyor bazı kavramları. Hele ki 5. ünitenin kavramları hiç uygun değil. Gözden geçirilse iyi olacaktır.”

Öğretmenlerin tamamına yakını kavramları ve terimleri tam olarak öğrenci düzeyine uygun görmemiştir. Öğretmenler, 5. ünitedeki (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) kavram ve terimlerden yola çıkarak bu görüşleri belirtmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının süreç boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik katılımcılara altı adet soru yöneltilmiştir.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ilk olarak “7. sınıf DKAB dersinde kullanılması gereken strateji, yöntem ve teknikler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 29’da yer almaktadır.

Tablo 29. 7. sınıf DKAB Dersinde Kullanılması Gereken Strateji, Yöntem ve Tekniklere Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Kullanılması Gereken Strateji ve Yöntemler	Strateji	Sunuş yolu	28
		Buluş yolu	5
	Yöntem	Anlatım	28
		Soru-cevap	15
		Beyin fırtınası	14
		Rol oynama	13
		Drama	10
		Tartışma	3
		Problem çözme	2

Tablo 29 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘strateji’ ve ‘yöntem’ kategorileri elde edilmiştir. Strateji kategorisine yönelik olarak sunuş yolu (f=28) ve buluş yolu (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Sunuş yolu” şeklinde görüş belirten bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö11: “Strateji olarak sunuş yolu ve buluş yolu kullanılmalıdır ama içeriğe bakarsam sunuş yolu daha münasip ve daha çok kullanılıyor sanki.”

Ö12: “Sunuş yolu ve buluş yolu tercih edilebilir. Dersimiz yani dersimizin içeriği sunuş yolunun tercih edilmesine daha çok uygundur.”

Ö15: “Sunuş yolu tercih edilmelidir. Ben genel olarak sunuş yolunu tercih ediyorum.”

Ö28: “Sunuş yolu ve buluş yolu öğretim stratejileri tercih edilebilir.”

“Buluş yolu” şeklinde görüş belirten bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö4: “Ben zaman zaman buluş yolunu tercih ederim. Her içeriğe buluş yolu pek uygun değil fakat yapılandırmacı anlayışa uyum sağlamak amacıyla tercih edilebilir.”

Ö6: “Öğrencinin bilgiyi kendisinin elde edebilmesi açısından tercih edilmelidir.”

Yöntem kategorisine yönelik olarak ise anlatım (f=28), soru-cevap (f=15), beyin fırtınası (f=14), rol oynama (f=13), drama (f=10), tartışma (f=2) ve problem çözme (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö17: “Anlatım kesinlikle tercih edilmelidir. Ayrıca soru-cevap, beyin fırtınası, rol oynama gibi yöntemler de tercih edilmelidir. Öğretmenler, sınıfının durumuna göre farklı yöntemler seçip kullanabilir.”

Ö19: “Soru-cevap, beyin fırtınası, rol oynama, drama kullanılmalıdır.”

Ö13: “Tartışma, problem çözme, anlatım, soru-cevap teknikleri kullanılır.”

Ö16: “Anlatım zaten hep tercih edilir. Soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma ve drama olabilir. Bunlar tercih edilebilir.”

Öğretmenlerin belli başlı strateji ve yöntemleri kullanılması gereken strateji ve yöntemler olarak belirttikleri görülmüştür. Kullanılması gereken stratejiler belirtilirken öğretmenlerin büyük çoğunluğu sunuş yoluyla öğretim stratejisini görüş olarak belirtmiştir. Bazı öğretmenler, ek olarak buluş yolu stratejisini de görüş olarak belirtmiştir. Öğretmenler, bu stratejileri dersin içeriğine uygun olduğunu düşündükleri

için belirtmişlerdir. Kullanılması gereken yöntemler konusunda öğretmenler, belli başlı yöntemlere yoğunlaşmışlardır.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ikinci olarak “7. sınıf DKAB dersinde hangi strateji, yöntem ve teknikleri tercih edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 30’da yer almaktadır.

Tablo 30. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinde Kullanmayı Tercih Ettikleri Strateji ve Yöntemler

Tema	Kategori	Kod	f
Kullanılan Strateji ve Yöntemler	Strateji	Sunuş yolu	28
		Buluş yolu	2
	Yöntem	Anlatım	28
		Soru-cevap	18
		Beyin fırtınası	12
		Drama	10
		Araştırma	6
		Tartışma	5

Tablo 30 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘strateji’ ve ‘yöntem’ kategorileri elde edilmiştir. Strateji kategorisine yönelik olarak sunuş yolu (f=28) ve buluş yolu (f=2) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Sunuş yolu” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö26: “Soru-cevap yöntemiyle derse hazırlıyorum sunuş yolunu da ders esnasında kullanıyorum.”

Ö22: “Sunuş yolunu kullanırım ben. Program içeriği gereği de zaten sunuş yolu en uygunu ve en çok başvurulanı bence.”

Ö12: “Sunuş yolu stratejisini tercih ediyorum bu strateji tamamen öğretmen ön plandaymış gibi algılanabilir ama dersin ilerleyen zamanlarında öğrenciler de fikirlerini söyleyerek tartışabiliyor ya da örnek verebiliyor. Sırf öğretmen etkin olamaz öğrenecek olan öğrencidir öğrenci de etkin olur.”

“Buluş yolu” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö16: “Strateji olarak buluş yoluyla öğretimi ben tercih ediyorum. Programın içeriği tamamen buna müsait olmasa da ben yine de kullanmaya çalışıyorum.”

Ö23: “Öğrencinin de etkin olması hedeflendiği için elimden geldiğince sunuş yolu stratejisini uygulamaya gayret ederim.”

Yöntem kategorisine yönelik olarak anlatım (f=28), soru-cevap (f=18), beyin fırtınası (f=12), drama (f=6), araştırma (f=10) ve tartışma (f=5) şeklinde cevaplar elde edilmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “Özellikle soru-cevap yöntemini kullanıyorum bu yöntemin öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesini artırdığını düşünüyorum ben de ona göre dersi işliyorum.”

Ö17: “Anlatım, soru-cevap, araştırma ve tartışma mutlaka kullanıyorum.”

Ö23: “Çeşitli yöntemleri kullanmaya dikkat ediyorum anlatım yöntemi, drama, soru-cevap yöntemi gibi yöntemleri kullanıyorum.”

Ö29: “Anlatım ve soru-cevap bunları tercih etmeye ve kullanmaya çalışırım. Anlatım yöntemi zaten dersin programını aktarmaya en uygun yöntem bence. Tabii anlatım yöntemiyle dersi anlatıp bırakmıyorum sonrasında çeşitli etkinlikler tercih ediyorum. Konuya uygun olan farklı farklı etkinlikler yaptırmaya çalışırım elimden geldiğince başvururum etkinliklere de tabii.”

Öğretmenlerin tamamına yakını sunuş yoluyla öğretim stratejisini tercih ettiğini belirtmiştir. Buluş yoluyla öğretim stratejisini tercih ettiğini belirten iki öğretmen görüşü vardır. Öğretmenler, kendi deneyimlerinden yola çıkarak sunuş ve buluş yoluyla öğretim stratejilerini belirtmişlerdir. Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisine yönelik hiçbir görüş yoktur. Kullandıkları yöntemlere yönelik olarak öğretmenler, çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine üçüncü olarak “7. sınıf DKAB dersinde ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 31’de yer almaktadır.

Tablo 31. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinde Yaptıkları Etkinlikler

Tema	Kategori	Kod	f
Derste Yapılan Etkinlikler	Etkinlikler	Araştırma	10
		Drama	10
		Ayet-hadis bulma	9
		Bulmaca	8
		Afiş hazırlama	7
		Anı yazma	6
		Röportaj yapma	5
		Fotoğraf yorumlama	4

Tablo 31 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘etkinlikler’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik araştırma (f=10), drama (f=10), ayet-hadis bulma (f=9), bulmaca (f=8), afiş hazırlama (f=7), anı yazma (f=6), röportaj yapma (f=5) ve fotoğraf yorumlama (f=4) şeklinde görüşler elde edilmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö28: “Afiş hazırlama, araştırma ben daha çok bu etkinlikleri tercih ediyorum.”

Ö15: “Çok fazla etkinlik yapamıyorum ama yaptığım zamanlar bulmaca ve araştırma etkinlikleri yaptırıyorum.”

Ö29: “Bulmaca, ayet-hadis bulma, afiş hazırlama, anı yazma ve röportaj yapma gibi etkinlikleri sınıfımda öğrencilerime yaptırıyorum. Derslerde güzel etkinlikler yapıyoruz faydalı da olduğunu düşünüyorum.”

Ö21: “Derslerde bir öğretmen ne kadar çok etkinlik yaparsa o kadar iyidir. Elimden geldiği ölçüde etkinlik yaptırmaya çalışıyorum. Hac ve kurban konusunda röportaj yaptırmaya etkinliği çok iyi oluyor. Değerleri öğretmek için drama çok iyi. Bulmacalar ve ayet-hadis etkinlikleri her konu için uygun zaten bunları da yapıyoruz. Ekstra olarak kitaptaki etkinlikleri de derste yaptırmıyorum da ev ödevi olarak veriyorum.”

Ö20: “Çok fazla etkinlik yapamıyoruz ama ayet-hadis bulma etkinliği yaptırım. Derslerde ayet-hadis vurgusu yaparım. Buna önem veriyorum.”

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri genel olarak; araştırma, drama ve ayet-hadis bulma etkinliklerini uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine dördüncü olarak “7. sınıf DKAB dersinde öğretim programı uygulama süreci nasıl olmalıdır?

- Kazanımlar nasıl işlenmelidir?
- Ünite sonunda yer alan sure ve dualar nasıl işlenmelidir?
- İbadetlerin öğretimi nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 32’de yer almaktadır.

Tablo 32. 7. sınıf DKAB Dersinde Öğretim Programı Uygulama Sürecinin Nasıl Olması, Kazanımların Nasıl İşlenmesi, Ünite Sonunda Yer Alan Sure-duaların Nasıl İşlenmesi ve İbadetlerin Öğretiminin Nasıl Olması Gerektiğine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Uygulama Süreci	Kazanımların İşlenmesi	Öğrenci merkezli	27
		Bol etkinlik yapılmalı	25
		Ödevlendirme yapılmalı	20
		Öğrencinin özelliklerine göre farklı yöntem-teknik kullanma	12
		Soru yöneltme	10
		Öğrencinin dikkatini çekme	8
		Araştırma görevi verme	5
		Günlük hayatla bağlantı kurma	2
	Sure ve Hadislerin Öğretimi	Sesli materyallerin kullanılması	29
		Fazla sayıda dinletme	28
		Anlamına dikkat çekme	20
	İbadetlerin Öğretimi	Sesli ve görsel materyallerin kullanılması	29
		Sınıf ortamında uygulama	28
		Öğretmen uygulaması	27
		Bütün öğrencilere uygulama yaptırma	26
		Okul mescidinde uygulama	22
		Öğrencilerin dikkatini çekme	20

Tablo 32 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘kazanımların işlenmesi’, ‘sure-duaların öğretimi’ ve ‘sınıf mevcudu’ kategorileri elde edilmiştir. Kazanımların işlenmesi kategorisine yönelik olarak öğrenci merkezli (f=27), bol etkinlik yapılmalı (f=25), ödevlendirme yapılmalı (f=20), öğrencinin özelliklerine göre farklı yöntem-teknik kullanma (f=12), soru yöneltme (f=10), öğrencinin dikkatini çekme (f=8), araştırma görevi verme (f=5) ve günlük hayatla bağlantı kurma (f=2) şeklinde cevaplar elde edilmiştir. “Öğrenci merkezli” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö21: “Öğrenci temel alınmalıdır. Daha doğrusu öğrenciye görelilik ilkesi diyebiliriz. Yani çocuğun ilgisine, yaşına, seviyesine ve hazırbulunuşluğuna uygun olmalıdır. Bir de öğrenci, sadece dinleyen olmamalıdır. Öğrenci de sürece dâhil olmalıdır ve merkezde olmalıdır.”

Ö16: “Öğrenciler pasif bir gözlemci olmayacak merkezde olacak yani öğrenme olayının içinde olacak.”

“Bol etkinlik yapılmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö15: “Etkinliğe çokça başvurulmalı çok yapılmalı ne kadar çok etkinlik yapılırsa içerik o kadar pekişecektir. Kazanımlar daha kalıcı hale gelir.”

Ö12: “Hem derslerde etkinlikler yapılmalı hem de kitapta bol etkinlik yer almalı ve sınıfta bunlar uygulanmalıdır. Bol etkinlik yapılmalıdır.”

“Ödevlendirme yapılmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö6: “Kazanımlar işlenince öğrencilere ev ödevi verilebilir ödevi yaparken öğrenci ister istemez tekrar etmiş olacak ya da proje ödevi olabilir.”

Ö4: “Öğretmen, öğrencilere ödevler vermeli küçük araştırma ödevleri olabilir. Ödevlendirme yapılırsa iyi olur.”

“Soru yöneltme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö13: “Ders soru-cevap şeklinde ilerlemeli öğrenciye öğretmen sanki cevabını bilmiyormuş gibi soru yöneltmelidir. Öğrenci yanıt verdikçe kazanım pekişir.”

Ö10: “Öğretmenler yani bizler çocuklara kazanımı vermeden önce hazırbulunuşluğunu anlamak için soru sormalıyız. Kazanımı aktarırken sorular sormalıyız. Soru sorarak karşılığında dönüt sağlayarak ilerlemeliyiz. Öğrencilerimize ders esnasında soru yöneltip dönüt almak çok önemli bir husus.”

Ö15: “Soru-cevap yöntemine sıkça başvurulmalı bol soru sorulmalı.”

“Öğrencinin dikkatini çekme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö30: “Derse başlamadan önce ilk olarak sınıfın dikkati çekilmelidir. Bu zaten en önemli unsurlardandır. Kazanım işlenmeden önce ilk olarak öğrencinin dikkati çekilmeli. Bazen de öğretmen dikkat çekmeye çalışıyor ama konu öğrencinin seviyesine uygun değilse tabii çok fazla başarılı olamıyor örneğin beşinci ünite de bulunan konularda olduğu gibi.”

Ö19: “Öğretmen, dersin başında bir söz, ayet ya da hadis, örnek olay, kıssa, hikâye, fıkra, anı, tarihî olay, ilahî, şarkı, şiir vb. şeyleri anlatarak, okuyarak, okutarak veya tahtaya yansıtarak öğrencilerinin dikkatlerini konuya çekebilir. Sonra da konuya uygun yöntem ve teknikleri kullanır. Öğrenciyi dersin başında kazanmak gerek yani.”

“Araştırma görevi verme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö1: “Konulara başlamadan önce çocuklara araştırma ödevleri verilebilir. Araştırıp gelirler ön bilgi edinmiş olurlar kazanımları ondan sonra aktarırız. Sonrası için de ev ödevi olarak araştırma ödevleri verilir böylelikle çocuk, konuyla üç kere karşılaşmış olur.”

Ö2: “Öğretmen kazanımı verdikten sonra öğrencilere ödev vermeli küçük araştırma ödevleri olabilir mesela.

“Öğrenci özelliklerine göre farklı yöntem-teknik kullanma” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö4: “Bizlerin öğretim yöntem ve teknikleri konusunda donanımlı olmamız lazım öğrenci özelliklerine göre farklı farklı yöntem ve tekniğe başvurmamız lazım. Bu dersin kalitesini artırır. Öğrenimi kolaylaştırır.”

Ö8: “Çeşitli yöntem ve teknikleri sınıfta uyguladık tabii sınıftaki öğrencilerin durumuna özelliğine göre ama maalesef çevremden duyduğum gördüğüm kadarıyla öğretmenlerin bir kısmı bu konuda pek de istekli değil gibi.”

“Günlük hayatla bağlantı kurma” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şunlardır:

Ö5: “Hayata yakınlık ilkesi göz önüne alınırsa iyi olur. Hayatın içinden örnekler sunulmalı. Ders zaten hayatın her alanında ve anında olan bir ders ki konular da buna

müsait yani hayatın içinden örnekler aktarmaya müsait. Derslerde kazanımları verirken günlük hayatla bağlantı kurulursa bu farkındalık oluşturur.”

Ö7: “Günlük yaşam içinden örnekler verilebilir. Özellikle değerler öğretilirken buna sıkça başvurulabilir öğrenci de hayatına daha kolay aktarır öğrendikleri bilgileri. Günlük hayatımızdan atıflar yapılmalı ve bol örnekler verilmeli.”

Sure ve hadislerin öğretimi kategorisine yönelik olarak sesli materyallerin kullanılması (f=29), fazla sayıda dinletme (f=28) ve anlamına dikkat çekme (f=20) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Sesli materyallerin kullanılması” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö9: “Akıllı tahtadan o sureyi ya da ayetleri okuyan hocaların videoları açılır öğrencilere tekrar tekrar dinletilir. Farklı ülkelerdeki hocaların videolarını da açıyorum hatta ben yani ana dili Arapça olan hocaların videolarını da açarım onların okuyuşlarını çocuklara dinletirim. Bu şekilde sesli materyalleri kullanmak çok fazla etkili oluyor.”

Ö12: “Sesli olarak dinletmek çok iyi bir yol. Lisanstayken biz bile yapardık derste olmasa da daha sonra o sureleri ezberlemek için okuyan karilerin seslerini tekrar tekrar dinlerdik. Hocalarımız da ders esnasında yüksek sesle okur sesini kaydetmeye müsaade ettiğini belirtirdi sesini kaydeder evde iyice pekiştirene kadar hocamızın sesini dinlerdik dinleye dinleye iyice aşına olurduk. Ben de o zamanları aklıma getirip derslerde öyle yaparım hep sesleri duymaları gerekiyor tekrar tekrar dinlemeleri gerekiyor. İlla ki sınıfta akıllı tahta olması şart değil tableten veya telefondan da öğretmen bu olayı sağlayabilir. Öğretmen için de öğrencileri için de bu şekilde yapmak elbette ki kolaylık olur. Ben faydasını görüyorum bu yöntemin.”

“Fazla sayıda dinletme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Arapça da şöyle bir ifade var onunla ilişki kurarım hep ‘et tekraru ahsen velev kane yüz seksen’ yani tekrar güzeldir yüz seksen defa da olsa gibi bir anlam ifade ediyor. Buna göre hem sesli olarak öğrencilere dinletip hem de bunu tekrar tekrar çok fazla sayıda dinletmek surelerin ve ayetlerin kolay öğrenilmesini sağlar açıkçası bu hem öğretmenlere kolaylık hem de öğrencilere kolaylık.”

Ö5: “Şimdi şöyle ne kadar çok tekrar tekrar öğrenecekleri sureyi ya da ayeti dinletirsek o kadar çabuk öğrenirler o yüzden bunun için çok fazla sayıda çocuklara dinletmek diyebilirim.”

“Anlamına dikkat çekme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö16: “Eğer öğretmen, surenin ya da duanın anlamına dikkat çekerse öğrenme kolaylaşır ayrıca öğrenci, anlamını öğrenip içselleştirir ve ders alarak hayatına uygular.”

Ö28: “Okuduğu surenin ya da duanın anlamını bilmek öğrenciyi motive eder, dolayısıyla surelerin lafız ve anlamının birlikte öğretilmesi gereklidir. Ben bu kanıdayım zaten kitaplarda anlamı yer alıyor ama yer almakla kalmasın öğretmende vurgu yapsın öğretsin, öğrencinin anlamasını sağlasın derim.”

İbadetlerin öğretimi kategorisine yönelik olarak ise sesli materyallerin kullanılması (f=29), sınıf ortamında uygulama (f=28), öğretmen uygulaması (f=27), bütün öğrencilere uygulama yaptırma (f=26), okul mescidinde uygulama yaptırma (f=22) ve öğrencilerin dikkatini çekme (f=20) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Sesli ve görsel materyallerin kullanılması” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö13: “Mesela Hac ibadeti anlatılırken kesinlikle sesli ve görsel materyallere başvurulmalı zaten hac konusunda biz de anlatırken zorlanıyoruz çocuklar da anlamakta zorlanıyor çeşitli video falan izletilir bu şekilde hac ibadeti öğretilir. Hac konusu özellikle böyle olmalı.”

Ö14: “7. sınıfta ibadet öğretimi olarak Hac ve Kurban ünitesi var Hac ünitesini sadece kitapla anlatmak çok zor akıllı tahtadan videolar ya da fotoğrafları açarız. Ben telbiye duasını tekrar tekrar dinletiyorum çeşitli öğretici videolar izletiyorum ve çeşitli görseller açıyorum akıllı tahtadan faydalaniyorum. Sesli ya da görsel materyaller kullanılmalı diye düşünüyorum.”

“Öğretmen uygulaması” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö17: “Öğretmen, ibadetleri sınıfta çocukların karşısına geçip göstermeli uygulama yapılmalı yani. Öğretmen uygulaması çok önemli ve etkilidir.”

Ö22: “Derste öğretmen uygulayarak yapıp göstermeli görsellerle de desteklenince daha da akılda kalıcı olur. Çocuklar, öğretmenlerini uygularken görürse bu onların dikkatini çeker.”

“Öğrencilerin dikkatini çekme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö26: “Öğretmen derse girdiği andan itibaren öğrencinin dikkatini çekmeli elinde materyallerle derse girse öğrencilerde merak uyanır örneğin Mescid-i Haram’ın maketi ile sınıfa gelmek büyük merak uyandırır. Çocukların dikkati çekilir ve merak uyandırılır. Eğer bu yapılmazsa konu nedeniyle çocuklar zorlanır.”

“Sınıf ortamında uygulama” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “Ben sınıfta çocuklara uygulatıyorum mesela 7. sınıfta hac ve umre ibadeti var sınıfa Kâbe maketi getiriyorum beyaz kumaşlar getiriyorum öğretmen masasına Kabe maketini koyuyorum masayı ortaya doğru çekiyorum çocuklara da beyaz kumaşlardan ihram yapıyorum ve sınıfta uygulama yapıyorum. Bu uygulama etkili oluyor.”

Ö5: “6. sınıfta namaz ibadeti tamamen sınıfta ya da mescitte gösterilir ve yaptırılır. 7. sınıf öğretim programında da hac ve umre ibadeti var bu ibadetlerin öğretiminde sınıf ortamında canlandırma gibi yapılır çünkü hac ibadeti başka türlü öğretilemez ki.”

“Okul mescidinde uygulama” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö18: “Bunu genel olarak söylüyorum özellikle namaz öğretiminde sınıf ortamından ziyade mescidi kullanmak çok daha iyi olacaktır asıl olması gereken budur. Bu programa bakarsak da hac, umre bir de kurban ibadeti var daha rahat olması ve atmosfer değişimi açısından hac ve umre öğretiminde okulun mescidi kullanılabilir. Mescit ortamı çocukların ilgisini çeker.”

Ö14: “Okul mescidinde uygulamalar ve canlandırmalar yaptırmak etkili olur sınıftan ziyade daha rahat bir ortam olur.”

“Bütün öğrencilere uygulama yaptıрма” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö15: “Ben tek tek öğrencilere uygulama yaptırmaya gayret ediyorum erkek öğrencilere ihram giydiriyorum birkaç öğrencim istemiyor bazen onlara da zorla giydirmiyorum tabii. Tek tek say, tavaf yaptırıyorum ya da telbiye duasını okutuyorum hepsinin bir şeyleri yapmasını canlandırmasını istiyorum.”

Ö17: “Öğrenciler hem görmeli izlemelidir hem de tek tek uygulatılmalıdır.”

Öğretmenlerin tamamına yakını kazanımların işlenmesinde öğrencinin merkezde olması, bol etkinlik ve ödevlendirmelerin yapılması gerektiği şeklinde görüş belirtmiştir. Sure ve dua öğretimi konusunda sesli materyallerin kullanılması, fazla sayıda dinletme ve anlamına dikkat çekme görüşleri çoğunlukla belirtilmiştir. Öğretmenlerin çoğu kendi öğrencilik yıllarından ve ders uygulamalarından yola çıkarak bu görüşleri belirtmişlerdir. İbadetlerin öğretilmesine yönelik ise sesli ve görsel materyallerin kullanılması, sınıf ortamında uygulama, öğretmen uygulaması ve bütün öğrencilere uygulama yaptıрма şeklinde aynı doğrultuda görüşler belirtilmiştir.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine beşinci olarak “7. sınıf DKAB dersinin uygulama

sürecinden ne ölçüde memnunsunuz? sorusuna yönelik verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 33'te yer almaktadır.

Tablo 33. 7. sınıf DKAB Dersinin Uygulama Sürecinden Memnun Olma Durumuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Uygulama Süreci	Memnuniyet	Memnunum	15
		Kısmen memnunum	15

Tablo 33 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘memnuniyet’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik memnunum (f=15) ve kısmen memnunum (f=15) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Memnunum” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö12: “Uygulama sürecinden memnunum. Sınıfımda öğrencilerim derse çok fazla katılım gösteriyorlar. Dersler eğlenceli geçiyor.”

Ö14: “Uygulama sürecinden memnunum ama daha önce bahsettiğim bazı yetersizlikler olmadığı müddetçe memnuniyet derecem artacaktır.”

Ö25: “Ben gayet memnunum. Sürem yetiyor değişik materyalleri de seçip uygulayabiliyorum. Memnunum yani.”

“Kısmen memnunum” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö29: “Kısmen memnunum çünkü sınıf ortamları kalabalık sınıfların mevcudu daha az olsaydı daha rahat uygulardım.”

Ö24: “Beşinci üniteye gelene kadar sorun yaşamıyorum beşinci üniteye gelince uygulama esnasında biraz zorlanıyorum. Kısmi olarak memnunum.”

Ö11: “Genel olarak memnunum ama bu durum sınıfa göre de değişiyor. Kısmen memnunum yani durum değişkenlik gösterebiliyor.”

Ö19: “Orta düzeyde memnunum diyebilirim eğer içerik gözden geçirilirse daha iyi olabilir.”

Öğretmenlerin yarısı uygulama sürecinden memnun olduğunu diğer yarısı ise tam olarak memnun olmadığına yönelik görüş belirtmiştir. Programda yer alan 5. ünitenin içeriği (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite), sınıfların kalabalık oluşu

gibi etkenler öğretmenlerin uygulama sürecinden tam olarak memnun olmamalarının en önemli sebepleridir.

Süreç boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine son olarak “7. sınıf DKAB dersinin uygulama aşamasında ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz? sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 34’te yer almaktadır.

Tablo 34. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersinin Uygulama Aşamasında Karşılaştıkları Zorluklara Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Zorluklar	Öğrenci Kaynaklı	Önceden edinilen yanlış bilgiler	5
		Bilgi eksikliği	3
		Tutum	3
	Programın İçeriğinden Kaynaklı	Ünite yoğunluğu	10
		Soyut içerik	9
	Öğretim Materyali Kullanımı Eksikliğinden Kaynaklı	Kalabalık sınıf	10
		Diğer materyaller	5
	Fiziki Koşullar	Kitap	4

Tablo 34 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘öğrenci kaynaklı’, ‘program içeriğinden kaynaklı’, ‘öğretim materyali kullanımı eksikliğinden kaynaklı’ ve ‘fiziki koşullar’ kategorileri elde edilmiştir. İlk kategori olan öğrenci kaynaklı kategorisine yönelik olarak önceden edinilen yanlış bilgiler (f=5), bilgi eksikliği (f=3) ve tutum (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Önceden edinilen yanlış bilgiler” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Özellikle birinci üniteye yönelik çok fazla yanlış bilgi edinilmiş kulaktan duyma etraftan duyma ya da sosyal medyadan gördükleri şeyleri kesin doğru kabul edebiliyorlar birinci üniteyi işlerken bunu çok fazla görebiliyorum.”

Ö24: “Çocuk cehennem tasvir edildiği ya da cinlerin şeytanın tasvir edildiği videolar izliyor ya da sağdan soldan duyuyor kulağına çalınıyor. Bu duydukları gördükleri doğrultusunda derste konuşuyor o yanlış düzeltmesi var bir de arkadaşlarını da etkiliyor. Derste de kendinden emin bir şekilde bu yanlış bilgilerini ifade etmeye kalkışıyor.”

“Bilgi eksikliği” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö17: “Öğrenciler, alt sınıflardan eksik bilgilerle geliyorlar yani yedinci sınıfın içeriğini vereceğiz ama alt yapıda eksikler var onları tamamlamak gerekiyor. O eksiklikleri gidermek gerekiyor bu da baya zor tabii. Bilgi eksiklerini gidermek bizi zorlayabiliyor.”

Ö13: “Çocuklara bir konu veya kavram anlatıyorum anlamakta güçlük yaşıyorlar bakıyorum ki onunla bağlantılı şeyleri bilmiyorlar bilgi eksikleri var çocukların.”

“Tutum” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Bazı öğrenciler, nasıl olsa notum iyi olur düşük almam diyor dersi basit olarak görüyor. Kolay olduğunu düşünüp böyle bir tutum geliştirmiş. Böyle düşündükleri için de ders olan ilgi azalıyor anlatım esnasında zorlanıyorum bazen.”

Ö22: “Çocuklar da kolay zaten yaparım algısı tutumu var bu da dersi önemsememelerine neden oluyor. Bunu fark ediyorum ve üzülüyorum.”

Programın içeriğinden kaynaklı kategorisine yönelik olarak ünite yoğunluğu (f=10) ve soyut içerik (f=9) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Ünite yoğunluğu” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “Beşinci ünite çok yoğun bu beşinci üniteyi daha önce belirtmiş olabilirim ama bu şekilde düşünüyorum.”

Ö7: “Birinci ünite ve ikinci ünitenin yoğunluğu fazla çocuklara ağır geliyor bu nedenle anlatım yaparken güçlük yaşanabiliyor.”

“Soyut içerik” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö23: “Birinci ünitenin içeriği ve beşinci ünite soyut kalıyor kavramlar soyut.”

Ö15: “Yani bazı konular ve bazı kavramlar soyut kalıyor. Biz anlatırken zorlanıyoruz tabii.”

Öğretim materyali kullanımı eksikliğinden kaynaklı kategorisine yönelik olarak diğer materyaller (f=5) ve kitap (f=4) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Diğer materyaller” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö7: “Materyal konusunda sıkıntı yaşıyorum akıllı tahta yok malum. Bir de ekstra materyalleri temin etmek zor oluyor. Örneğin hac ve umre ibadetini anlatırken maketler temin etmek gerekiyor.”

Ö4: “Kavramlar için kitapçık basılabilir böyle bir şey yapılırsa iyi olacaktır. Bu bir eksiklik. Dersler için değişik materyaller elde etmek lazım ama bulmak güç olabiliyor.”

“Kitap” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö1: “Kitaptaki kavramlardan dolayı zorluk çıkıyor. Etkinlikler yetersiz. Soru sayısı az. Kitap daha donanımlı olsa daha iyi olur.”

Ö5: “Kitap eksik kalıyor açıkçası tek kitapla ders işlemek yeterli gelmiyor. Kitaplar, bir de çocukların ilgisini çekmiyor sanki. Ders kitabı öğretim programını uygulama açısından biz öğretmenler ve öğrenciler için çok önemli bir unsur.”

Fiziki koşullar kategorisine yönelik olarak ise, kalabalık sınıf (f=10) şeklinde görüş elde edilmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö18: “Sınıf mevcudu fazla sınıflar kalabalık merkezi bir okuldayım, öğrenci ve veliler tarafından çok fazla talep edilen bir okul olunca haliyle sınıflar da kalabalık oluyor. Kendi birikimimi daha iyi aktarabilirim böyle olmasa.”

Ö19: “Ben biraz sınıfların kalabalık olmasından mustaribim.”

Öğretmenler, karşılaştıkları zorlukları farklı açılardan ele almıştır. Öğrencilerden, öğretim programının içeriğinden, materyal kullanımı eksikliğinden ve fiziksel koşullardan kaynaklanan zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

4. ARAŞTIRMANIN DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Ortaokul 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının ürün boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik katılımcılara altı adet soru yöneltilmiştir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ilk olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının değerlendirme türleri (formatif-summatif değerlendirme) ve ölçme araçlarının (sınav, ödev, proje) etkililiğine dair görüşünüz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 35’te yer almaktadır.

Tablo 35. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Türleri (formatif-summatif değerlendirme) ve Ölçme Araçlarının Etkililiğine Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Değerlendirme Türleri ve Ölçme Araçları	Etkililik	Kısmen etkili	15
		Etkili değil	12
		Etkili	3

Tablo 35 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘etkililik’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik olarak kısmen etkili (f=15), etkili değil (f=12) ve etkili (f=3) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Kısmen etkili” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “Kısmen etkili çünkü ben kendim etkili hale getirmeye çalışıyorum. Örneğin; sınavlarda çocukların yapabilecekleri yani cevaplayabilecekleri soruları az çok biliyorum ve ona göre sorular hazırlıyorum. Yani basit diye tabir ettiğimiz soruları soruyorum. Proje ödevleri de aynı şekilde öğrencilerin kapasitelerinin altında olabiliyor. Zaten öğrencilerin büyük çoğunluğu bu proje ödevlerini ya da performans ödevlerini önemsemiyorlar. Benim yıllardan beri anladığım ve gördüğüm hiç itina göstermiyorlar bu tarz ödevlere. Bazen özenerek kapsamlı olarak bu ödevleri hazırlayan öğrenci çıkabiliyor. Sadece sınavlar ve ödevler değil bunun yanında ders içinde değerlendirmeler de yapıyorum öğrencilerimin yıl içerisindeki ders performanslarını, bilgilerini ve becerilerini değerlendirmek gerekiyor. Tabii bu süreç uzun sürüyor bu belki bir dezavantaj olabilir.”

Ö12: “Formatif ve summatif değerlendirme olarak ayrı ayrı bakarsam şayet şöyle diyebilirim formatif değerlendirme yaptığımız ünite sonu değerlendirme sorularını öğrenciler yapmak istemiyor gereksiz gibi görüyorlar oradaki soruları yaptırırken zorlanıyorum istekli yapmadıkları için de sonuçlar ne kadar sağlıklı olur bilemiyorum. O yüzden onların sıkılmadan yapabilecekleri sağlıklı dönüt alabileceğim değerlendirme soruları hazırlıyorum ama kendim değerlendirme soruları oluştururken de zorlanıyorum yine de o şekilde değerlendirme yapmaya çalışıyorum. Summatif değerlendirme olarak bakarsak sınav sorularını ben hep çoktan seçmeli şekilde hazırlıyorum. Yani kısacası kısmi olarak etkili.”

“Etkili değil” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö22: “Benim amacım öğrenciye not vermek değil. Ben çocukların kavram yanılgılarını ve bilgi eksiklerini belirlemek istiyorum ama ölçme araçlarını yeterli olarak görmüyorum. Bence etkili değil. Program için değerlendirme araçları ve türleri gözden geçirilmeli.”

Ö28: “Etkili olarak görmüyorum. Hem mevcut araçlar geliştirilmeli hem de alternatif ölçme araçları geliştirilmeli ve kullanılmalı. Bir de her ölçme aracı her öğrenciye

yönelik değil. Yani alternatif değerlendirme araçları. Değerlendirme sonuçları çok sağlıklı gelmiyor sanki bana.”

“Etkili” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö16: “Ben etkili buluyorum. Kapsayıcı ve uygulanabilir olduğunu düşünüyorum. Şunu da unutmayalım ödevler de dengeli olmalı. Buna dikkat etmek gerekir. Bir de performans ve proje ödevleri hayatın içinden olmalı. Ödev konuları seçilirken buna dikkat edilmeli.”

Ö19: “Bence etkili ve yeterli değerlendirme araçları olmasa öğrenciler belki de umursamayacak dersi. Örneğin sınavlar bahanesiyle öğrenciler ders çalışıyor. Ünite sonundaki değerlendirme soruları da gayet güzel ve yeterli bence.”

Öğretmenlerin tamamına yakını değerlendirme türlerini ve ölçme araçlarını tam olarak etkili görmemektedir. Bu çalışmada, öğretmenler değerlendirme türlerini ve ölçme araçlarını etkililik açısından değerlendirip bu doğrultuda görüş belirtmişlerdir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine ikinci olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının öğrencilere kazandırdığı bilgi, beceri ve yetkinliğe (anadilde iletişim, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade) dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 36’da yer almaktadır.

Tablo 36. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilere Kazandırdığı Bilgi, Beceri ve Yetkinliğe Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğrencilere Kazandırdıkları	Bilgi	Peygamberlerin hayatı	20
		Denemelerdeki doğru cevap sayısı	5
		Mezhepler	4
		Ahret hayatı	2
	Beceri	Problem çözme becerisi	13
		Eleştirel düşünme becerisi	10
		Sosyal ve kültürel farkındalık becerisi	4
		İletişim becerisi	3
		Yansıtıcı düşünme becerisi	1
	Yetkinlik	Çeşitli değerler	3
		Kültürel farkındalık ve ifade	2
		Öğrenmeyi öğrenme	4
		İnisiyatif alma ve girişimcilik	5

Tablo 36 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘bilgi’, ‘beceri’ ve ‘yetkinlik’ kategorileri elde edilmiştir. Bilgi kategorisine yönelik peygamberlerin hayatı (f=20), denemelerdeki doğru cevap sayısı (f=5), mezhepler (f=4) ahiret hayatı (f=2) görüşleri elde edilmiştir. Beceri kategorisine yönelik problem çözme becerisi (f=13), eleştirel düşünme becerisi (f=10), sosyal-kültürel farkındalık becerisi (f=4), iletişim becerisi (f=3) ve yansıtıcı düşünme becerisi (f=1) görüşleri elde edilmiştir. Yetkinlik kategorisinde ise çeşitli değerler (f=5), kültürel farkındalık ve ifade (f=4), öğrenmeyi öğrenme (f=3) ve inisiyatif alma ve girişimcilik (f=2) şeklinde görüşler elde edilmiştir. Bilgi kategorisine yönelik olarak “Peygamberlerin hayatı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö16: “Peygamberlerin hayatlarını yani bazı peygamberlerin hayatlarından en azından bazı kesitler öğreniyorlar. Bu şekilde bu programda, peygamber hayatlarından bahsedilmesi çok yerinde olmuş.”

Ö17: “Kitapta peygamberlerimizin hayatlarından bölümler var sureler veya dualar var çocuklar bunları öğrenmiş oluyor. Öğrencilerim, bazı peygamberlerin hayatı hakkında bilgi sahibi oluyor.”

“Denemelerdeki doğru cevap sayıları” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö2: “Biz sık sık çocuklara deneme yapıyoruz bakıyorum netler gayet iyi gayet güzel demek ki öğreniyorlar bir şeyleri kazanıyorlar.”

Ö3: “Ben biraz somut bakıyorum deneme sonuçlarına bakıyorum da öğrencilerin netleri yüksek en az yedi net çıkıyor bu neticeler, bilgileri öğrendiklerini gösterir.”

“Mezhepler” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö11: “Bir kere çocuklar, çeşitli mezhepleri öğrenmeye çalışıyor zorluğu gereği tam öğrenemeseler bile en azından adlarını ve varlıklarını öğreniyorlar.

Ö14: “Mezheplere dair şeyler öğreniyorlar diğer öğretim programlarında yok bu.”

“Ahiret hayatı” şeklinde cevap veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö6: “Ahiret hayatının varlığını öğreniyorlar en azından ayrıntısıyla aşamalarını öğrenemeseler de ahirete iman konusunu öğreniyorlar.

Ö7: “Ahiret hayatı hakkında çok fazla bilgi kirliliği var bunu biz öğretmenler olarak bunu yıkmaya çalışıyoruz. Ahiret hayatına dair doğru bilgileri öğreniyorlar çocuklar.”

Beceri kategorisine yönelik olarak “problem çözme becerisi” şeklinde cevap bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “İlk olarak problem çözme becerisi diyebilirim. Öğrenciler farklı becerileri kısmen de olsa kazanıyorlar.”

Ö9: “Bizim bu dersimizin öğrencilere problem çözme becerisi kazandırma konusunda yeri çok ayırdır. Çünkü öğrenciler dinle ilgili birçok soru veya sorunla karşılaşılıyor bu becerinin kazandırılması şarttır. Ayrıca eleştirel düşünme becerisini de dahil edebiliriz.”

“Eleştirel düşünme becerisi” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö13: “Programın amaçlarından birisi bu diye biliyorum. Öğrencilere kısmi anlamda da olsa eleştirel düşünme yetisi kazandırıyor.

Ö16: “Çeşitli becerileri az çok kazanıyorlar örneğin eleştirel düşünme becerisi, yansıtıcı düşünme ya da problem çözme becerisi gibi.”

“Yansıtıcı düşünme becerisi” şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü şu şekildedir:

Ö19: “Tüm öğrencilere olmasa da yaptığımız gözlemlere göre yansıtıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini kazandırıyor.”

“Sosyal ve kültürel farkındalık becerisi” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö25: “Özellikle beşinci ünite sosyal-kültürel farkındalık sağlayabiliyor. Onun haricinde problem çözme becerisi diyebilirim.”

Ö27: “Program bazı becerilerin kazandırılmasını amaçlamış mesela baktığımızda öğrenciler kültürel değerlerin farkına varabiliyorlar ve kültürel farkındalık kazanabiliyorlar.”

“İletişim becerisi” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö21: “Öğrenciler, iletişim becerisi, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini tam olarak olmasa da kazanabiliyor. Bunların kazanılması tamamen programa bağlı değil bunları ve çeşitli becerileri kazandırmak için öğretmenlere de iş düşüyor öğretmenin kabiliyetine de bağlı bunların kazanılması tabii öğrenci ve veli etkenini de unutmayalım.”

Ö28: “Çocuklar kendisini ifade etme, iletişim kurma sorunları çözme ve farklılıklar karşısında anlayışlı olma gibi becerileri kısmen de olsa kazanıyorlar.”

Yetkinlik kategorisine yönelik olarak “inisiyatif alma ve girişimcilik” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö1: “Öğrencilerin fikirlerini eyleme dönüştürme becerisini kazandırıyor.”

Ö3: “Çeşitli yetkinlikler kazandırdığını düşünüyorum. İnisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliği bunlardan bir tanesidir.”

“Öğrenmeyi öğrenme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “Mesela araştırma ödevleri veriyoruz ya bu ödevlerle öğrenmeyi öğrenme gerçekleşiyor. Dersler de özellikle hac konusunda canlandırma yapabiliyoruz yine aynı şekilde öğrencilerimiz öğrenmeyi öğrenme yetkinliği kazanıyorlar.”

Ö12: “Bir de verilen ödevlerle veya görevlerle öğrenmeyi öğrenme yetkinliğini kazanabilirler.”

“Çeşitli değerler” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö24: “Bir kere şöyle yani öğrencilerin çoğu çeşitli değerleri öğrenip kazanıyor. Bunların örneklerini yani yansımalarını ben öğrencilerde görebiliyorum. Çoğu öğrenci de en azından görüp gözlemleyebiliyorum.”

Ö7: “Dersle bağlantılı olarak çocuklar çeşitli birçok değeri öğreniyorlar. Hayata da aktarmaya çalışıyorlar. Dini ve manevi değerlerin aktarılmasında din eğitimi çok önemli. Bu bizim dersimizin programı sadece 7. sınıf öğretim programı da değil her sınıf düzeyindeki öğretim programı bunu hedeflemekte.”

“Kültürel farkındalık ve ifade” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö15: “Yani kültürel farkındalık ve bu farkındalığı ifade etme yetisi kısmen de olsa kazanabiliyor bazı öğrenciler bu beşinci ünitenin içeriğiyle sağlanmaya çalışılmış. Bir o kadar da öğrencilerin kafası karışabiliyor tabii.”

Ö2: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kültürün aktarımı konusunda başlıca bir ders. Bunu bence programa baktığımızda da görebiliyoruz. Şunu unutmayalım kültür, inançlardan beslenir. Ülkemizin kültürünü ve medeniyetini İslam dini oluşturuyor

diyebiliriz. Programın uygulanmasıyla da bu yetkinlikleri öğrenciler somuta dökemiyor belki ama bilinçlerinde yer ediniyor diye düşünmekteyim.”

Bilgi kategorisine yönelik öğretmenlerin çoğu, öğretim programının öğrencilere peygamberlerin hayatına dair bilgi kazandırdığını, problem çözme, eleştirel düşünme becerisi, çeşitli değerleri ve kültürel farkındalık yetkinliği kazandırdığını belirtmiştir. Beceri kategorisine yönelik öğretmenlerin çoğu programın, öğrencilere problem çözme ve eleştirel düşünme becerisi kazandırdığı görüşündedir. Yetkinlik kategorisine yönelik olarak ise öğretmenler, programın çeşitli değerleri ve kültürel farkındalık yetkinliği kazandırdığı görüşündedir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine üçüncü olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programının öğrencilere kazandırdığı tutumlara (olumlu-olumsuz) dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 37’de yer almaktadır.

Tablo 37. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilere Kazandırdığı Tutumlara (olumlu-olumsuz) Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f	%
Öğrenciye Kazandırdığı Tutumlar	Tutumlar	Olumlu tutum	30	100

Tablo 37 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘tutumlar’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik olarak olumlu tutum (f=30) şeklinde aynı doğrultuda görüşler elde edilmiştir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö7: “Öğrencilere olumlu tutum kazandırdığını düşünüyorum. Genel gözlemlerimle böyle bir çıkarım yaptım. Öğrenciler, yılsonunda çeşitli değerleri ve dini birçok bilgiyi öğreniyor.”

Ö8: “Çocuklar, derse karşı olumlu tutumları kazanıyor ben yedinci sınıf öğrencilerinin benim dersime karşı olumsuz tutum geliştirdiklerini görmedim veya duymadım.”

Ö16: “Şöyle yani olumsuz tutum ya da korku oluşturmuyor ama bazı öğrencilerin dersi, kolay olarak ifade etmesi öğrenciyi derse karşı ilgisiz alakasız hale getirebiliyor.”

Ö25: “Açıkçası bizim dersimiz seviliyor. Öğrencilerim, olumlu tutum kazanıyor.

Öğretmenlerin tamamı kendi gözlemlerinden yola çıkarak programın öğrencilere olumlu tutum kazandırdığını belirtmişlerdir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine dördüncü olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı eğitimin toplumsal işlevlerine ne ölçüde katkı yapmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 38’de yer almaktadır.

Tablo 38. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Eğitimin Toplumsal İşlevlerine Yaptığı Katkıya Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Eğitimin Toplumsal İşlevlerine Katkı	Toplumsal İşlevler	Değerler	27
		Milli kültüre katkı	15
		Sosyal uyum	14
		Sosyal ahlaka katkı	14
		Sosyal bütünleşme	13
		Toplumsal barış	20
		Dini sosyalleşme	1

Tablo 38 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘toplumsal işlevler’ kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriye yönelik değerler (f=27), toplumsal barış (f=20), milli kültüre katkı (f=15), sosyal uyum (f=14), sosyal ahlaka katkı (f=14), sosyal bütünleşme (f=13), ve dini sosyalleşme (f=1) olarak kategoriler elde edilmiştir. “Değerlere katkı” şeklinde cevap veren öğretmen görüşü şu şekildedir:

Ö6: “Bizim dersimiz, bireylerin toplumsallaşmasını amaçlar bu da değerleri bilmeye ve içselleştirmeye gerçekleşir. Değerlerin öğretimi programın içinde mevcut.”

Ö3: “Benim gözlemlerime göre öğrencilerin çoğu değerleri öğreniyor ve hayatına aktarmaya çalışıyor. Değerlere katkı sağlıyor bu program. Bizi ayakta tutacak şeylerden biri de milli, dini ve manevi değerler değil midir?”

“Toplumsal barış” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “İslam dininin hedeflerinden birisi sosyal ve toplumsal barışı sağlamaktır dolayısıyla bu amaç dersin öğretim programına da yansımış durumda. Program incelendiğinde ya da uygulama esnasında bu fark edilebilir zaten. Peygamberimizin bu yöndeki görüşleri ve davranışları yer almış bizde öğretmenler olarak aktarıyoruz çocuklara bunları. Dinin yaşanabilmesi için toplumsal barış ortamının sağlanması gerekli. Bir de eğitim, başlı başına toplumsal bir faaliyet eğer eğitim vererek topluma katkı sağlanmazsa burada büyük sorun vardır.”

Ö10: “En başta ibadetlere bakalım programda 7. sınıf için hac, umre ve kurban ibadetleri yer alıyor bu ibadetler de diğer ibadetler de toplumsal barışın sağlanmasına elbette ki katkı sağlar.”

Ö11: “Mesela beşinci ünite de dini–tasavvufi önemli şahsiyetler verilmiş bu şahsiyetler toplumsal barışın oluşması için katkılar sağlamış çok mühim şahsiyetlerdir. Buna vurgu yapılmış ve biz de bunu yapıyoruz.”

“Milli kültüre katkı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö20: “Milli kültüre ve değerlere katkı sağlıyor biz milli kültürü ve değerleri öğrencilere çok iyi bir şekilde aktarmalıyız özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde biz öğretmenler bunu yapmalıyız eğer öğrenciler, bunu farklı yerlerden farklı şekilde elde etmeye kalkarsa toplumsal sorunların artmasına ve karmaşık bir hale gelmesine neden olabilir.”

Ö18: “Çok fazla noktada farklı işlevlere katkı sağlar. Mesela toplumsal barışa, sosyal bütünleşmeye değerlerin içselleştirilmesine ve milli kültürümüzün öğrenilip aktarılmasına katkı sağlar. Farklı unsurlara katkı sağlar. Bütün olarak öğretim programının tamamı böyle her sınıf seviyesi için.”

“Sosyal uyum” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö4: “Toplumsal uyum yani sosyal uyum, toplumsal bütünleşme ve toplumsal barışa katkı sağlıyor. Örneğin beşinci ünitenin içeriğine bakarsak bunun sağlanmaya çalışıldığını da görebiliriz. Hem bilgi olarak hem davranış olarak bu sağlanır. Öğrencileri gözlemlersek de bu görülebilir.”

Ö20: “Toplum içerisinde insanlar uyum içerisinde olmalıdır bu uyum da toplum içerisindeki sosyal uyumla mümkündür. Toplumun devamı sosyal uyumun ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasıyla mümkündür. Bu uyumun sağlanabilmesi için de programda birçok yerde buna katkı yapılmaya çalışılmış.”

“Sosyal ahlaka katkı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö18: “Zaten programa bakarsak Peygamberimizin ‘Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.’ sözü yani hadis-i şerifi temel alınmış bu her şeyi özetler durumda bence.”

Ö21: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin toplumsal fonksiyonlarının başında sosyal ahlakın öğretilmesi yer alır diye düşünüyorum. İslam dininin özelde de bu dersimizin programının amacı, güzel ahlakın toplum içinde yerleşmesi ve yaygınlaşmasıdır. Biz de

toplumumuzun bireylerini yetiştiriyoruz bu bilinçle yetiştirmeye çalışıyoruz. Program, buna da katkı sağlanıyor elbet.”

“Sosyal bütünleşme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “İslam dini temelde sosyal bütünleşmemizin vazgeçilmez unsurudur. Bizim dersimiz ve özelde dersimizin öğretim programı da doğal olarak bunu sağlamayı hedefliyor. Sosyal bütünleşmeyi ve sosyal uyumu sağladığını öğrencilere bu yönden bir şeyler kattığını düşünüyorum.”

Ö25: “Sosyal bütünleşme ve sosyal uyum kısmi de olsa kazanabiliyorlar. Zaten bunu sağlayabilecek en temel ders de bu ders ve bu program değil mi?”

“Dini sosyalleşme” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “Öğrencilerin o süreçte yani öğrencilik ve eğitim hayatlarında da sonraki yetişkinlik hayatlarında da program neticesinde öğrendikleri bilgiler onların dini anlamda sosyalleşmesine katkı sağlar ve sağlıyor bence. Bunda tabii tamamen dersin öğretim programı kesin olarak tek başına etken unsur değil çeşitli unsurlar da çok etkili ama payı muhakkak ki var.”

Öğretmenlerin tamamı programın öğrencilere toplumsal açıdan katkı sağladığını belirtmiştir. Bütün öğretmenler, programın çeşitli toplumsal işlevlere katkı sağladığı görüşündedir. Programın yapısının toplumsal işlevlere katkı sağlama açısından çok uygun olduğunu düşünmeleri nedeniyle bu yönde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu programın değerler, sosyal uyum ve sosyal ahlaka katkı sağladığı görüşündedir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine beşinci olarak “7. Sınıf DKAB dersi öğretim programının temel becerileri kazandırmaya dair görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 39’da yer almaktadır.

Tablo 39. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Temel Becerileri Kazandırmaya Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Temel Becerileri Kazandırma	Temel Beceriler	Kısmen kazandırıyor	26
		Kazandırıyor	4

Tablo 39 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘temel beceriler’ kategorisi elde edilmiş olup kısmen kazandırıyor (f=26) ve kazandırıyor (f=4) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. “Kazandırıyor” şeklinde görüş belirten öğretmenlerden bazılarının cevapları şu şekildedir:

Ö9: “Bence temel becerileri öğrenciler kazanıyor. Mesela yani problem çözme ve eleştirel düşünme gibi becerileri kazanıyorlar.”

Ö5: “Özellikle eleştirel düşünme becerisi kazandırmayı hedeflemiş bu program. Anlama, tartışma, iş birliği yapma, analiz-sentez yapma, değerlendirme, kendini ifade etme ve iletişim kurma gibi becerileri kısmi olarak da olsa kazandırıyor bir de programın amacı bu.”

“Kısmen kazandırıyor şeklinde cevap veren öğretmen görüşü şu şekildedir:

Ö25: “Temel becerileri kazandığını düşünüyorum örneğin eleştirel düşünme becerisi kazandırıyor. Çocuklar kendisini ifade etme, iletişim kurma sorunları çözme ve farklılıklar karşısında anlayışlı olma gibi becerileri kısmen de olsa kazanıyorlar.”

Öğretmenler, programın öğrencilere temel becerileri kazandığını belirtmişlerdir. Öğretmenler, problem çözme, eleştirel düşünme gibi becerilere dikkat çekmiş olup psikomotor becerilere yönelik görüş belirtmemişlerdir bunun nedeni programdaki kazanımların daha çok bilişsel alana yönelik olmasından dolayı olabilir çünkü öğretmenlerin çoğu farklı sorulara görüş belirtirken kazanımların bu yönüne dikkat çekmişlerdir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine altıncı olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı sizin beklenti ve ihtiyaçlarınızı ne ölçüde karşılıyor? ” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 40’ta yer almaktadır.

Tablo 40. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğretmenlerin Beklenti ve İhtiyaçlarını Karşılmasına Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğretmenlerin Beklentilerini ve İhtiyaçlarını Karşılama	Beklentiler	Karşılıyor	15
		Kısmen karşılıyor	10
		Karşılamıyor	5
	İhtiyaçlar	Karşılıyor	14
		Kısmen karşılıyor	12
		Karşılamıyor	4

Tablo 40 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘beklentiler’ ve ‘ihtiyaçlar’ kategorileri elde edilmiştir. Beklentiler kategorisine yönelik karşılıyor (f=15), kısmen karşılıyor (f=10) ve karşılamıyor (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö9: “Yani beklentilerimi karşılıyor bunda programın etkili olduğu kadar öğrenci ve veli de etkili.”

Ö12: “Ben karşıladığını düşünüyorum. Genel olarak düşünürsek böyle.”

Ö15: “Bence karşılıyor. Karşıladığını düşünüyorum. Şunu da unutmayalım ben kendimce böyle düşünüyorum. Bu beklentiler ihtiyaçlar kişiden kişiye değişebilir bu bir gerçek. Hem kişilere göre hem de programın uygulandığı ortama bölgeye göre elbette değişir.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Gözlemlerime göre %50 diyebilirim. Neden böyle diyorum çünkü ders, daha çok sunuş yoluyla aktarılan bir ders olduğu için biz derste aktif oluyoruz öğrenci doğal olarak biraz ikinci planda kalabiliyor yani dinleyici modunda oluyor genelde böyle olunca da tabii öğrenciler, derste sıkılabiliyor ya da dikkatleri dağılabiliyor. Bu da beni doğal olarak olumsuz bir şekilde etkiliyor. Her zaman verimli bir ders olamayabiliyor.”

Ö13: “Büyük ölçüde karşılıyor tamamen karşılıyor diyemem. Öğrenciler, öğrendiklerini hayata aktarırsa tam olarak karşılamış olacaktır.”

“Karşılamıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö29: “Bence karşılamıyor. Yaptığımız sınav sonuçlarından ya da sınıftaki gözlemlerden de bunu anlayabiliyoruz. Bu konuda olumsuz düşünüyorum ben.”

Ö18: “Karşıladığını düşünmüyorum. Pek karşıladığı söylenemez açıkçası karşılamıyor. Öğrencilerin ilgisini hac konusu ya da ahiret konusu çekmiyor. Onların dikkatini günlük yaşam çekiyor. İçerik odaklı düşünüyorum. Onların ilgisini çekmeyince bu bizi olumsuz etkiliyor.”

İhtiyaçlar kategorisine yönelik ise karşılıyor (f=14), kısmen karşılıyor (f=12) ve karşılamıyor (f=4) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “Karşıladığını düşünüyorum. Genel olarak evet karşılıyor diyorum ben.”

Ö10: “Genel olarak karşılıyor. Bizlerden ziyade öğrencilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılaması önemli.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö12: “Bu durum kişiden kişiye değişebilir. Her kişinin beklenti ve ihtiyaçları farklıdır bu nedenle kısmen karşıladığını düşünüyorum.”

Ö15: “Kısmi anlamda karşılamakta her açıdan değil. Mesela öğrenciler açısından sorunlar olabiliyor. Bu durumda tam olarak karşılamakta diyemem.”

“Karşılamıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö20: “Karşılamıyor. Ben bu konuda olumsuz düşünmekteyim gözden geçirilmesi gereken noktalar mevcut bir de öğrencilerden kaynaklı sorunlar olabiliyor.”

Ö18: “Benim karşılamıyor bu kişiye göre farklılık gösterir.”

Öğretmenlerin yarısı, programın kendi beklenti ve ihtiyaçlarını karşıladığını, bazıları kısmi olarak karşıladığını bazıları ise karşılamadığını belirtmiştir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine yedinci olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programı öğrencilerinizin beklenti ve ihtiyaçlarını ne ölçüde karşılıyor?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 41’de yer almaktadır.

Tablo 41. 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programının Öğrencilerin Beklenti ve İhtiyaçlarını Ne Ölçüde Karşılıdığını Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğrencilerin Beklentilerini ve İhtiyaçlarını Karşılama	Beklentiler	Karşılıyor	14
		Kısmen karşılıyor	11
		Karşılamıyor	5
	İhtiyaçlar	Karşılıyor	15
		Kısmen karşılıyor	10
		Karşılamıyor	5

Tablo 41 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu ‘beklentiler’ ve ‘ihtiyaçlar’ kategorileri elde edilmiştir. Beklentiler kategorisine yönelik olarak karşılıyor (f=14), kısmen karşılıyor (f=11) ve karşılamıyor (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö13: “Genel olarak karşıladığımı düşünüyorum. Büyük ölçüde karşılıyor. Yeterli düzeyde.”

Ö16: “Kendi gözlemlerime göre diyebilirim. Öğrencilerin hepsinin beklentilerini bilmek çok zor ama genel anlamda karşıladığını düşünmekteyim.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö22: “Herkes için karşılıyor diye kesin olarak diyemem kısmen karşılıyor. Her öğrencinin tek tek beklentilerini veya ihtiyaçlarını bilmemiz de lazım.”

Ö29: “Her öğrenci için aynı şey söylenemez kısmi anlamda karşılıyor. Şöyle bir durum var açıkçası öğrenci ve velilerin pek de bir beklentisi yok.”

“Karşılamıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö26: “Bence karşılayamıyor. Yaptığımız sınavlarla bunu ölçmeye ve anlamaya çalışıyoruz.”

Ö20: “Bence karşılamıyor. 5. ünite öğrencilerimin kafasının karışmasına neden oluyor. Olumsuz etki yapabiliyor.”

İhtiyaçlar kategorisine yönelik olarak karşılıyor (f=15), kısmen karşılıyor (f=10) ve karşılamıyor (f=5) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “Karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö15: “Öğrencinin ihtiyaçlarını karşıladığını düşünüyorum.”

Ö12: “Büyük ölçüde karşıladığını düşünüyorum. Genel olarak karşılıyor. Kendi öğrencilerim açısından bakarsam böyle.”

“Kısmen karşılıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö28: “Karşılıyor ama her öğrencinin ihtiyacını karşılıyor demek pek de mümkün değil kısmen karşılıyor.”

Ö23: “Çok yeterli olduğunu düşünmüyorum kısmi anlamda yeterli ve karşılıyor bana göre.”

“Karşılamıyor” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Karşıladığını düşünmüyorum. Öğrencilerin çoğunun dikkatini konular çekmiyor ki. Mesela ahiret ve hac konusu çocukların ilgisini çekmiyor.”

Ö27: “Bence karşılamıyor. Kitaptan neredeyse hiç fayda sağlanmıyor. Programı aktarırken farklı kaynaklardan yararlanıyorum.”

Öğretmenlerin yarısı programın öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını karşıladığı, bir kısmının da tam olarak karşılamadığı şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmenler, kendi deneyimlerinden ve gözlemlerinden yola çıkarak bu şekilde cevap vermiştir.

Ürün boyutunu değerlendirebilmek amacıyla 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine son olarak “7. sınıf DKAB dersi öğretim programıyla ilgili önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 42’de yer almaktadır.

Tablo 42. Öğretmenlerin 7. sınıf DKAB Dersi Öğretim Programıyla İlgili Öneriler

Tema	Kategori	Kod	f
Programa Yönelik Öneriler	Öneriler	5. ünite çıkarılmalı	25
		Öğrenci seviyesine uygunluğa daha çok dikkat edilmeli	20
		Kitaplar eğlenceli hale getirilmeli	6
		Kavramlar, terimler daha anlaşılır olmalı	5
		1. ünite bazı konular çıkarılmalı	5
		Kitaplarda bol etkinlik olmalı	4
		Uygulamaya yönelik etkinlikler ve projeler olmalı	4
		Kitaplarda anlatım dili hikayeleştirilmiş şekilde olmalı	1
		Toplumsal ya da güncel sorunlara dikkat çekilmeli	1
		Ünite sonlarında daha fazla soru olmalı	1

Tablo 42 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin analizi sonucu “öneriler” kategorisi elde edilmiştir. Elde edilen öneriler kategorisine yönelik olarak 5. ünite çıkarılmalı (f=25), öğrenci seviyesine uygunluğa daha çok dikkat edilmeli (f=20), kitaplar eğlenceli hale getirilmeli (f=6), kavramlar, terimler daha anlaşılır olmalı (f=5), 1. ünite bazı konular çıkarılmalı (f=5), kitaplarda bol etkinlik olmalı (f=4), uygulamaya yönelik etkinlikler ve projeler olmalı (f=4), kitaplarda anlatım dili hikayeleştirilmiş şekilde olmalı (f=1), toplumsal ya da güncel sorunlara dikkat çekilmeli (f=1) ve ünite sonlarında daha fazla soru olmalı (f=1) şeklinde görüşler elde edilmiştir. “5. ünite çıkarılmalı” şeklinde cevap veren öğretmenlerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

Ö26: “Bu program için 5. ünite tamamen gereksiz diyebilirim yani gereksiz derken öğrenilmesin, bilinmesin anlamında gereksiz demiyorum 7. sınıf öğretim programında yer alıyor olması gereksiz çünkü bu ünite yer alan konular öğrencilerimizin ilgisini veya dikkatini çekmiyor çocukların ilgisini çekmeyince de ben de anlatırken zorlanabiliyorum öğrenci meraklı istekli değil. Bu ünitenin konuları çocukların özelliklerine hiç uygun değil. Bu konular daha sonraki yıllarda öğrencilere verilebilir.”

Ö21: “Ben programdan 5. ünitenin yer almaması, çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu ünite öğrencilerimin seviyesine hiç uygun değil. Bu programda bu ünite bulunmamalı lise seviyesine bile uygun olmadığını düşünmekteyim.”

“Öğrenci seviyesine uygunluğa daha çok dikkat edilmeli” şeklinde cevap veren öğretmenlerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

Ö24: “1. ünitedeki bazı konular öğrencinin seviyesine uygun değil örneğin melekleri veya ahiret hayatını anlatırken bazen güçlük yaşıyorum. Bu konular ya çıkarılmalı ya da kitaptaki anlatım tarzı farklılaşmalı diye düşünüyorum. Bir de kurban konusunda kurban tıglama duası var mesela bu konu programda olmayabilir. Öğrencilerin seviyesine uygun olmalı.”

Ö11: “Bazı konuların öğrenci seviyesine uygun olmadığını düşünüyorum. Mesela ahiretle ilgili konular veya 5. ünitedeki konular gibi. Bu yüzden konular belirlenirken öğrenci seviyesine uygunluğa dikkat edilmeli diye düşünüyorum.”

“Kitaplar eğlenceli hale getirilmeli” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö14: “Ders kitabı bana sade geliyor ki öğrencinin ilgisini de çekmiyor ders kitabımız eğlenceli hale getirilse iyi olacağını düşünüyorum. Eğlenceli görseller bulunabilir mesela.”

Ö16: “Ders kitabına yönelik bir şeyler yapılabilir. Çocukların yaşlarına uygun olarak tabii amacın da dışına çıkmadan ders kitabı eğlenceli bir şekil almalı.”

Ö20: “Ders kitaplarında etkinlik sayıları az. Konunun pekişmesi ve öğrenciyi aktif tutabilmek için etkinlikler önemli. Daha fazla etkinlik olmalı.”

Ö26: “Toplumsal ve güncel sorunlara ya da olaylara programda yer verilmeli. Güncel dini meseleler adıyla bir ünite olabilir. Örneğin; sosyal medya-din ilişkisi, helaller-haramlar gibi konular öğrencilerin seviyesine göre programa eklenmeli.”

Ö12: “Bazı konular yani içeriğin bir kısmı öğrenci seviyesine uygun değil programda buna dikkat edilmeli bence. Sınıf düzeyine göre ağır konular var. Mesela İslam Düşüncesinde Yorumlar ünitesindeki konular. Ben işlerken zorlanmasam bile öğrenciler, bazen anlamakta zorlanıyor dinlemek için dinliyorlar sanki.”

Ö14: “Uygulamaya yönelik bir şeyler olmalı etkinlikler ve projeler mesela.”

Ö29: “Ünite sonlarında değerlendirme soruları oluyor ya o sorular, olsun diye yani bulunsun diye ünite sonlarına konulmuş sanki. Daha fazla soru olsa daha çok yer verilse bu çok yerinde olacaktır. Bu çocuklar yedinci sınıf olduğu için soru sayısının artması LGS’ye hazırlık gibi de olur. Bu düşüncedeyim. Soru sayılarının artırılması görüşündeyim ben.”

“Kavramlar ve terimler daha anlaşılır olmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö18: “Kavramlar çok soyut kalıyor öğrenciler, anlama ve algılama konusunda zorlanıyorlar. Örneğin 5. ünitadaki kavramlar öğrencilere yabancı geliyor. Kitapta yer alan kavramlar ve terimler öğrencilerimizin seviyelerine anlama kapasitelerine göre olsa çok iyi olacak.”

Ö19: “Kavram yelpazesi az ve soyut kalıyor sanki daha fazla kavram yer almalı hatta kavramlar için açıklayıcı bir kitapçık oluşturulabilir.”

“1. ünite bazı konular çıkarılmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö30: “1. ünite yer alan bazı konular açıkçası programdan çıkarılmalı biz anlatırken güçlük çekebiliyoruz öğrenciler de anlamakta güçlük çekebiliyor.”

“Kitaplarda bol etkinlik olmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö2: “ Kitaplar daha cazip hale gelse keşke mesela kitaplarda etkinlikler artırılmalı bol etkinlik yer almalı diye düşünüyorum.”

“Uygulamaya yönelik etkinlikler ve projeler olmalı” şeklinde cevap veren bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “ Öğrenciyi aktif kılacak etkinlikler yapılmalı uygulamaya yönelik etkinlikler ve projeler olmalı. Projeler işe yarar olmalı.”

“Kitaplarda anlatım dili hikayeleştirilmiş” şekilde olmalı şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü şu şekildedir:

Ö10: “Dersimizde kullandığımız kitapta anlatım dili daha içten samimi olmalı bence düz bir anlatım tarzından ziyade hikayeleştirilmiş bir dil olabilir. Kitapta anlatım dili hikayeleştirilmelidir. Mesela çocukların yaşındaki birisi anlatıyormuş gibi samimi bir dil, yaklaşım olabilir. Kitabın anlatım dili açısından önerim bu olabilir benim.”

“Toplumsal ya da güncel sorunlara dikkat çekilmeli” şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü şu şekildedir:

Ö8: “Günümüzdeki toplumsal ya da güncel olan sorunlara dikkat çekilmeli mutlaka yer verilmeli bence. Yaşlarına uygun olarak tabii bu yapılmalı.”

“Ünite sonlarında daha fazla soru olmalı” şeklinde cevap veren öğretmenin görüşü şu şekildedir:

Ö9: “ Sonuçta bu öğrenciler 8.sınıf olacak şimdiden böyle sorulara alışmalılar. Kitapta her ünitenin sonunda sorular oluyor ama bunların sayısı bence yeterli değil. Ünite sonlarında daha fazla soru olmalı. Benim önerim bu olabilir.”

Öğretmenlerin, çeşitli önerilerde bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öneri olarak belirttiği iki husus vardır. Bu iki husus programın içeriği ile ilgilidir. Önerilere bakıldığında, öğretmenlerin tamamına yakını 5. ünitenin (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) öğretim programı içerisinde yer almamasını ve çıkarılmasını öneri olarak belirtmiştir. Öğretmenlerin önerilerinin birçoğu daha önce çeşitli sorulara dair belirttikleri görüşler arasında da yer almaktadır. Öğretmenler, program içeriğine yönelik öneriler haricinde ders kitabına yönelik de çeşitli önerilerde bulunmuştur.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Stufflebeam’ın CIPP değerlendirme modeline göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelendiği çalışmanın bu kısmında araştırmanın her bir alt problemi için elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Ayrıca veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ile literatür karşılaştırılarak tartışılmıştır. Literatür incelendiğinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programını değerlendirmeye yönelik yapılan çalışma sayısının çok az olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple, 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik olmayan daha önce uygulanmakta olan öğretim programlarına yönelik çalışmalara da yer verilmiştir.

Bu bölümde Afyonkarahisar ilinde görev yapan otuz Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeniyle yapılan görüşmeler ışığında ortaya çıkan sonuçlar Stufflebeam’ın modelinin dört boyutu olan Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün boyutları altında sunulmaktadır. Ayrıca, elde edilen sonuçların literatür ile karşılaştırılması yapılmış olup araştırmacı ve uygulayıcılar için çeşitli önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmanın birinci alt problemi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının bağlam boyutunu değerlendirmeye yöneliktir. Bu boyuta ilişkin sonuçlara ulaşılmasında doküman analizinin bağlam boyutundan (birinci alt probleminden) elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Öğretmenlere yöneltilen ‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programında benimsenen felsefe hakkında görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının felsefi dayanaklar bakımından uygun şekilde tasarlandığı fakat bu tasarımın uygulamaya geçirilemediği sonucuna varılmıştır. MEB tarafından yayınlanan kılavuz incelendiğinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. sınıflar) Öğretim Programı’nın geliştirilmesinde; yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, beceri temelli öğrenme gibi yaklaşımların dikkate alındığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra İslam dini ve diğer dinleri betimleyici yaklaşımla öğretime konu edilmesi amaçlamıştır. İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumlar, bilimsel bir metotla ve mezhepler üstü bir

yaklaşım ile ele alınmıştır. Yaşayan diğer dinler ise bilimsel bir metotla, dinler açılımlı ve olgusal bir yaklaşımla öğretime konu edilmiştir şeklinde belirtilmiştir.

Öğretmenlerin öğretim programında benimsenen eğitim felsefesine yönelik görüşleri, ilgili programın uygulamadaki etkililiği bakımından son derece önemlidir. Çünkü öğretim programının biçimlenmesinde asıl belirleyicilerin başında felsefe gelmektedir (Kumral, 2015). Felsefenin öğretmenler açısından düşünme ve yapma arasında bağ kurulmasını gerçekleştirmede önemli bir işlevi vardır (Durkheim, 2002, akt. Aksoy ve Gözütok, 2017).

Akkaya (2023) tarafından Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı CIPP değerlendirme modeliyle değerlendirilmiş öğretmenlerin bir kısmının programda benimsenen felsefenin yaşanan çağa uygun olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Medeni (2022) tarafından yapılan çalışmada 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı CIPP değerlendirme modeline göre değerlendirilmiş öğretmenlerin çoğunun benimsenen felsefeyi kısmen günümüze uygun bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının öğrenci özelliklerine uygunluğu konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının amaçlarının öğrenci özelliklerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beykoz’un (2024) Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin %14’ünün hiç uygun olmadığı, %50.2’sinin uygun olmadığı ve %2.6’sının kararsız olduğu görüşünde olduğu tespit edilmiştir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının güncel gelişmelere uygunluğu konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının amaçlarının güncel gelişmelere uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum öğretim programı amaçlarının güncel gelişmelere uygun olduğunu göstermektedir.

Çeliktaş ve Sönmez (2021), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin %29.3’ünün programın amaçlarının güncel gelişmelere uygun olduğu yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde programın amaçlarının öğrenci ihtiyaçlarını karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Beykoz (2024), Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin %4.7’sinin hiç karşılamadığı, %36.6’sının karşılamadığı görüşünde olduğu tespit edilmiştir. Dinçer ve Saracaloğlu (2017), yaptığı 7. sınıf İngilizce dersi öğretim programının CIPP değerlendirme modeline göre değerlendirildiği çalışmada amaçlara göre öğrenci ihtiyaçlarını karşılama durumunun değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bir öğretim programında, mevcut ihtiyaçların yanında bireyin ve toplumun geleceğe yönelik ihtiyaçlarının da gözetilmiş olması gerekmektedir. Toplum değişirken programların değişmemiş olması, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmesine sebep olur (Serçek, 2014). Öğretim programının amaçlarının öğrenci ihtiyaçlarını karşıladığı sonucu, programın geliştirilme süresinde ihtiyaç analizinin isabetli bir şekilde yapıldığını göstermektedir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının, öğretmenlerin ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alması konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim programının öğretmen ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almayı hedeflese de gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Aykaç’ın (2007), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin bir kısmının bireysel farklılıklara dikkat edilmediği görüşünde olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin bilişsel seviyeleri, öğrenme hızları, öğrenme stilleri, ön bilgileri ve zekâ türleri farklıdır. Bu nedenle öğretim programlarının bu farklılıklar gözetilerek hazırlanması gerekmektedir. MEB 2018 DKAB öğretim programında “salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan” bir program hazırlanmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Öğretimde bireysel farklılıklar dikkate alınarak yapılan her eylem daha etkili neticeler ortaya çıkaracaktır.

‘Bireyin tüm yönleriyle gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) sağlaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde, 7. sınıf DKAB Öğretim Programının bireyin tüm yönleriyle gelişimini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencinin duygu, düşünce, inanç

ve ahlak dünyasını olumlu yönde geliştiren öğrenme din eğitimi ve öğretiminin temel becerisi olduğu unutulmamalıdır (Polat, 2015).

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının bilimsel, toplumsal ve ekonomik gerçeklikle çelişmeyecek bir şekilde uygulanabilirliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim programının bilimsel, toplumsal ve ekonomik gerçeklikle çelişmeyecek bir şekilde uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaymakcan’ın (2009), yaptığı çalışmada öğretmenlerin % 80,9’u DKAB dersinin öğretmen ve öğrenciye göre değişmeyen dinî esaslara dayanmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Dini bilginin kutsala referansı nedeniyle diğer bilgi türlerinden farklı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle programın bilimsel gerçeklikle çelişme durumu genel anlamda düşünülmüştür.

‘Türkiye’nin her bölge ve okulunda uygulanabilirliğine dair görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde, programın ülkenin her bölge ve okulunda uygulanabilir nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aykaç (2007), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin bir kısmının bölgesel farklılıklara dikkat edilmediği görüşünde olduğu tespit edilmiştir. Öğrenme-öğretme ortamlarının yapay olmadan, gerçek yaşamla bağlantılı ve öğrencilerin yaşamla bağ kurabildiği şekilde oluşturulması gerekmektedir (Gökalep, 2019).

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilme süresi hakkındaki görüşleriniz nedir?’ sorusuna yönelik belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde 7. sınıf DKAB Öğretim Programının uygulama süresinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tespit sonucunda, öğretim programının geliştirilme aşamasında, kazanımlara ulaşabilme hedefiyle belirlenmiş olan sürenin yeterli şekilde belirlendiği düşünülebilir.

Alanyazın incelendiğinde Çınar (2019), DKAB dersi öğretmenlerine yönelik yaptığı araştırma neticesinde öğretmenlerin, yüzde %75,4’ünün ders saatinin yetersiz olduğunu ve amaçlara ulaşamamasının en önemli nedeninin süre yetersizliği olduğunu belirttiklerini tespit etmiştir. Başka bir çalışmada ise öğretmenlerin %57,8’inin DKAB ders saatlerini yeterli bulduğu, %42,2’sinin ise yeterli bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Zengin ve Hendek, 2022).

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre geliştirilen 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının uygulanabilme süresi değişmemiş olup 72 saat olarak aynı kalmıştır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilmesi için okullardaki fiziksel koşullar (oturma düzeni, sınıf mevcudu vb.) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde

Aykaç (2007), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin oturma düzeninin genel olarak sıra düzeni şeklinde olduğunu ve bu düzenin öğretmen-öğrenci arasındaki etkili iletişime engel teşkil edeceğini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersi yapısı gereği Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile benzenmektedir.

Ridling (1994), öğrencilerin oturma düzenlerinin öğretmen davranışına etkisini araştırmış ve U oturma düzeninin geleneksel sıra oturma düzenine göre öğretmenlerin sözel davranışlarını daha fazla etkilediğini belirtmiştir. U düzenini kullanan öğretmenlerin öğrencilerini derslere daha aktif biçimde kattıklarını ve kendilerinin de aktif şekilde öğretim sürecinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Oturma düzeni, programın içeriğine ve öğretmene göre değişiklik gösterebilir. Karaçelik’in (2016: 1) belirttiği gibi “oturma düzeni, öğretmenin sınıfında hangi dersi ne şekilde işleyeceğine göre sürekli değişir ya da değişmelidir.”

Sınıf mevcudu konusunda ise Bulgular incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakınının sınıfın kalabalık olmaması ve mevcudun fazla olmaması konusunda görüş belirtmiş olmaları önemli bir husustur. Bu neticede programın, kalabalık sınıflarda uygulanmasının zor olduğu ve bu konuda programın gözden geçirilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca programda, ortalama sınıf mevcuduna dair bir bilgi verilmemiş olup sınıf mevcudu konusunda problem yaşanması durumunda ne yapılması gerektiğine yönelik fikir verilmemiş ve alternatifler sunulmamıştır. Bu durum, programın geliştirilmesi esnasında sınıf mevcudu değişkeninin ya da fiziki şartların göz önünde bulundurulmadığı şeklinde bir fikir oluşturmaktadır. Unutulmamalıdır ki sınıf mevcudu değişkeni tek başına bile dersin verimine etki etmektedir (Çınar vd., 2004). Ayrıca yapılandırmacı anlayış doğrultusunda geliştirilmiş olan öğretim programlarının uygulanması esnasında kalabalık sınıflar çeşitli sorunlara sebep olmaktadır (Öztürk, 2009; Yaman, 2009). Alan yazına bakıldığında Zengin (2010), Din Kültürü ve Ahlak

Bilgisi öğretim programına yönelik çalışmasında öğretmenlerin bir kısmı, sınıf mevcudunun kalabalık olmasının programın amaçlarını gerçekleştirmeye engel olduğunu belirtmiştir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?’ sorusuna dair belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde program içeriğinde peygamberlerin hayatlarına ve surelere yer verilmesini programın güçlü yönleridir. Programda 5. ünitenin (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) yer alıyor olması ise zayıf yönü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2018 7. sınıf DKAB dersi öğretim programından önceki programlara bakıldığında 1982 ve 1992 yılı 7. sınıf DKAB öğretim programında yer almamıştır. 2000 yılı DKAB öğretim programında 8. sınıf DKAB öğretim programı kapsamında altıncı sırada “Dindeki Anlayış Farklılıkları” adıyla yer almıştır. 2006 yılı DKAB öğretim programında 8. sınıf DKAB öğretim programı kapsamında dördüncü sırada “İslam Düşüncesinde Yorumlar” adıyla yer almıştır. 2010 yılı DKAB öğretim programına bakıldığında ise 7. sınıf DKAB öğretim programı kapsamında dördüncü sırada “İslam Düşüncesinde Yorumlar” adıyla yer almıştır.

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre geliştirilen 2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ise peygamberlerin hayatlarına yer verilmemiştir. Ayrıca öğretmenlerin programın zayıf yönü olarak belirttikleri ve 2018 DKAB öğretim programında 5. sırada yer alan İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite 3.sırada yer almaktadır.

Zengin ve Hendek’in (2021), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programına yönelik çalışmasında öğretmenlerin çoğu ‘İslam Düşüncesinde Yorumlar’ adlı 5. ünitenin 7. sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun olmadığı ve programdan çıkarılması gerektiği görüşündedir. Ayrıca Can (2013), bu ünitenin öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını onlar için zorlayıcı olduğunu belirtmiştir.

İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmanın ikinci alt problemi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının girdi boyutunu değerlendirmeye yöneliktir. Bu boyuta ilişkin sonuçlara ulaşılmasında doküman analizinin girdi boyutundan (ikinci alt probleminden) elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir.

‘7. sınıf DKAB dersi üretim programının kazanımları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik olarak elde edilen bulgular incelendiğinde, 7. sınıf DKAB  retim programının kazanımlarının birey-toplum-konu alanı ihtiyaçlarını karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Üretim programları, bu üç unsurun ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmalıdır. Bu ihtiyaçların saptanması program geliştirilmeden önce yapılması gereken önemli bir safhadır. İhtiyaçlar, hedeflerin belirlenmesinde yol göstericidir. Üretim programının, beklenti ve ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanması programın işlevselliğini ve geçerliğini artıracaktır.

Kazanımların tutarlı olması hususunda ise kazanımların kısmi anlamda tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi üretim programında yer alan kazanımlar incelendiğinde bilişsel alandaki kazanım sayısı 23, duyuşsal alandaki kazanım sayısı 3’tür. Psikomotor alanda kazanım bulunmamaktadır.  retmenlerin kısmen tutarlı demesinin nedeni bilişsel ve duyuşsal alandaki kazanım sayılarının dengeli olmayışı ve psikomotor alanda kazanımın yer almamasıdır. Programda yer alan kazanımların, büyük bir kısmının bilişsel alana yönelik olması öğrenciler açısından olumsuz olacaktır. Bu durumda üretmenler, öğrencilerini g d lemeli ve  ğrencilerinin düşünme becerisini işe koşmalıdır. Öğrencilerde olumlu tutum ve davranış değişikliğinin oluşması ve bilgilerin daha kalıcı olması için duyuşsal ve psikomotor kazanım ifadelerine de yer verilmesi gerekmektedir (Kaymakcan vd. 2013).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan  retim Programı Değerlendirme Raporu incelendiğinde benzer sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan bazı  retmenlerin, genel anlamda 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi üretim programını inceleyip kazanımların dağılımına baktıklarında duyuşsal ve psikomotor alanlara yönelik kazanımlara makul düzeyde yer verilmediğini belirtmiş oldukları görülmüştür. Farklı bir araştırmada ise aksi bir sonuca ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına 2006-2007 eğitim-üretim yılında uygulamaya konulmuş olan 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi  retim Programı dahil edilmiştir. Kazanımların tutarlılık durumu incelenmiş olup kazanımların tamamının tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zengin, 2010). Çeliktaş (2024),  alışmasında Orta retim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi  retim Programındaki kazanımların kendi içinde tutarsız olduğunu belirtmiştir.

Kazanımların öğrenci özelliklerine uygun olması hususunda kazanımların öğrenci özelliklerine kısmi anlamda uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zengin (2010), yaptığı çalışmada öğretmenlerin tamamı genel anlamda programın kazanımlarını öğrenci gelişim özellikleri açısından uygun bulmaktadır. Ancak bazı öğretmenler ilk ve son ünitenin kazanımlarını öğrenci özelliklerine uygun bulmamışlardır. Kazanımlar, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu yapılandırmacı anlayışın bir gereğidir (Yeşilyurt, 2011). Öğretmenlerin kazanımlara yönelik bu görüşleri, öğretim programının uygulamadaki etkililiği açısından oldukça önemlidir.

Kazanımların öğrenci davranışına dönük olması hususunda kazanımların, öğrenci davranışına dönük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde genel olarak öğrencileri gözlemleyip çeşitli değerleri kazanabilmelerini göz önünde bulundurarak görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Öğretmenler, psikomotor kazanımların programda yer almadığını belirtmişlerdir bu nedenle öğrenci davranışını öğrencilerinin çeşitli değerlere yönelik hareketlerini ve bakış açısı kazanımlarına göre değerlendirmişlerdir. Zengin (2010), Din kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin bazıları, kazanımlar davranışa dönük olsa bile öğrencilerin davranışsal becerilerini ölçmenin zor olduğunu belirtmişlerdir. Yani öğrencilerin kazanımları bilişsel olarak kazandığı ama davranışa yansıtamadığı düşüncesindedirler. Programın kazanımları; öğrenci davranışına yansiyorsa öğretmenler, yaptıkları işi geliştirerek devam ettirirler eğer kazanımlar öğrencilerin davranışına yansımıyorsa öğretim planlama ve uygulamalarını gözden geçirmelidirler (Diler ve Sevim, 2019).

Kazanımların bir sonraki yıla hazırlıyor olması hususunda 7. sınıf ve 8. sınıf kazanımları incelendiğinde 7. sınıf kazanımlarını kazandırmaya yönelik konu alanlarının 8. sınıfın kazanımlarına yönelik konu alanlarının devamı değil tamamlayıcısı olduğu görülür. Bu nedenle 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımların öğrencileri bir sonraki yıla kısmi anlamda hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kazanımlara yönelik bu tür eksikliklerin olması, programın geliştirilme aşamasında ihtiyaç analizinin tam olarak iyi yapılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla MEB'in, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programını bu açıdan gözden geçirmesinde fayda olacağı söylenebilir.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ‘kazanım’ ifadesi yerine ‘öğrenme çıktısı’ ifadesi kullanılmaktadır. Ayrıca bazı ünitelerin, öğrenme çıktı sayılarının azaldığı görülmektedir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının içeriği hakkındaki görüşünüz nedir?’ sorusuna yönelik olarak belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı içeriğinin programın hedeflerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca içeriğin öğrenci seviyesine kısmen uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşılmasının nedeni öğretmenlerin bazı ünitelerin içeriğini öğrencilerin seviyelerine uygun bulmamasıdır. Özellikle 5. ünitenin içeriği öğretmenlerin çoğu tarafından öğrencilere uygun görülmemektedir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan Öğretim Programları Değerlendirme Raporu incelendiğinde öğretmenlerin, 5. ünitenin (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) içeriğini öğrenci seviyesine uygun bulmadıkları görülmüştür. MEB’in özellikle 5. ünitenin içeriğinde yer alan konuları gözden geçirmesinde fayda olacağı söylenebilir.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında bahsedilen ünitenin 3. sırada yer aldığı görülmektedir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı kazanımlarının, ortaokul kademesi genel amaçları ile uyumuna dair görüşünüz nedir?’ sorusuna yönelik olarak belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde kazanımların, ortaokul kademesi genel amaçlarıyla uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

‘Kazanımların, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ile uyumu hakkındaki görüşünüz nedir?’ sorusuna yönelik olarak belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde kazanımların, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat programda yer alan kazanımların neredeyse tamamının bilişsel alanda olduğu davranışsal alanda kazanımın yer almadığı dikkat çekmektedir. Bu durum “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” temel alınarak hazırlanmış olan öğretim programının amaçları arasındaki “beceri ve yetkinlik” anlayışıyla da uyum sağlamamaktadır. Bu durum da Ortaokul DKAB Öğretim Programı adına bir eksikliktir. Benzer olarak Çelikaş (2024), Ortaöğretim DKAB Öğretim Programında yer alan kazanımları incelemiş olup kazanımların bu yönüne dikkat çekmiştir.

‘7. sınıf DKAB dersi içeriğinin; programın amaç ve hedefleri ile uyumu konusundaki görüşünüz nedir?’ sorusuna yönelik olarak belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde içeriğin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı amaçlarıyla uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zengin ve Hendek (2021), Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programına yönelik yaptıkları çalışmada öğretmenlerin çoğunun 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içeriğini öğretim programının temel felsefesi ve amaçlarına uygun buldukları görülmüştür.

‘Kendinizi programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olma bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?’ sorusuna yönelik olarak elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin kendilerini programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak Zengin (2013) tarafından, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin mesleki açıdan kendini geliştirme konusunda sürekli çaba gösterme durumları incelenmiş ve öğretmenlerin bu konuda kendilerini oldukça yeterli hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programını uygulamak için size sunulmuş olan kaynaklar/materyaller (ders kitabı) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik olarak elde edilen bulgular incelendiğinde, kaynakların/materyallerin, öğretim programının amacına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer araştırma sorularından biri olan ‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?’ sorusuna dair bulgular incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun programın zayıf yönlerine dair görüş belirtirken ders kitabına yönelik eksik veya olumsuz gördüğü yönleri belirttikleri tespit edilmiştir. Bu durum, ders kitabının programın amaçlarını gerçekleştirme konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu, programın uygulanabilirliği açısından eksikliklerdir.

Ders kitabı, öğrencilerin derse karşı tutumlarında çok etkilidir. Kaya’nın (2001) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin ders kitabını beğenmesi ile derse karşı tutum arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Zengin’in (2013) araştırmasında da aynı sonuca ulaşılmıştır.

Çakan ve Karateke (2021), Ortaokulda okutulan 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının değerlendirmiş ve ders kitabında yer alan etkinliklerin, yeterli ve öğrencilere göre olduğunu fakat değerlendirme sorularının çeşitli yönlerden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programını uygulayan öğretmenler, ders kitabının içeriğinin öğrenci seviyesine göre

hazırlanmadığı, bazı konularda gereksiz bilgilerin bulunduğu ve ayrıca kitaplardaki değerlendirme sorularının gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği noktasında görüş belirtmişlerdir. Ceylan ve Şimşek'in (2023), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ders kitabına yönelik etkinlik ve görsellerin az olduğu, öğrencilerin seviyesine uygun olmayan sözcük ve konuların bulunduğu, kitabın ilgi çekici olmadığı yönünde görüş belirttiği görülmüştür. Ayrıca Kaymakcan (2019), tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin çoğunun ders kitaplarını görsel açıdan yeterli bulmadığı görüşünde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve alan yazındaki çalışmaların incelenmesi doğrultusunda ders kitabının gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

'7. sınıf DKAB dersi öğretim programında yer alan kavramlar ve terimlerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu konusundaki görüşünüz nedir?' sorusuna yönelik olarak belirtilen görüşler neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde özellikle 5. ünite (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) yer alan itikat, fıkıh, mezhep, tasavvuf, ayin, erkân gibi anahtar kavram ve terimlerin, öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 7. sınıf öğrencileri, ilk ergenlik dönemindeki öğrencilerdir ve söz konusu kavramlar duyuşsal düzeylerine de uygun olarak görülmemektedir. Zengin ve Hendek (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin, öğrencilerinin 'Melek ve Ahiret İnancı' adlı üniteye yer alan kavram ve terimlere ilgi duydukları ama İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı üniteye yer alan bazı kavramların öğrencileri zorladığı görüşünde olduğu görülmüştür. Öğretim programında yer alan kavram ve terimlerin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kavramlar, öğretim programında ünitelere göre tablo halinde verilmeli ayrıca her ünitenin açıklamalar kısmında da o üniteyle ilgili olan kavramlar hatırlatılmalıdır. Öğretmenler için de, kavram ve terimleri öğretme aşamasında nasıl bir yol takip edebileceği hakkında da açıklamaların yer almasında fayda olacaktır.

ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının süreç boyutunu değerlendirmeye yöneliktir. Bu boyuta ilişkin sonuçlara ulaşılmasında doküman analizinin süreç boyutundan (üçüncü alt probleminden) elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir.

‘7. sınıf DKAB dersinde kullanılması gereken strateji, yöntem ve teknikler nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 7. sınıf DKAB öğretmenlerinin çoğunun sunuş yoluyla öğretim stratejisini kullanılması gereken öğretim stratejisi olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Burada dikkat çeken husus hiçbir öğretmenin araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisini görüş olarak belirtmemiş olmasıdır. Bu durum, öğretim programının içeriğinden kaynaklı olarak düşünülebilir ama benimsenen felsefenin uygulama esnasında yansıtılabilmesi açısından bir eksikliklerdir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde bilgileri, öğrenciler öğrenirken zihinsel süreçler yaşamalıdır. Böylelikle öğretim programının genel amaçlarına daha kolay ulaşılabilecektir. Ayrıca öğrenciler bu zihinsel süreçler sayesinde daha bilinçli bir inanca sahip olabilir (Eğri, 2003).

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında her bir öğrenme çıktısına uygun olarak kullanılabilecek yöntem ve stratejilere yönelik öğretmenlere yol gösterecek ve programın uygulanmasını kolaylaştıracak bazı ipuçları verilmiştir.

Kullanılması gereken yöntemler hakkındaki görüşler doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde .. Yapılandırmacı anlayışa yönelik olarak daha farklı ve fazla yöntem kullanılabilir. Yöntem çeşitliliği, din öğretiminin hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli etkenlerden biridir (Akyürek, 2009: 124).

‘7. sınıf DKAB dersinde hangi strateji, yöntem ve teknikleri tercih edersiniz?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakınının sunuş yoluyla öğretim stratejisini tercih ettiği tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin en çok tercih ettikleri yöntemlere dair bulgular incelendiğinde çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin en çok tercih ettikleri yöntemlerin daha çok geleneksel öğretim yöntemleri olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde Baltacı ve Aydın’ın (2019), 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik tutumlarını araştırdığı çalışmada da öğretmenlerin çoğunluğunun anlatım ve soru-cevap yöntemini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Zengin ve Hendek (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenlere en çok hangi konuda hizmet içi eğitim yapılması gerektiği sorulmuş olup

öğretmenlerin %40,6'sı “öğretim yöntem ve teknikleri” konusunda hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği görüşündedir. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin DKAB dersine karşı ilgi duymamalarının sebebinin derslerde kullanılan yöntem ve teknikleri beğenmemeleri olduğunu düşünmektedir.

Strateji olarak öğretmenlerin tamamına yakınının sunuş yolunu, yöntem olarak da anlatım ve soru-cevap yöntemlerini tercih etmeleri dikkat çekicidir. Bu durum, okul şartlarından, programın yapısından veya öğretmenlerin diğer strateji ve yöntemleri kullanma konusunda yeterli olmamalarından dolayı olabilir. Özden (2003), öğretmenlerin yetişme tarzlarından dolayı geleneksel yaklaşımlardan ve yöntemlerden yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesinde bazı sorunlar yaşadığı fikrindedir. Aynı şekilde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adayları, kendileri öğretmenlik mesleğine başladığı zaman çok fazla strateji, yöntem ve teknik öğrenmiş olsalar da sunuş yoluyla öğretim stratejisini ve düz anlatım yöntemini sıklıkla kullanmaktadır (Diler ve Sevim, 2019).

Farklı yöntemlerin kullanılması dersi monoton olmaktan uzaklaştırır. Örneğin anlatım yöntemi, öğretmenler tarafından sosyal derslerde çok fazla kullanılan yöntemlerden biridir. Fakat dersin tamamında anlatım yöntemini kullanmak eğitim açısından olumsuz neticeler ortaya çıkarır (Demir, 2015). Conroy vd. (2013), 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin din öğretimi yaparken çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemlerini tercih etmesi, günümüzün teknoloji destekli bilgi aktarımına yanıt vermekten uzaktır. Çağdaş yöntemlerin tercih edildiği bir din öğretimi ise öğrencinin ve toplumun ihtiyaçlarına daha iyi bir şekilde yanıt verebileceği görüşündedir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulursa öğretmenlerin; öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleriyle ilgili çeşitli hizmet içi eğitim almaları gerektiği düşünülmektedir.

‘7. sınıf DKAB dersinde ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun etkinlik olarak araştırma etkinliğini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunun etkinlik olarak araştırma etkinliğini belirtmeleri fakat strateji olarak araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisini hiç belirtmemiş olmamaları dikkat çekicidir. Zengin ve Hendek'in (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenler, ahlak ve değerlerin etkinliklerle öğretilmesi

gerektiğini öğretim esnasında hikaye, kıssa ve şiir gibi unsurların tercih edilebileceğini belirtmişlerdir. 7. sınıf DKAB öğretim programına bakıldığında öğretmenlerin derslerinde ne tür etkinlikler yapabilecekleri konusunda atıflarda bulunulmamıştır. Programın bu konuda öğretmene rehber olması öğrenme-öğretme sürecinin verimli olması açısından faydalı olabilir. Ayrıca öğretmenler, derslerde öğretim programında benimsenmiş olan yapılandırmacı anlayışa uygun etkinlikler tercih etmelidir.

‘7. sınıf DKAB dersinde öğretim programı uygulama süreci nasıl olmalıdır?’

- Kazanımlar nasıl işlenmelidir?
- Ünite sonunda yer alan sure ve dualar nasıl işlenmelidir?
- İbadetlerin öğretimi nasıl olmalıdır?’ sorularına yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde kazanımların, sure-duaların ve ibadetlerin öğretimine dair farklı bulgular ortaya çıkması nedeniyle farklı açıdan sonuçlar elde edilmiştir.

Kazanımların işlenmesine dair öğretmen görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde kazanımların işlenmesinde öğrencinin merkezde olması, bol etkinlik ve ödevlendirmelerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sure ve dua öğretimine dair öğretmen görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde sesli materyallerin kullanılması, fazla sayıda dinletilmesi ve anlamına dikkat çekilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Güneş ve Altun’un (2019), çalışmasında öğretmenlerin çoğu, öğrencilere Kur’an-ı Kerim’i yüzünden okuturken, dua ve sureleri öğretirken görsel ve işitsel materyallerden yararlandıklarını, sınıflarında bulunan etkileşimli tahtayı kullanıp dersin daha verimli olması için çabaladıklarını belirtmişlerdir.

İbadetlerin öğretimine dair görüşler incelendiğinde sesli ve görsel materyallerin kullanılması, sınıf ortamında uygulama, öğretmen uygulaması, bütün öğrencilere uygulama yaptırma şeklinde aynı doğrultuda görüşler elde edildiği görülmüştür. Zengin ve Hendek (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenlerden bazıları ibadetlerin öğretiminde uygulama yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. DKAB öğretim programında temel yaklaşım olarak ibadetlerin uygulamalı öğretilmesini öngörmediği bilinmektedir. İbadetlerin öğretiminde öğrencilerin; ibadet yerlerini, yapılan ibadetleri görmeleri ve yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmalıdır (Çınar, 2015).

‘7. sınıf DKAB dersinin uygulama sürecinden ne derece memnunsunuz?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde Öğretmenlerin belirttiği unsurlar açısından programın gözden geçirilmesinde fayda olacaktır.

‘7. sınıf KAB dersinin uygulama aşamasında ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde karşılaşılan zorluklar farklı açılardan ele alınmıştır. Öğrencilerden kaynaklı zorlukların, programdan kaynaklı olmadığı tespit edilmiştir. Öğretim programının içeriğinden ve materyal kullanımı eksikliğinden kaynaklanan zorluklara bakıldığında bazı ünitelerin içeriklerinin soyut veya yoğun olarak görülmesinden dolayıdır. Zengin ve Hendek (2021), yaptıkları çalışmada İslam düşüncesindeki yorumlar, inanç ve ahlak-değer konularının öğretiminde zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Can’ın (2013), yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin yarısı içeriğin öğrenciye aktarılmasında sorunlar yaşamakta olduklarını belirtmişler ve mezhepler konusunu anlatırken güçlük çektiklerini vurgulamışlardır. Öğretim materyali kullanımı eksikliğinden kaynaklı zorluklar, ders kitabındaki bazı eksiklikler ve çeşitli ders materyali eksikliğinden kaynaklıdır. Ceylan ve Şimşek’in (2023), yaptıkları çalışmada bazı öğretmenler kazanımlara uygun video/ film bulamadıkları için bu materyalleri kullanamadıklarını ve akıllı tahtayla ilgili sorunlar yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Fiziksel koşullardan kaynaklı zorluk ise kalabalık sınıfların olmasıdır. Ceylan ve Şimşek’in (2023), yaptıkları çalışmada bazı öğretmenler, öğrenci sayısı fazla olduğu için materyal kullanırken zorlandıklarını ve bu nedenle bütün öğrencilerin derste aktif olamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin uygulama sürecine ve uygulama aşamasında karşılaştıkları zorluklara dair görüşleri aynı doğrultudadır. Programdaki bazı ünitelerin içeriklerinin ve ders kitabının gözden geçirilmesinde fayda vardır.

DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmanın dördüncü alt problemi 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının ürün boyutunu değerlendirmeye yöneliktir. Bu boyuta ilişkin sonuçlara ulaşılmasında doküman analizinin ürün boyutundan (dördüncü alt probleminden) elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının değerlendirme türleri (formatif-summatif değerlendirme) ve ölçme araçlarının (sınav, ödev, proje) etkililiği hakkında

görüşünüz nedir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının değerlendirme türleri ve ölçme araçlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazına bakıldığında öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini kullanma durumları incelenmiş olup 7. sınıf DKAB öğretmenlerinin en fazla yararlandığı alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin açık uçlu soru tekniği, sözlü sunum tekniği, kavram haritası tekniği ve proje görevi tekniği olduğu görülmüştür (Yıldız ve Genç, 2016). Ölçme ve değerlendirme sürecinde maksimum çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi gereklidir (MEB, 2018). Öğretmenler, ölçme-değerlendirme sürecinde buna dikkat etmelidir.

7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlama konusunda öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada öğretmenlerden temel beklenti, özgünlüktür (MEB, 2018) şeklinde bir ifadenin yer aldığı görülmektedir. Bu ifadeden ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamadaki ilk unsurun öğretmen olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızda ise görüşler doğrultusunda elde edilen bulgular neticesinde öğretmenlerin tamamına yakınının değerlendirme türlerini ve ölçme araçlarını etkili görmediği tespit edilmiştir. Bu durum, değerlendirme türlerinin ve ölçme araçlarının etkili olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. MEB tarafından öğretmenlere bu konuda eğitim verilmesi yerinde ve faydalı olacaktır.

Öğretim programında, ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkelere yer verilmiş fakat ölçme ve değerlendirme sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmamıştır. Bu durum, program açısından bir eksiklik olup gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ölçme ve değerlendirme sürecinde hangi yöntem ve tekniklerin kullanılabileceği veya ne tür etkinliklerin tercih edilebileceğine dair çeşitli örneklerin programda yer alması gerekmektedir.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ‘ölçme değerlendirme’ ifadesi yerine ‘öğrenme kanıtları’ ifadesi kullanılmaktadır. Ayrıca, her üniteye yönelik ölçme ve değerlendirme sürecinde hangi yöntem ve tekniklerin kullanılabileceği veya ne tür etkinliklerin tercih edilebileceğine dair çeşitli ipuçları bulunmaktadır. Bu durumun, öğretmenlere kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

‘7. sınıf DKAB dersi  ğretim programının öğrencilere kazandırdığı bilgi, beceri ve yetkinlik (anadilde iletişim, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular bilgi, beceri ve yetkinlik şeklinde gruplandırılmıştır. Bilgi kategorisine yönelik bulgular incelendiğinde; programın özellikle peygamberlerin hayatına dair öğrencilere bilgi kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programının ünite içeriklerine bakıldığında 1. Ünitede Hz. İsa’nın, 2. Ünitede Hz. İsmail’in, 3. Ünitede Hz. Salih’in hayatına dair bilgiler yer almaktadır. 4.  nite ise tamamen Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgilidir.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi  ğretim Programında ise peygamberlerin hayatına dair bilgiler yer almamaktadır.

Beceri kategorisine yönelik olarak bulgular incelendiğinde programın, öğrencilere problem  zme ve eleştirel düşünme becerisi kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programının içeriğine bakıldığında özellikle ‘Melek ve Ahiret İnanıcı’  ntesinin eleştirel düşünme becerisi kazandırmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Yetkinlik kategorisine yönelik bulgular incelendiğinde, programın öğrencilere çeşitli değerleri ve kültürel farkındalık yetkinliği kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programının vizyonuna bakıldığında programın vizyonu şu şekilde belirtilmiştir: Dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevi ve ahlaki değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektedir (MEB, 2018). Elde edilen bulgulara bakıldığında  ğretim programının bu vizyon doğrultusunda yetkinlikler kazandırdığı tespit edilmiştir.

Öğretim programları öğrencileri, yaşamın gerektirdiği bilgi, beceri ve yeteneklerle geliştirmelidir (Gökalp, 2019). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi  ğretim Programının uygulanmasıyla öğrencilerin yaşamları boyunca kullanacakları bilgi ve becerileri kazanmaları hedeflenmektedir (MEB, 2018). Bulgular doğrultusunda  ğretim programının öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi  ğretim Programında ise programın uygulanmasıyla öğrencilere çeşitli beceri ve yetkinliklerin kazandırılması

hedeflenmiştir. Programda her üniteye yönelik olarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceri ve yetkinlikler belirtilip sıralanmıştır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının öğrencilere kazandırdığı tutumlar (olumlu-olumsuz) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının öğrencilere olumlu tutum kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, öğretim programının psikolojik temelinin öğretmenler tarafından sağlam bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Alan yazına bakıldığında, Arıcı (2008), tarafından 536 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin ilköğretim 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine yönelik tutum düzeylerinin, olumlu ve “oldukça” seviyesinde yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sonucu destekler nitelikte bir başka çalışmaya dikkat çekilecek olursa Batar (2010), tarafından yapılan çalışmada olumlu tutumu olan öğrencilerin oranının %80’in üzerinde olduğu görülmüştür. Kozan ve Keyifli’nin (2023), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin bir kısmı, mevcut program kapsamında DKAB dersine yönelik öğrenci tutumlarının, öğrenciye göre farklılık gösterdiğini, bu tutumun öğrencinin çevresindeki kişilerin ve ailesinin din ile olan ilişkisine göre değişebileceğini belirtmişlerdir.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı eğitimin toplumsal işlevlerine ne derece katkı yapmaktadır?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının eğitimin toplumsal işlevlerine farklı açılardan katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Çakmak (2021), çalışmasında DKAB öğretim programında bulunan kazanımların çoğunluğunun dini değer ve sosyal değer kategorisinde yer aldığını bu durumun hem İslam dininde hem de DKAB dersinde toplumsal yapıya verilen önem ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Toplum, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin laboratuvarı olarak kabul edilebilir. Programın içeriğine bakıldığında toplumsal katkı sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Özellikle, ‘Hac ve Kurban’, ‘Ahlaki Davranışlar’ ve ‘İslam Düşüncesinde Yorumlar’ adlı ünitelerin içeriğinde bu görülebilir. Programdaki bu içeriklerin yer almasıyla, öğrencilerin sosyal anlamda topluma uyum sağlamaları ve dini sosyalleşmeleri hedeflenmektedir. Çekin (2013), benzer şekilde programın içeriğinin toplumsal yönüne dikkat çekmiştir özellikle programda yer alan ibadetlere yönelik içeriklerin öğrencilerin sosyalleşmesini hedeflediğini belirtmiştir.

2024 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında ‘Ahlaki Davranışlar’ adlı ünite yer almamaktadır.

Eğitim programları geliştirilirken bazı temeller dikkate alınarak geliştirilir. Bunlardan birisi toplumsal-sosyal temeldir. Bu temel, geliştirilmiş olan programın, toplumun ihtiyaçlarına ve gerçekliklerine uygun bir şekilde tasarlanmasını zorunlu kılar (Akpınar, 2016).

Tüm bu bulgular doğrultusunda öğretim programının toplumsal-sosyal temel dikkate alınarak hazırlanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programının temel becerileri kazandırma konusundaki görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının, daha çok öğrencilere bilişsel alanda çeşitli temel becerileri kazandırmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitimin amacı, bireylere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarla ilgili çeşitli bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılmasıdır (METK, 1973). Bu amaçların gerçekleşmesi için planlı ve programlı olarak uygulanan öğretim faaliyetlerinden faydalanılır. Bu doğrultuda örgün öğretim boyutunda muhtelif derslere yer verilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi de bu derslerden birisidir (Yiğit, 2021). Bunun yanı sıra, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programında becerilere yönelik olarak; bazı temel becerilerin (araştırma ve sorgulama, problem çözme, iletişim kurma vb.) geliştirmeleri amaçlandığı belirtilmiştir (MEB, 2018).

Alan yazın incelendiğinde, programa yönelik bir çalışma olmamakla birlikte Yiğit (2021) yapmış olduğu çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin problem çözme becerisi kazandırma yeterliklerini incelemiş olup öğretmenlerin, öğrencilere problem çözme becerisi kazandırma yeterlik düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karasu (2021) ise, yapmış olduğu çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi vasıtasıyla öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinin, onların doğru bir şekilde akıl ve vahiy arasında ilişki kurabilmelerini ayrıca inanç, ibadet, ahlak konularında tutarlı bir felsefeyi benimsemelerini sağladığını belirtmiştir.

Programdaki kazanımlar incelendiğinde neredeyse tamamının bilişsel alanda beceri kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir. Üç alanda yeterince kazanım bulunmaması kendi içinde tutarsızlık oluşturmaktadır. Bu nedenle duyuşsal ve davranışsal alanda çeşitli beceri ve davranışların öğrenci tarafından kazanılması zor olacaktır (Çeliktaş, 2024).

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı sizin beklenti ve ihtiyaçlarınızı ne ölçüde karşılıyor?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının öğretmenlerin tam olarak beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamadığı ve bu açıdan yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin beklenti ve ihtiyaçlarının tespit edilip programın bu doğrultuda gözden geçirilmesinde fayda olacaktır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programı öğrencilerinizin beklenti ve ihtiyaçlarını ne ölçüde karşılıyor?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde öğretim programının öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, programın hazırlanma aşamasında ihtiyaç analizinin tam olarak yapılamadığını düşündürmektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin öğrenci beklenti ve ihtiyaçlarını karşılama durumunun incelendiği araştırmada öğretmenlerin çoğunun ders içeriğinin öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamadığı görüşünde olduğu tespit edilmiştir (Zengin ve Hendek, 2021). Acuner (1996, s. 54) tarafından Van ili özelinde gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlerin çoğu 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamadığı düşüncesindedir. Menküç’ün (2019, s. 62) çalışmasında da öğretmenlerin çoğunluğu DKAB öğretim programlarının öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı kanısında olduğunu belirtmiştir. Kozan ve Keyifli’nin (2023), yaptıkları çalışmada öğretmenlerden bazıları programın öğrencilerin beklentilerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Öğretim programlarının, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına hitap etmesi onların ders motivasyonlarını da arttıracaktır (Kılavuz & Yılmaz, 2009, s. 125). Bu nedenle öğretim programları, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda hazırlanmalıdır.

‘7. sınıf DKAB dersi öğretim programıyla ilgili önerileriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 5. ünitenin (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) programdan çıkarılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Zengin ve Hendek’in (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenler, 5. ünitenin programdan çıkarılması gerektiği önerisinde bulunmuştur. Ayrıca, özellikle programın içeriğine yönelik öğrenci seviyesine uygunluğa daha fazla dikkat edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Zengin ve Hendek’in (2021), yaptıkları çalışmada öğretmenlerden bazıları, 5. ünitenin içeriğinin öğrenci seviyesine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Bu durumda 2018 yılı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının şuan ki haliyle devam etmesi tartışmalıdır. Öğretim programlarının, sürekli geliştirilmesi gerekmektedir (Aygören, 2016). Gelişmiş olan ülkelerde her on yılda öğretim programları yenilenmekte ve uzmanlar tarafından sürekli geliştirilmektedir (Özdemir, 2009).

2018 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı gözden geçirilmiş olup Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline uygun olarak DKAB dersi öğretim programı geliştirilmiştir fakat bu program 2024-2025 eğitim-öğretim döneminde uygulamaya konmamıştır. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının tekrar gözden geçirilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir.

2018 yılı ortaokul 7. sınıf DKAB öğretim programının CIPP modeline göre ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirildiği bu araştırmada ulaşılan sonuçlara yönelik olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- MEB, görevde bulunan 7. sınıf DKAB öğretmenlerine DKAB öğretim programlarının dayandığı felsefe hakkında daha fazla bilgilendirmek için hizmet-içi eğitim seminerleri düzenlemelidir.
- MEB, etkili ve verimli bir DKAB dersi öğretimi için okullardaki araç-gereç eksikliğini tamamlamalıdır.
- MEB, 7. sınıf DKAB öğretmenlerine ve okul yöneticilerine, program okur-yazarlığı için hizmet-içi eğitim seminerleri düzenlemelidir.
- MEB, mevcut 7. sınıf DKAB dersi öğretim programını içerik açısından, özellikle 5. ünitenin (İslam Düşüncesinde Yorumlar adlı ünite) içeriği gözden geçirmelidir.
- MEB, 7. sınıf DKAB dersi öğretim programına ilişkin olarak yazdırılan ve Bakanlık tarafından dağıtımı yapılan ilgili ders kitabı gözden geçirmelidir.
- MEB ve okul yönetimleri tarafından, 7. sınıf DKAB dersi öğretim programlarının uygulanmasında karşılaşılan zorluklar konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.
- MEB tarafından, öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilecek şekilde bir öğretim programı hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acuner, H. Y. (1996). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Lise I-II-III Müfredatının Öğretmen ve Öğrenciler Açısından Amaç ve Metod Bakımından İncelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkaya, A., & Çalışkan, N. (2023). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını Cıpp Modeline Göre Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13(4), 2039-2056.
- Akpınar, B. (2016). *Eğitimde Program Geliştirme*. Data Yayıncılık.
- Akpınar, B., & Aydın, K. (2007). *Türkiye Ve Bazı Ülkelerin Eğitim Reformlarının Karşılaştırılması*. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 6(1), 82-88.
- Aksoy, E., ve Gözütok, F.D. (2017). *Farklı Öğretmen Eğitimi Programları ve Paradigmalarının Karşılaştırmalı Analizi*. Elementary Education Online, 16 (4), 1672-1688.
- Altaş, N. (2002). *Türkiye’de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları (1980-2001)*. Dinî Araştırmalar, 4 (12), 145-168.
- Altunışık ve ark., (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya Kitabevi.
- Arıcı, İ. (2008). *Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları*. A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi. 13/1. s.161-175.
- Aslan, M., & Uygun, N. (2019). *Okul öncesi eğitim programının Stufflebeam’in bağlam, girdi, süreç ve ürün (BGSÜ) değerlendirme modeline göre değerlendirilmesi*. Eğitim ve Bilim, 44(200), 229-251.
- Aygören, F. & Er, K. O. (2021). *Eğitimde Program Değerlendirme SınıflamalarModeller (5. Baskı)*. Pegem Akademi.
- Aygören, F. (2016). *Eğitim Programlarını Değerlendirmede I-Code Modelinin Geliştirilmesi*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Baltacı, A., & Aydın, Y. (2019). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Tutumları*. Eğitim Ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 6(1), 13-37.
- Baltacı, A. (2018). *Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme*. BEÜ SBE Derg., 7(1), 231-274.
- Beykoz, A. (2024). *Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi.
- Bilgin, A. (2022). *Özel Eğitim Öğretmenliği Programı’nın Cıpp Program Değerlendirme Modeli İle İncelenmesi*. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Bilgin, B. & Selçuk, M. (1997). *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. 3. Baskı. Akid Yayıncılık.
- Bozkurt, A. (2018). *Ortaokul (5 ve 8. Sınıf) öğrencilerinin DKAB dersine karşı görüşlerinin değerlendirilmesi*. 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem Yayıncılık.
- Ceylan, T. & Şimşek, E. (2023). *Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Materyali Kullanım Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 10/1, 255-287.
- Çakan, Z., & Karateke, T. (2021). *Ortaokulda Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8(1), 393 - 415.

- Çakır vd., (2012). *Öğretmen Yetiştirme Programlarının Sistemik ve Sistematik Değerlendirilmesi*. Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 2(1), 54-71.
- Çakmak, F. (2021). Ortaokul (6-7. Sınıflar) DKAB Dersi ile Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarındaki Değerler Üzerine Nitel Bir Araştırma: Değer Analizi ve Sınıflaması. Talim, 5(1), 22-49.
- Çankaya, P. (2015). An evaluation of the primary 3rd grade English language teaching program: Tekirdağ Case. (Masters' thesis) Çanakkale Onsekiz Mart University.
- Çapar, K. (2001) *Din Öğretiminde Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Başarıya Etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). s. 3.
- Çekin, A. (2013). *Din ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler*. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2), 36-48.
- Çeliktaş, G. B., & Sönmez, Ö. F. (2021). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği). Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 257-276.
- Çeliktaş, H. (2024). *Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal Ve Devinışsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi*. BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi 11/1 1-27.
- Çınar vd., (2004). *Kalabalık Sınıfların Öğretmen ve Öğrenciye Etkisi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Çınar, F. (2015). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler*. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2018/2(41), 174-199.
- Demir, Ö. (2015). *Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretmenlik Uygulamaları Derslerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretim Tasarımı*. EKEV Akademi Dergisi(62), 121-146.
- Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi.
- Diler, R. & Maviş S. (2019). *Ortaokul Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Anlamlı Öğrenme Etkinlikleri*. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6/11, 927-959.
- Diñçer, B. (2013). *7. Sınıf İngilizce Öğretim Programının Stufflebeam 'in Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeline Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Diñçer, B., & Saracaloğlu, A. S. (2017). *7. Sınıf İngilizce Öğretim Programının Stufflebeam 'in Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (Cipp) Modeline Göre Değerlendirilmesi*. Qualitative Studies, 12(2), 1-24.
- Doğan, R. (2003). *1980'e Kadar Türkiye'de Din Öğretimi Program Anlayışları (1924-1980)*. *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Sempozyumu*, MEB Yayınları, 611-646.
- Eğri, O. (2003). Eğitimin Genel Amaçları Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri AÜİFD CİLT XLIV Sayı 1, s. 271-291.
- Eisner, E. W. (1998). *The Enlightened Eye: Qualitative Inquiry And The Enhancement Of Educational Practice*. Prentice Hall.
- Eisner, E.W. (1976). *Educational Connoisseurship And Criticism: Their Form And Functions In Educational Evaluation*. The Journal Of Aesthetic Education, 10(3/4), 135-150.
- Eisner, E.W. (1985). *The Educational Imagination: On The Design And Evaluation Of School Program (5nd Ed)*. Macmillan Publishing.

- Er, H. (2002). *İlköğretim Okullarında “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” Dersleri Hakkında Bir Değerlendirme*. Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 9, 255-266.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Anı Yayıncılık.
- Erol, H. (2014). *İlköğretim DKAB dersi öğretim programında yer alan ahlak öğrenme alanı içerik ve etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Meteksan AŞ.
- Ev, H. (2010b). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Hakkında Bir Değerlendirme*. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XXXII, 139-167.
- Eyiol, K. Ö. (2019). *Ortaokul Matematik Uygulamaları Öğretim Programının Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeline Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fitzpatrick et al (2004). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines* (3rd ed.). Pearson.
- Fitzpatrick et al (2009). *Evaluation in action: Interviews with expert evaluators*. SAGE.
- Gökalp, M. (2019). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Kara, A. & Akdağ, M. (2020). *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*. B. Oral ve T. Yazar (Eds.), Program Değerlendirme Modelleri-1 İçinde (469-487. Ss.). Pegem Akademi.
- Karataş, H. (2007). *Yıldız Teknik Üniversitesi Modern Diller Bölümü İngilizce II Dersi Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (CIPP) Modeli İle Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi).
- Kaymakcan, R. (2007a). *Türkiye’de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Science: Theory & Practice, 7(1), 177-210.
- Kaymakcan, R. (2007b). *Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İnceleme ve Değerlendirme Raporu*. Eğitim Reformu Girişimi.
- Kaymakcan, R. (2009) *Öğretmenlerine Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri*. (s.29) Dem Yayınları.
- Kılavuz, M. A., & Yılmaz, H. (2009). *Örgün ve yaygın eğitimde öğrenenlerin ihtiyaçları doğrultusunda din eğitimi ve öğretimi*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18(2), 123-139.
- Kozan, N., & Keyifli, Ş. (2023). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Dersi İle İlgili Görüşlerinin Tespit Edilmesi (Ege Bölgesi Örneği)*. Turkish Research Journal of Academic Social Science, 6(1), 76-90.
- Kumral, O. (2015). *Öğretmen Adaylarının Eğitim Felsefeleri: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 12-2(24), 59-68.
- MEB, (1982). *Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı*. MEB Basımevi.
- MEB, (1992). *İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı*. MEB Basımevi.
- MEB, (2000). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. MEB Yayınları.
- MEB, (2006). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB Yayınları.
- MEB, (2010). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB Yayınları.
- MEB, (2018). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB Yayınları.

- MEB, (2024). *İlkokul-Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf)*. MEB Yayınları.
- MEB, (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. MEB Yayınları.
- Menküç, D. (2019). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Görüşleri Işığında Liselerde Deizm Düşüncesi*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2020). *Öğretim Programlarını Değerlendirme Raporu*.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing The Curriculum*. Pearson Education Inc.
- Orhan, A. & Ay, Ç. Ş. (2017). *Uzaktan Eğitim ile Yürütülen İngilizce Yabancı Dil Dersi Öğretim Programını Değerlendirme Ölçeği: Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(3), 534-545.
- Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2004). *Curriculum Foundations, Principles and Issues*. Pearson Education.
- Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)*. ÖSYM Yayınları.
- Özdemir, S. M. (2009). *Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi*. Yüzüncüyıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (2), 126-149.
- Öztürk, Ş. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersinde Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar (Denizli İli Örneği)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Popham, J. W. (1988). *Educational evaluation (2nd ed.)*. Prentice Hall.
- Ridling, Z. (1994). The effects of three seating arrangements on teachers’ use of selective interactive verbal behaviors. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association,
- Sanders, J. R., & Sullins, C. D. (2006). *Evaluating school programs: An evaluator’s guide*. Corwin Press.
- Saracaloğlu, A. S. (2015). Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. A. S. Saracaloğlu ve A. Küçükoglu (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (4. Baskı, s. 23- 86). Pegem.
- Serçek, Ö. G. & Oral, B. (2016). *Önlisans Turizm Eğitim Programının CIPP modeline Göre Değerlendirilmesi*. Turizm Teorisi ve Araştırma Dergisi.
- Stufflebeam, D. L. (2002). *The CIPP model for evaluation*. Annual Conference of the Oregon Program Evaluators Network. Portland: Oregon Program Evaluators Network.
- Stufflebeam, D. L. (2003a). *The CIPP model for evaluation. International Handbook of Educational Evaluation*. (Edt:T.Kellaghan and D.L. Stufflebeam), p: 31-62, Kluwer Academic.
- Stufflebeam, D. L. (2003b). *The CIPP model for evaluation*. Annual conference of the Oregon program evaluators network (OPEN).
- Şahin vd., (2018). *İngilizce Öğretmenlerine Göre İdeal Dil Öğrenme Yaşı ve Dil Sınıfı Mevcudu*. International Journal of Language Academy, 6 (2), 281-301.
- Şahin, Ç. (2017). Nitel veri analizi. R.Y. Kıncal (Editör), *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (s.185-192) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taşdere vd., (2021). *3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (Cipp) Modeline Dayalı Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Milli Eğitim Dergisi, 50(229), 523-544.

- Tosun, C. (2003). *2000'li Yıllarda Türkiye'de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe*. Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışlar, (Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar), ME Basımevi.
- Tunç, F. (2010). *Evaluation of an English language teaching program at a public university using CIPP model*. (Masters' thesis). Middle East Technical University.
- Uşun, S. (2012). *Eğitimde program değerlendirme süreçler, yaklaşımlar ve modeller*. Anı Yayıncılık.
- Yaman, H. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Programı'nın Kalabalık Sınıflarda Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Kuram ve Uygulamada Eğitim, 9 (1), 329-359.
- Yıldız, M., & Genç, M. (2016). *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar / Secondary School Religious Culture and Ethic Teachers' Level of Using Alternative Techniques of Measureme*. İlahiyat Tetkikleri Dergisi(45), 45-80.
- Yiğit, Y. (2021). *Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrencilere Problem Çözme Becerisi Kazandırma Yeterliği Üzerine Bir Alan Araştırması (Türkiye Örneği)*. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 133-163.
- Yücel, B. (2008). *An Evaluation Of Needs, Design, Implementation, And Outcomes Of Development And Learning Course Enriched With Critical Thinking Based Instruction*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, İ. (2010). *Türkiye İçin Program Değerlendirme Standartları Oluşturma Çalışmaları*, (Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi.
- Yüksel, İ., & Sağlam, M. (2014). *Eğitimde program değerlendirme*. Pegem Akademi.
- Yürük, T. (2011). *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yürük, T., & Düzenli, A. (2021). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD), 21(2), 715-740.
- Zengin, M. & Hendek, A. (2021). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine Göre Din Dersleri Statü, Programlar ve Çoğulculuk*. Dem Yayınları.
- Zengin, M. & Hendek, A. (2022). *DKAB Öğretmenleri ve Din Dersleri: Devamlılık ve Değişim*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları: 145
- Zengin, M. (2010). *Yeni İlköğretim DKAB Öğretim Programının Uygulamadaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi*. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 121-160.
- Zengin, M. (2010). *Yeni İlköğretim DKAB Öğretim Programının Uygulamadaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi*. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XII, Sayı: 22 (2010/2), s. 121-160.
- Zengin, M. (2013). *Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 11(25), 271-301.
- Zhang, G., Zeller, N., Griffith, R., Metcalf, D., Williams, J., Shea, C., & Misulis, K. (2011). Using the context, input, process, and product evaluation model (CIPP) as a comprehensive framework to guide the planning, implementation, and assessment of service-learning programs. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 15(4),57.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Bağlam Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları	131
Ek 2: Girdi Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları	133
Ek 3: Süreç Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları	134
Ek 4: Ürün Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları	135
Ek 5: Etik Kurul Raporu	136
Ek 6: Turnitin Raporu	137

Ek 1: Bağlam Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları

Değerli Meslektaşım; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının değerlendirilmesi amacıyla “*Ortaokul Yedinci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının CIPP Modeline Göre Değerlendirilmesi*” isimli bir araştırma yürütülmektedir. Bu görüşme formunda sizin 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programına yönelik birtakım görüşlerinize başvurulmaktadır. Vereceğiniz cevaplar sadece adı geçen araştırmada bilimsel veri olarak kullanılacaktır. Araştırmada katılımcılar kodlanarak yer alacağından isim belirtmenize gerek yoktur. Sorulara samimiyetle cevap vermeniz araştırmanın geçerliği ve için önem arz etmektedir. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Kübra KIVRAK

Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman: Doç. Dr. Eray EĞMİR

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Kıdem: 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21+ ()

Öğrenim Durumu: Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Görev yaptığınız yerleşim yeri: Taşra () Merkez ()

BAĞLAM DEĞERLENDİRME AŞAMASI GÖRÜŞME SORULARI

1. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının kuramsal temelini oluşturan eğitim felsefesi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
2. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının öğrenci özelliklerine uygunluğu konusundaki görüşleriniz nelerdir? (bilişsel ve duyuşsal)
3. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının güncel gelişmelere uygunluğu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
4. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı amaçlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?
5. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının,
 - a- Öğretmenlerin ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alması konusundaki görüşleriniz nelerdir?
 - b- Bireyin tüm yönleriyle gelişimini (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) sağlaması konusundaki görüşleriniz nelerdir?
6. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının,

- a- Bilimsel, toplumsal, ekonomik gerçeklikle çelişmeyecek bir şekilde uygulanabilirliği konusundaki görüşleriniz nelerdir?
- b- Türkiye'nin her bölge ve okulunda uygulanabilirliği konusundaki görüşleriniz nelerdir?
7. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilme süresi hakkındaki görüşleriniz nedir?
8. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının uygulanabilmesi için okullardaki fiziksel koşullar;
- a- Oturma düzeni hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- b- Sınıf mevcudu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
9. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Ek 2: Girdi Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları

1. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının kazanımları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
 - a- Bireyin, toplumun ve konu alanının ihtiyaçlarını karşılaması
 - b- Tutarlı olması
 - c- Felsefi temele uygun olması
 - d- Öğrencinin yaşına, gelişim özelliklerine uygun olması (eğitim psikolojisine uygunluk)
 - e- Öğrenci davranışına dönük olması
 - f- Öğrenciyi bir sonraki yıla hazırlaması
2. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının içeriği hakkındaki görüşünüz nedir?
 - a- Hedefe göre olma
 - b- Öğrenciye göre olma
 - c- Bilimsel ve güncel olma
 - d- Aşamalı olma
3. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı kazanımlarının,
 - a- Ortaokul kademesi genel amaçları ile uyumu hakkındaki görüşünüz nedir?
 - b- Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ile uyumu hakkındaki görüşünüz nedir?
4. 7. sınıf DKAB dersi içeriğinin; programın amaç ve hedefleri ile uyumu konusundaki görüşünüz nedir?
5. Programın uygulanma sürecine ilişkin sizin hazırbulunuşluk düzeyiniz nedir?
 - a- Kendinizi programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olma bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programını uygulamak için size sunulmuş olan kaynaklar/materyaller (ders kitabı) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
 - a- Programın amacına uygun mu?
 - b- Kaynakların, dersin amaçlarını gerçekleştirmede ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?
7. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programında yer alan kavramlar ve terimlerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu konusundaki görüşünüz nedir?

Ek 3: Süreç Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları

1.7. sınıf DKAB dersinde kullanılması gereken strateji, yöntem ve teknikler nelerdir?

2. 7. sınıf DKAB dersinde hangi strateji, yöntem ve teknikleri tercih edersiniz?

3. 7. sınıf DKAB dersinde ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?

4. 7. sınıf DKAB dersinde öğretim programı uygulama süreci nasıl olmalıdır?

a- Kazanımlar nasıl işlenmelidir?

b- Ünite sonunda yer alan sure ve dualar nasıl işlenmelidir?

c- İbadetlerin öğretimi nasıl olmalıdır?

5. 7. sınıf DKAB dersinin uygulama sürecinden ne derece memnunsunuz?

6. 7. sınıf DKAB dersinin uygulama aşamasında ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

Ek 4: Ürün Değerlendirme Aşaması Görüşme Soruları

1.7. sınıf DKAB dersi öğretim programının değerlendirme türleri (formatif-summatif değerlendirme) ve ölçme araçlarının (sınav, ödev, proje) etkililiği hakkında görüşünüz nedir?

2. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının öğrencilere kazandırdığı bilgi, beceri ve yetkinlik hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

3. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının öğrencilere kazandırdığı tutumlar (olumlu-olumsuz) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

4. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı eğitimin toplumsal işlevlerine ne derece katkı yapmaktadır?

5. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programının temel becerileri kazandırma konusundaki görüşleriniz nelerdir?

6. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı sizin beklenti ve ihtiyaçlarınızı ne ölçüde karşılıyor?

7. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programı öğrencilerinizin beklenti ve ihtiyaçlarını ne ölçüde karşılıyor?

8. 7. sınıf DKAB dersi öğretim programıyla ilgili önerileriniz nelerdir?

Ek 5: Etik Kurul Raporu

Ek 6: Turnitin Raporu

ORTAOKUL 7. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ CIPP MODELİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

%**20**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**19**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**13**

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**5**

2

tymm.meb.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**4**

3

religiouseducation.meb.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

4

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

5

www.ices-uebk.org

İnternet Kaynağı

%**1**

6

9lib.net

İnternet Kaynağı

%**1**

7

dindersi.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

8

dspace.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

dersicerik.com